

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİNDE
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE RUSYA’NIN
TAVRI, BU TAVRIN NETİCESİNDE YAŞANMASI
MUHTEMEL KIRILMA VE AYRILMA NOKTALARI**

Yüksek Lisans Tezi

BÜLENT KARABIYIK

İSTANBUL, 2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİNDE
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE
RUSYA’NIN TAVRI, BU TAVRIN
NETİCESİNDE YAŞANMASI MUHTEMEL
KIRILMA VE AYRILMA NOKTALARI

Yüksek Lisans Tezi

BÜLENT KARABIYIK

Tez Danışmanı: DOÇ.DR. BURAK KÜNTAY

İSTANBUL, 2018

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: Rusya'nın Suriye'ye Müdahalesinde ABD ve Rusya'nın Tavrı, Bu Tavrın Neticesinde Yaşanması Muhtemel Kırılma ve Ayrılma Noktaları

Öğrencinin Adı Soyadı : Bülent Karabıyık

Tez Savunma Tarihi : 04.06.2018

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı : Doç. Dr. İ. Burak Küntay

Üye : Dr. Burçak Vatansever Durmaz

Üye : Dr. Tuğçe Aslan

İmzalar

.....
.....
.....

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, iki yıl boyunca değerli bilgilerini benimle paylaşan, ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan saygıdeğer danışman hocam; Doç. Dr. Burak KÜNTAY' a, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan değerli eşim Hülya KARABIYIK' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bülent KARABIYIK

Bursa- 2018

ÖZET

RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİNDE AMERİKA BİRLEŞİK
DEVLETLERİ VE RUSYA’NIN TAVRI, BU TAVRIN NETİCESİNDE
YAŞANMASI MUHTEMEL KIRILMA VE AYRILMA NOKTALARI

Bülent Karabıyık

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler
Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Burak KÜNTAY

Mayıs 2018, 87 Sayfa

Arap Baharı sürecinde yangın yerine dönen Ortadoğu coğrafyasında etkin olmak isteyen küresel aktörler, süreci kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme çabası içerisine girmişlerdir. Suriye’deki iç savaş sürecinde Rusya’nın Suriye’ye müdahalesi, Ortadoğu’da güç dengesi hesaplarının yeniden yapılması gereğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, bölgedeki mevcut ve olası gelişmeleri daha geniş bir perspektiften değerlendirmek amacıyla Rusya’nın Suriye’deki varlığının nedenleri, nasıl politikalar izlediği, algı-çıkar politikaları, gelecekte nasıl bir politika izleyeceği, ABD’nin tepkisi ve en nihayetinde Suriye’de oluşması muhtemel devletin sınırları konusunda ABD ve Rusya’nın anlaşmaya varma ihtimali üzerine analizler yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu, Arap Baharı, Rusya Suriye İlişkileri, Suriye İç Savaşı, Ulusal Çıkar Kavram

ABSTRACT

USA'S REACTION TO RUSSIA'S INTERFERENCE TO SYRIA, POSSIBLE FRACTURE AND SEPERATION POINTS AS A CONSEQUENCE OF THIS REACTION

Bülent Karabıyık

Global Politics and International Relations

Master Program

Thesis Advisor: Doç.Dr. Burak KÜNTAY

May 2018, 87 Page

The global actors who want to be active in the geography of the Middle East, but turned to the fire in the Arab Spring process, have tried to tilt the process in the direction of their own interests. The intervention of Russia in Syria's civil war reveals that the calculations of power balance in the Middle East needs to be restructured. In this context, this study examines the causes of Russia's involvement in Syria, how it monitors and shapes perception-interest policies, and what kind of policy it will pursue in the future and the reaction of the United States in Syria. In order to evaluate existing and potential developments in the region from a wider perspective, the study analyzes the likelihood of the US and Russia reaching an agreement on states where their interests clash.

Key Words: Middle East, Arab Spring, Russia Syria relations, Syrian civil war, national interest concept

İÇİNDEKİLER

TABLolar.....	viii
KISALTMALAR.....	x
1.GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE ve GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SURİYE.....	3
2.1 KURAMSAL ÇERÇEVE: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE	
ULUSAL ÇIKAR.....	3
2.1.1 Ulusal Çıkar ve Realizm.....	3
2.1.2 Ulusal Çıkar ve Liberalizm.....	4
2.1.3 Ulusal Çıkar ve Konstrüktivizm.....	5
2.2 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SURİYE	6
2.2.1 Kuruluşundan Arap Baharına Kadar Suriye Tarihi.....	6
2.2.1.1 Suriye'nin etnik ve kültürel yapısı.....	7
2.2.1.2 Suriye'nin siyasi gelişimi.....	10
2.2.2 Suriye'de Arap Baharı.....	13
2.2.2.1 Rusya perspektifinde arap baharı ve suriye.....	17
2.2.2.2 ABD perspektifinde arap baharı ve suriye.....	19
3. RUSYA'NIN SURİYE'YE GENEL BAKIŞI.....	22
3.1 RUSYA'NIN ESED' E BAKIŞI.....	26
3.2 RUSYA'NIN PYD' E BAKIŞI.....	27
3.3 RUSYA'NIN İŞİD VE EL NUSRA'YA BAKIŞI.....	29
3.4 RUSYA'NIN BÖLGEDEKİ DİĞER ETNİK VE DİNİ	
UNSURLARA BAKIŞI.....	32
4. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN SURİYE'YE	
GENEL BAKIŞI.....	33
4.1 ABD'NİN ESED'E BAKIŞI.....	34
4.2 A.B.D.'NİN PYD' E BAKIŞI.....	36
4.3 A.B.D.'NİN İŞİD VE EL NUSRA'YA BAKIŞI.....	38
4.4 A.B.D.'NİN BÖLGEDEKİ DİĞER ETNİK VE DİNİ	

UNSURLARA BAKIŞI.....	41
5. RUSYA’NIN SURİYEDEKİ GÜNCEL POLİTİKALARI, ASKERİ VE SİYASİ HAMLELERİ.....	43
5.1 RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALE GEREKÇELERİ.....	43
5.2 RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİNİN ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ...	45
5.3 RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİ SONRASI MUHTEMEL KAZANIMLARI VE KAYIPLARI.....	47
5.4 ESED’İN RUSYA MÜDAHALESİNE KARŞI TUTUMU.....	49
6. A.B.D’ NİN SURİYEDEKİ GÜNCEL POLİTİKALARI, ASKERİ VE SİYASİ HAMLELERİ.....	51
6.1 ABD’NİN RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİNE KARŞI TUTUMU.....	54
6.2 RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİNDE ABD’NİN MUHTEMEL KAZANIMLARI VE KAYIPLARI	56
6.3 ESED’İN RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALE SÜRECİNDE A.B.D. YE KARŞI TUTUMU.....	57
7. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE RUSYA’NIN SURİYE KONUSUNDAKİ HEDEFLERİ, ÇATIŞMALARI, ORTAK ÇIKARLARI VE MUHTEMEL SONUÇLAR.....	58
7.1 ABD VE RUSYA’NIN SURİYE KONUSUNDAKİ HEDEFLERİ.....	58
7.1.1 ABD’nin Suriye Konusundaki Hedefleri.....	58
7.1.2 Rusya’nın Suriye Konusundaki Hedefleri.....	60
7.2 ABD VE RUSYA’NIN SURİYE KONUSUNDAKİ ÇATIŞMALARI...	62
7.3 ABD VE RUSYA’NIN SURİYE KONUSUNDAKİ ORTAK ÇIKARLARI.....	65
7.4 SURİYE KONUSUNDA OLUŞMASI MUHTEMEL SONUÇLAR.....	65
8.SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA.....	72

TABLÖLAR

Tablo 3.1: IŞİD'in İdeolojisi ve Hedefleri.....	31
Tablo 7.1: Suriye'de Yaşayan Etnik Nüfus.....	70

ŞEKİLLER

Şekil 2.1: Suriye'nin Siyasi Haritası	7
Şekil 2.2: Suriye'nin Mezhep Haritası.....	8

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
AB	: Avrupa Birliği
İİD	: Irak İslam Devleti
İD	: İslam Devleti
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
PYD	: Partiya Yekitiya Demokrat (Kürtlerin Suriye'deki Örgütlenmesi)
YPG	: PYD'nin Silahlı Kanadı
PKK	: Partiya Karkeren Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)
BOP	: Büyük Ortadoğu Projesi
ÖSÖ	: Özgür Suriye Ordusu

1. GİRİŞ

Suriye'nin coğrafi konumu, Ortadoğu'nun önemli devletleriyle komşu olması ve ülke içindeki etnik ve dini farklılıkları onu Ortadoğu bölgesinde hassas konuma getirmiş; ABD ve Rusya'nın ilgi odağı olmasına neden olmuştur.

Devletler her türlü dış politikasına çıkarlar çerçevesinde yön vermektedir. Buna bağlı olarak da Arap baharı başlangıcında bekle ve gör politikası izleyen Rusya Suriye'ye ulusal çıkarları çerçevesinde müdahale etmiş ve aktif politika izlemiştir. ABD'de Rusya müdahalesine karşılık kendi ulusal çıkarlarına yönelik politikalar geliştirmiştir.

Ortadoğu özellikle Soğuk Savaş yıllarından itibaren Rus Dış politikasında önem verilen bir bölge olduğu, ABD başta olmak üzere birçok uluslararası aktör arasındaki rekabetin yoğunlaştığı alanlardan biri olduğu için Rusya ve ABD'nin bu bölgeye ve yaşanan gelişmelere kayıtsız kalması beklenemezdi. 2000'li yılların başlarından itibaren Rusya SSCB'nin dağılmasıyla kaybettiği gücü yeniden elde etmek amacıyla iddialı bir dış politika izlemiş ve Ortadoğu'daki etkinliğini yeniden kazanma çabası Arap baharı sürecinde özellikle Suriye ile yakından ilgilenmesini gerekli kılmıştır. Buna karşılık ABD'nin Suriye politikası sürekli değişkenlik göstermiş olsa da ABD'nin Ortadoğu'da elde etmek istediği dış politika hedefinin neredeyse tamamı için Suriye anahtar ülke olmuştur.

Son yıllarda dünya gündemindeki önemli bir gelişme olan Arap Baharı çerçevesinde halen devam etmekte olan Suriye iç savaşında Rusya ve ABD başta olmak üzere birçok küresel aktörün Suriye üzerinde politikaları ve çıkarları söz konusudur. Hazırlamış olduğum bu çalışmada Suriye iç savaşının temelini oluşturan geçmişten günümüze tüm sebepler değerlendirilmiş, Rusya'nın Suriye dış politikasını oluşturma sürecinde ulusal çıkar algılarının hangi güdülere sahip olduğu ve nasıl bir değişim geçirdiği, Suriye'deki hedefleri, uyguladığı politika ve stratejisi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Aynı zamanda bu çalışmada Rusya'nın Suriye müdahalesi karşısında ABD'nin uyguladığı politikalar ve

stratejileri, Ortadoğu’da Suriye özelinde Rusya ve ABD’nin hedefleri, Suriye konusunda hemfikir oldukları ve çatıştıkları konular üzerinde durulmuştur. Bu tez çalışmasının en temel ve nihai sorunsalı olarak Rusya ve ABD’nin Suriye’nin geleceği konusunda ortak noktada buluşup buluşamayacağı ve bu çerçevede Suriye’de oluşabilecek muhtemel bir devletin sınırları konusunda anlaşmaya varıp varamayacağı ile ilgili değerlendirme yapılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE ve GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SURIYE

2.1 KURAMSAL ÇERÇEVE: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE ULUSAL ÇIKAR

Uluslararası arenada devletlerin dış politikalarını oluşturma sürecinde ulusal çıkar kavramı büyük önem arz etmektedir. Çıkarlarını olabildiğince geniş sahada tanımlayan devletin uluslararası arenada etki alanını genişletmesi ve olayları yönlendirici konuma gelmesini mümkün kılmaktadır. Egemen devletlerin sahip oldukları güç ve uluslararası politikada ne kadar yer almak istedikleri ulusal çıkar kavramı ile doğru orantılıdır. Devletlerin benimsedikleri dış politika anlayışının analiz etmek için realizm, liberalizm ve konstrüktivizm yaklaşımlarının incelenmesini önemli kılmaktadır. (Mercan 2012, ss.31-31)

2.1.1 Ulusal Çıkar ve Realizm

Realizm, devleti uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul eden ve uluslararası politikayı devletler arasındaki mücadele olarak gören teorik bir yaklaşımdır. Realizme göre devletler kendi çıkarlarını ön planda tutacak şekilde başka devletlerle iş birliği içerisine girebilirler. Bu yüzden de devletler arasındaki iş birliği kısa sürelidir ve rastlantısaldır. (Şöhret 2012, s.296-297) Modern, gelişmiş, refah seviyesi yüksek olan devletler, güç ve prestij elde etmek yerine ekonomik gelişime ve sosyal güvenlik konularına daha çok önem vermektedirler. Bu sebeple realistlere göre devletler birbirlerini potansiyel düşman olarak görmekte ve uluslararası anarşik yapının etkisiyle oluşan güvensizlik nedeniyle iş birliğinden kaçınmaktadırlar. (Arı 2013, s.297-310)

Uluslararası sistemde devletler dış politikalarını belirlerken ulusal çıkarlar ana unsur ve itici güç olarak kabul edilmektedir. Realizm uluslararası sistemin doğasına yönelik yaklaşımında politika üretirken güç ve güvenlik üzerinde temellerini kurmuş ve bu temeller üzerine çıkan kavramının şekillenmesine sebep olmuştur. Devletler dış politikalarını daha fazla güce sahip olmak, gücü daha etkin bir şekilde kullanmak ve güvenliklerini tesis etmek gibi çıkar algılamaları etrafında şekillendiği kabul edilmektedir. Fakat bu ulusal çıkarların tüm toplum çıkarlarını gerçekten savunup

savunmadığı tartışma konusudur. Ulusal çıkar kavramı ulusun çıkarlarına dair olduğu gibi görünse de devletlerin yönetim şekilleri ve lider kadrolarının toplum üzerindeki hakimiyet derecelerine bu nokta da büyük etkendir. Nitekim bir liderin kararının belirleyici olduğu devlet yapısında devlet yöneticisinin bireysel tercihleri toplum nezdindeki karşılığı kabullenici niteliktedir. Bireylerin siyasal katılımı daha aktif olduğu devletlerde liderin davranışları daha çok sorgulanabilmektedir. Liderin bireysel tercihlerinin etkinliği realist perspektife göre çatışmacı sistemde devletlerin daha fazla güce sahip olmak için verdiği mücadelede göz ardı edilemez öneme sahiptir. (Mercan, 2012, s.199-200)

Rusya, Uluslararası politikada Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana tekrar küresel güç olduğunu ispat etmek amacıyla ilk kez yakaladığı bu fırsatı değerlendirmeye çalışmasıyla ilişkilendirmeyi mümkün kılmaktadır. Akdeniz havzasında etkin bir güç olma hedefi Rusya'nın Ortadoğu'daki tek müttefiki Suriye ile bağlantısını sürdürmeyi mecbur kılmaktadır. Bu sebeple askeri olarak da bölgede var olmak büyük önem arz etmektedir. Realist uluslararası ilişkilerin de söylediği gibi devletlerin uluslararası politikada yegâne hedefi ve güce ulaşmanın en iyi yolu çıkar odaklı ilişkiler yürütmektir. Bu basit denklem Rusya'nın terörle mücadele amacıyla BM Güvenlik Konseyi tarafından da tanınmış olan uluslararası koalisyona katılmak yerine rejimle ortak hareket edip yeni bir koalisyon oluşturduğunu açıklamaktadır.¹

2.1.2 Ulusal Çıkar ve Liberalizm

Liberalizme göre uluslararası sistem devlet, birey, uluslararası örgütler ve baskı grupları gibi farklı aktörlerden meydana gelmektedir. Bu aktörler devletlerin tercihlerini ve davranışlarını etkileyerek kendi çıkarlarını en üst seviyede tutmaya çalışır. Liberalizmde uluslararası sistemin, karşılıklılık ve iş birliğine dayalı olarak uluslararası normlar, örgütler ve hatta uluslararası hukuk tarafından değiştirilme ihtimali her zaman vardır. Liberaller, çatışmaların sebebini aktörler arasındaki yanlış anlaşılmalara dayandırmaktadırlar. Bu çatışma ortamının da iş birliği yoluyla çözülebileceğini ifade ederek uluslararası ilişkilerde askeri gücün maliyetinin çok artması sebebiyle askeri gücü

¹ <http://www.tlck.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/TLCK.5.2.B009.pdf> Erişim Tarihi:01.04.2018

en son başvurulacak bir araç olarak kabul etmektedirler.² Aynı zamanda liberal anlayışta devletler birbirlerini güvenlik ve ülke refahı artırımı için iş birliği yapabileceği ortaklar olarak görmektedirler. (Arı 2013, s.308-309)

Rusya Ortadoğu politikası gereği Suriye'yi her zaman yakından takip etmiş ve Suriye iç savaşı sürecinde uluslararası ortamda aktif rol almıştır. Ülkelerin iç işlerine müdahale edilmemesi yönündeki açıklamaları uluslararası alanda eleştiriye sebep olmuştur. Hiçbir Ortadoğu ülkesi Rusya'yı Suriye kadar ilgilendirmedir. Bunun iki nedeni vardı. Birincisi Suriye Rusya'nın Sovyetler Birliği döneminden bu yana en sadık müttefik ülkesi olması ve iki ülkenin ilişkilerinin menfaat ilişkilerine dayanmaktadır. İkincisi ise Rusya'nın Tarsus'taki tek üssünden vazgeçmesinin büyük utanç kaynağı olması ve Rusya'nın Libya'da uyguladığı bekle gör politikasının yanlışlığını anlamıştır.³

Rusya Libya ile yaşanan olayla sırasında bekle ve gör politikası izlemiş, batı karşıtı politikalardan kaçınmıştır ve hatta BM gözetimindeki Barış Güçleri'nin bölgede bulunması gerektiğini savunmuştur. Bu politikalar sonucunda petrol ve doğal gaz kontratlarında problemler yaşamıştır. Aynı hataya düşmek istemeyen Rusya, Suriye'deki olaylara uzak kalmak yerine barış yanlısı liberal tavır sergilemiştir ve BM'de batılı devletlere karşı tavır takınmıştır.⁴

2.1.3 Ulusal Çıkar ve Konstrüktivizm

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başlayan yeni dönemde birçok bilim adamı, kimlik ve kültür gibi sosyal unsurlarla dış politika arasında doğrudan ilişki kurma anlayışından vazgeçmişlerdir. Özellikle Alexander Wendt ile birlikte popüler hale gelen konstrüktivizm teorisi; kimliğin ve uluslararası çıkarların toplumsal yapılar tarafından karşılıklı inşa edildiği, bunların da çıkarları ve dış politikayı etkilediğini savunmaktadır. Konstrüktivizme göre uluslararası toplum devletlerin kimliklerini oluşturmada çeşitli şekillerde etkilemektedir. Özellikle uluslararası örgütlere üye olma devletlere meşruiyet

² <http://www.tuicakademi.org/.liberalizm/> , (01.11.2017)

³ <http://akademikperspektif.com/2013/11/25/gecmisten-gunumuze-rusya-suriye-iliskileri/> Erişim Tarihi: 19.04.2018

⁴ <http://akademikperspektif.com/2013/11/25/gecmisten-gunumuze-rusya-suriye-iliskileri/> Erişim Tarihi: 19.04.2018

sağlamasının yanında belirli kimliklerin edinilmesine de neden olmaktadır. Bu durum da devletlerin ne yönde davranacağına yön vermektedir. (Arı, 2013, s.499-502)

Konstrüktivist yaklaşım uluslararası sistemde oluşan olayların insan eliyle geliştiğini savunur. Anarşinin insan eliyle meydana geldiğini ve bu nedenle de yine insan eliyle düzeltilebileceğini savunan bu yaklaşıma göre devletlerin uluslararası sistemdeki genel kabulü ve bu bağlamda güç mücadelesi onların çıkar algılamalarını realist eğilimler sonucu belirlemesi gerektiğidir. Suriye'nin Büyük Suriye idealini gerçekleştirmek için çaba göstermesi, Arap milliyetçiliği üzerinde bölgesel liderliğe soyunması ve İsrail karşıtlığı üzerinden bir denge politikası izlemesi genel olarak realist kuram üzerinden değerlendirilebilir. Suriye dış politikasındaki çıkar algılamaları, izlenen denge politikası, çok kartlı bir dış politika anlayışının hâkim olması ve güç merkezli bir yapının yer alması Suriye'nin dış politikasının realist kuram çerçevesinde değerlendirme yapılmasının en önemli sebepleri arasında yer almaktadır. (Mercan, 2012, s.201)

2.2 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SURİYE

2011 yılında başlayıp günümüze kadar devam eden Suriye'deki iç savaşın sebeplerini Suriye'nin siyasi-tarihi gelişiminde ve etnik-kültürel yapısında bulmak mümkündür.

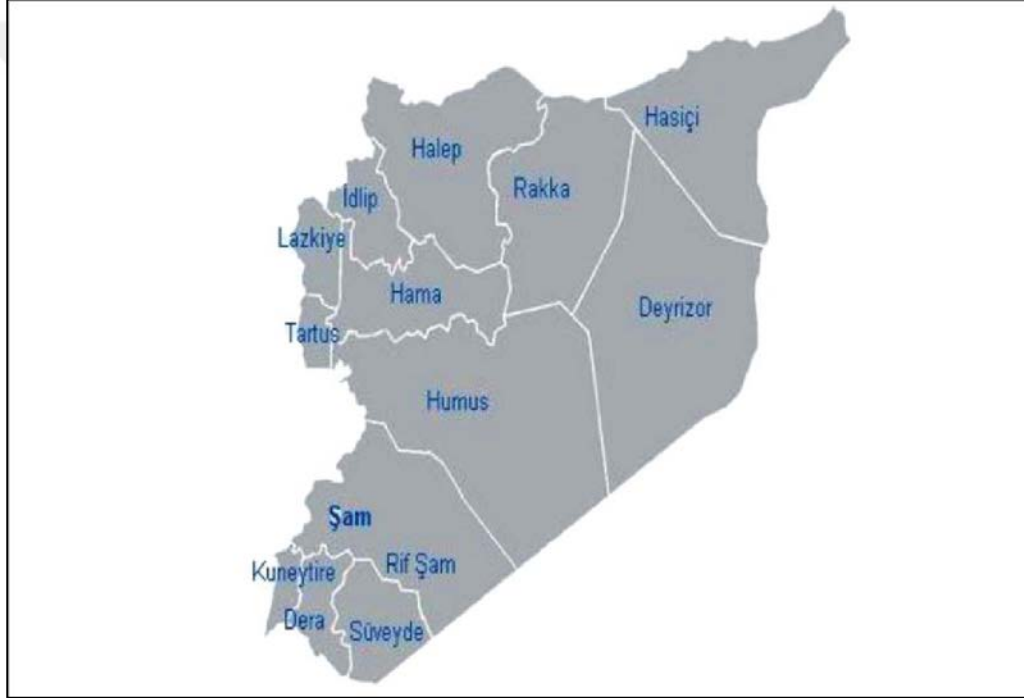
2.2.1. Kuruluşundan Arap Baharına Kadar Suriye Tarihi

Suriye toprakları eski çağlardan günümüze kadar Doğu ve Batı medeniyetlerinin kültürünü içinde barındıran Asya, Afrika ve Avrupa kıtaları arasında kültürel etkileşimi sağlayan bir köprü konumunu oluşturmuştur. Suriye Akatlar, Aramiler, Asurlular, Persler ve Fenikeliler gibi birçok topluluğun istilasına uğramıştır. Roma ve Bizans imparatorluğu tarafından uzun bir süre yönetildikten sonra İslamiyet'in doğuşuyla Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Eyyubiler ve Memluklerin egemenliği altına girmiştir. Sonrasında da 400 yıl sürecek olan Osmanlı egemenliği hâkim olmuştur. I. Dünya savaşında Osmanlı'nın yenilmesiyle Suriye Fransız mandası yönetimine geçmiştir ve ancak 1946 yılında bağımsızlığını kazanabilmiştir. (Okur ve Salık, 2016, s.1)

Suriye Fransız mandasında girdiği dönemde çeşitli etnik ve dini gruplara ait devletlere bölünmüştür. Şam Devleti, Halep Devleti, Dürzi Devleti, Alevi Devleti, Hatay

Cumhuriyeti (sonradan Türkiye'ye katılmıştır) ve Lübnan Devleti olmak üzere altı yapılı bölünmüş bir yönetim oluşturulmuştur. Daha sonra 1937 tarihinde Fransa Şam Devletini, Alevi Devleti'ni, Halep Devleti'ni ve Dürzi Devleti'ni tek bir çatı altında toplamıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise 1941 yılında Fransa, Suriye yönetimine kendi nüfuzu altında kalması şartıyla kısmi bağımsızlık vermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra da Fransa Suriye'den tamamen çekilmiştir ve Suriye 1946 yılında bağımsızlığını ilan etmiş, Birleşmiş Milletler'e katılmış ve Arap Cumhuriyeti adını almıştır. (Buçukçu, 2012, s.4-5)

Şekil: 2.1 Suriye'nin Siyasi Haritası

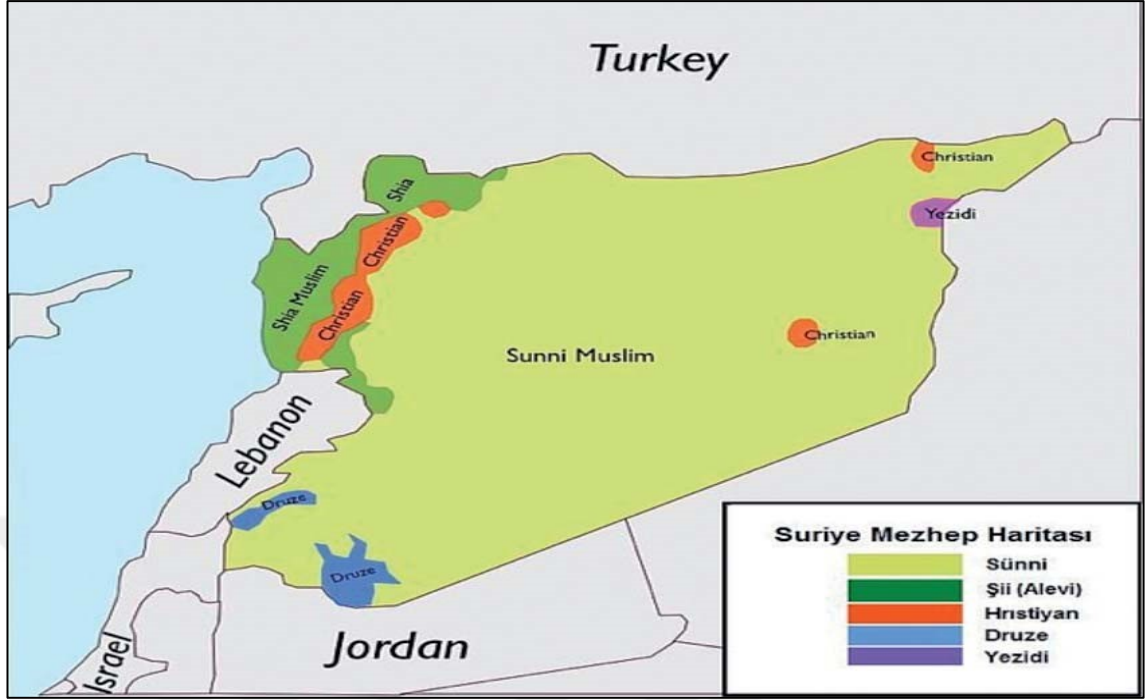

Kaynak: Suriye Krizinde bölgesel ve küresel aktörler, 2012 Stratejik Düşünce Enstitüsü yayını

2.2.1.1 Suriye'nin etnik ve kültürel yapısı

Suriye, Araplar, Kürtler, Türkler, Ermeniler, Yahudiler, Çerkezler, Yezidiler, Nusayriler, İsmaililer, Dürziler gibi birçok etnik ve dini toplumsal gruplarla oluşan bir mozaiktir. (Koyuncu, 2016, s.187)

Şekil: 2.2 Suriye'nin Mezhep Haritası

Kaynak: Suriye Krizinde bölgesel ve küresel aktörler, 2012 Stratejik Düşünce Enstitüsü yayını

Suriye halkı çoğunun Araplardan oluşmasına rağmen dini yönden çok çeşitlilik içermektedir. Çoğunluğu Sünni Müslümanlardan oluşuyordu. Bunun yanı sıra Alevi, Dürzi ve İsmaili gibi dini azınlıklar ile Hristiyan ve Yahudiler de toplumu oluşturan diğer unsurlardır. (Okur ve Salık, 2016, ss.2-3)

Suriye çok eski zamanlardan beri bir arada yaşayan azınlıklar arasında ufak tefek sorunlar olmakla birlikte 20. yüzyıla kadar çok önemli bir sorun teşkil etmemiştir. Fakat 20. yüzyılda yaşanan siyasi ve toplumsal değişimler ile birlikte farklı dini ve etnik kökenli gruplar arasındaki ilişkiler önemli ölçüde değişmiş ve büyük sorunlar çıkarmaya başlamıştır. Suriye’de I. Dünya savaşı sonuna kadar olan dönem, 1920-1946 arası Fransız manda yönetiminin etkili olduğu ikinci dönem ve bağımsızlık sonrası oluşan üçüncü dönem kırılganlığın yaşandığı ve azınlıkların birbirleri ile olan ilişkilerinde köklü etkileşim ve değişimlerin olduğu dönemlerdi. Günümüz Suriye’inde mevcut durumun kargaşanın oluşmasında azınlıklar arası ilişkilerin rolü büyüktür. (Koyuncu, 2016, s.188)

1963 yılında Baas darbesi ve 1970 yılında Hafız Esed'in iktidara gelmesinden sonra Suriye'nin siyasal ve toplumsal hayatında yaşanan çatışmaların merkezi noktasını din ve mezhep unsurları oluşturdu. 1960 sonrasında önemli kilit birimlerde nüfusunun % 80 ini Sünnilerin oluşturmasına rağmen kilit görevlerde alevi mezhebine mensup kişiler rol almaya başladı. Bu da ülkenin nüfusunun %80 i oluşturan Sünniler arasında huzursuzluk doğurdu. Siyasal ve toplumsal hayatta ortaya çıkan Alevi-Sünni mezhepleri arasındaki dengesizlik 1960'lardan günümüze kadar ortaya çıkan siyasal ve toplumsal muhalefet hareketlerinin bilhassa 1970 yıllarındaki Hama'da Müslüman Kardeşlerin başlattığı bütün büyük ayaklanmaların dini-İslami kaynaklı olmasına neden olmuştur. (Özdoğan, 2016, s.123-124)

1979 'da Müslüman Kardeşlerin Önderliğinde çıkan Hama isyanı Esed rejimi tarafından kanlı bir şekilde bastırıldı ve Baas rejiminin iktidardan indirilme çabası da boşa çıkmış oldu. Bu isyanda başarısızlığın en büyük sebebi İslami hareket içinde yaşanan bölünmeydi. (Özdoğan, 2016, s.147)

Suriye'de azınlıklar konusunda çok çeşitlilik söz konusudur. Nüfusun dörtte üçünden fazlasını Sünniler oluşturur. Bu Sünni nüfusunun yarısı laik görüşlüdür. Suriye'de dışsal faktörler yaşanan kaosla mezhepsel güç yarışını Suriye üzerinden yürütmüşlerdir. Bu kargaşada ülkenin İran'ın etkisine gireceği korkusuyla Suudi Arabistan, Katar gibi ülkeler Suriye'deki muhalifleri desteklemişlerdir. Öte yandan Suriye'deki kaosta Sünniler ve Kürtlerin güçlenme ihtimali, Şii Maliki dolaylı yoldan Esed yönetimine destek vermiştir. Suriye'de IŞİD'e karşı savaşan gruplardan olan Kürtleri temsil eden PYD ise zamanla güçlenmiştir. Bunlarla birlikte Irak'ta ortaya çıkıp Suriye'de güçlenen IŞİD'de Suriye'deki otorite boşluğundan faydalanan yabancı direnişçilerle çatışmaların bir parçası olmuşlardır. (Kepsutlu 2016, s.105)

Suriye'deki azınlıklar arası ilişkilerin tarihsel boyutu bugünkü çatışma ortamının temelini, kaynağını oluşturmaktadır. Suriye'nin çok çeşitli etnik ve dini yapısı, bağımsızlığını elde ettikten sonra bir türlü bütünleşmeyi sağlayamaması ve otoriter baskıcı yönetim anlayışı bugünkü çatışma ortamının oluşmasına uygun zemin oluşturmuştur. Yakın zamanda Suriye'deki çatışma ortamının sona erdirip Sünni Arap unsurlarla dini ve etnik azınlıklar arasında karşılıklı güveni inşa etmenin kolay olmayacağı anlaşılmaktadır. (Koyuncu, 2016, s.209)

2.2.1.2 Suriye'nin siyasi gelişimi

1920-1930 yılları arasında Ortadoğu Fransa'nın böl, parçala ve yönet politikası uyarınca nüfusun etnik, dini, sosyal ve kültürel unsurları hiçbir şekilde dikkate alınmadan Bileşik Krallık ve Fransa tarafından keyfi ve suni şekilde bölünmüştür. Ortadoğu topraklarında kendi kendini yönetebilen devletlerden ziyade parçalanmış devletlerden oluşturulmuştur. Fransa Suriye'de bu politikasını daha da abartmış ve ulusal hükümet yönetimi altında yarı özerk eyaletler meydana getirmiştir. (Şöhret, 2016, s.43)

Bağımsızlığın ilan edilmesinin ardından Suriye de "siyasal iktidarsızlık "döngüsü oluşmuştur. Devlet yönetimi art arda gerçekleşen darbelerle el değiştirmiş, siyasi ve iktisadi alanda sistemli ve uzun soluklu bir yapının oluşmasına engel olmuştur. (Mercan, 2016, s.99)

Bağımsızlıktan sonra kendi politikalarının yeni yeni inşa etmeye çalışan Suriye için 1948 Arap-İsrail Savaşı ve sonuçları oldukça ağır olmuştur. İç siyasi yapı büyük istikrarsızlığa ve darbeler dönemine girmiştir. Aynı zaman da bu dönemde Cemal Abdül Nasır'ın Mısır'da yükselmesi ve Arap milliyetçiliğin sembolü haline gelmesi Suriye'nin Mısır'ın gölgesinde kalmasına neden olmuştur. (Kiraz, 2016, s.293)

Suriye'de Esed ailesi Nusayri azınlık 1970 yılından buyana aralıksız ülkeyi yönetir. Suriye bağımsızlığını kazandıktan sonra art arda yaşanan darbeler ülkenin istikrarsız hale gelmesine ve sonrasında ise 1963 yılındaki darbe sonrasında tarihe damga vuracak olan bir rejimin oluşmasına neden olmuştur. 1963 darbesiyle gelen yeni rejim az sayıda subayın planlarıyla kurulmuştur. Bu rejim tabandan gelen halk hareketlerinin sonucu oluşmadığı için geniş taban bulmamış ve siyasi anlamda aktif kesimde muhalefetiyle karşı karşıya kalmıştır. Buna rağmen bu rejim çok uzun yıllar ülkeyi yönetmiştir. Baas rejiminin uzun yıllar sürdürülebilmesini parti-ordu ortak yaşamı sağlamıştır. Bu ortak yaşamda ordu rejimin varlığını garanti altına almıştır. Baas Partisi ise rejimi meşrulaştıran bir ideoloji, sadık bürokratlar ve kurumsal siyasi faaliyetler için bir çerçeve oluşturmuştur. Özellikle ilk zamanlarda Baas Partisi'nin ordunun üzerinde tartışılmaz bir üstünlüğü olduğu anlaşılmaktadır. (Şöhret, 2016, ss.80-81)

Baas partisi önceki dönemlere nazaran daha güçlü bir kadroya sahip olsa da içindeki çekişme ve ayrışmaların etkisiyle farklı bir istikrarsızlık süreci oluşmasına neden oldu. Ve bu çekişmeler etkisiyle Nusayri kökenli üst düzey ordu komutanlarının öncülüğünde

1966 yılında yeni bir darbe oluşmasına neden olmuştur. Böylece Salah Cedit, Muhammed Umran ve Hafız Esed liderliğinde yeni bir kadro oluşmuş ve ülke siyasetinin karar mercii haline gelmiştir. Bu isimlerin Suriye siyasetinde merkezi konuma gelmelerinde Fransızların manda yönetimi sırasında uyguladıkları politikalarla doğrudan ilgilidir. Bu dönemde şehir merkezlerinde çoğalan azınlıklar Fransızların desteği ile Suriye'nin başta ordu olmak üzere önemli kadrolarda yer almaya başlamıştır. (Mercan, 2016, ss.242-243)

Baas partisi iktidara geldikten hemen sonra tepki çekmesinin temel sebebi Hafız Esed'in başa geçtikten sonra partinin hizipçi bir yapıya bürünmesi olmuştur. Özellikle ordu ve istihbaratın üst kadrolarına Nusayrilerin getirilmesi ve Baas ideolojisinin garantörü olarak görülmesi Sünni çoğunluğun büyük tepkisini çekmiştir. Hafız Esed de bu sorunu seküler Arap milliyetçiliğini dini kimliğin önüne çıkartarak aşmaya çalışmıştır. Suriye İhvan'ının Baas yönetimine karşı olmasının temel sebepleri; Cumhurbaşkanı'nın azınlık gruplardan olması, Baas partisi dışındaki tüm siyasi partileri yasaklaması ve rejimin din karşıtı siyasi politikalarıdır. (Akkaya, 2016, s.169)

Hafız Esed 1970'de yaptığı darbe ile görünüşte demokratik olan ancak gerçekte otoriter olan bir rejim kurmuştur. Zamanla ince ince işlediği bu sistemde Hafız Esed hem devlet başkanı hem de silahlı kuvvetlerin başı konumundadır ve devletin politikalarını belirlemekle yükümlüdür. Böyle bir sistemde Hafız Esed adeta ülkenin her şeyi haline gelmiş, çok geniş yetkilere sahip olmuştur. (Şöhret, 2016, s.82)

Suriye'nin iç ve Dış politikasını yeniden kurmaya çalışan Hafız Esed Suriye'yi güçlendirip en önemli aktör haline getirmiştir. Esed Suriye'nin dış politikasını belirlerken ulusal güvenlik ve bölgede İsrail'in etkiyle kaybedilen güç ve saygınlığın artmasına yönelik iki temel noktaya odaklanmıştır. Bu amaçla da Esed politikalarını uygularken SSCB'yi merkezi konuma yerleştirmiştir. Esed'in SSCB ile ilişkilerini iyi tutma amaçları arasında Esed yönetiminin ideolojik tabanı ile SSCB ideolojisinin örtüşmesi ve Doğu bloku yardımlarından faydalanma isteği vardır. Ayrıca Suriye'nin ekonomik ve askeri yapısını SSCB modeline göre oluşturması ve SSCB'nin Suriye'ye verdiği istihbarat alanındaki desteği sayesinde Esed'in iç muhalefeti denetim altında tutabilmesi diğer önemli amaçları oluşturmaktadır. Sebeplerin etkisiyle SSCB ilişkileri 1970'lerden itibaren güçlenerek sürmüştür. 1970'de Mısır'ın başına geçen Enver Sedat'ın SSCB ilişkilerini kesip ABD'ye yönelmesi Suriye'yi uluslararası alanda SSCB'nin en önemli

müttefikî konumuna yükseltmiştir. SSCB'nin Suriye politikasını daha çok stratejik nedenlerle oluşturduğu aşikardır. 1973 Arap-İsrail Savaşı ile 1979 Camp David Anlaşması'na kadarki süreçte ABD'nin İsrail'i desteklemesi Suriye'nin ABD'den uzaklaşıp SSCB'ye daha çok yakınlaşmasına neden olmuştur. 1980 yılında Suriye SSCB'nin diplomatik ilişkilerini en üst düzeye taşımışlar ve iki ülke arasında Dostluk ve İş birliği Anlaşması'nı imzalamışlardır. Böylece iki devlet arasında ciddi anlamda ittifak kurulmuş ve Suriye kendini SSCB'ye daha çok bağlamıştır. Bu anlaşma ile Suriye tamamen Doğu Bloku içine girmiştir. İran-Irak Savaşı karşısında Suriye'nin tavrı daha fazla yalnızlaşıp SSCB'ye daha bağımlı hale gelmesine neden olmuştur. Suriye-SSCB arasındaki bu sıkı ilişki Soğuk Savaş sonrasına kadar devam etmiştir. (Kiraz, 2016, ss.297-299)

1979 Halep' deki askeri okula saldırı düzenlenmesinin ardından Esed rejimi Tedmür Hapishanesinde tutuklu olan aralarında avukat, doktor, meslek odaları temsilcilerinin de olduğu 1000'e yakın ihvan üyesini katlederek bu saldırıya karşı cevabını çok kanlı bir şekilde vermiştir. (Akkaya, 2016, s.173)

İhvan ve rejim arasındaki süren irili ufaklı çatışmalar 2 Şubat 1982 yılında zirveye ulaşmış ve Esed rejimi Hama şehrini bombalayarak on binlerce ihvan üyesinin ölmesine neden olmuştur. Bu olayda kaç kişinin öldüğü konusunda tam bir netlik yoktur. Rejim ölü sayısını 3 bin olarak belirtirken muhalifler ise bu sayının 30 bin civarında olduğunu savunmaktadır. Hama katliamı Suriye İhvanı için ağır bir darbe olmuş ve çoğu üyesi Ürdün, Suudi Arabistan, Irak gibi ülkelere bazıları da Almanya, İngiltere gibi Avrupa ülkelerine gitmek zorunda kalmıştır. *“Hama katliamı Baas Partisi'nin mezhep-parti-güvenlik kuvvetleri birlikteliği sayesinde ne kadar güçlendiğini ve rejim karşısı herhangi bir organizasyonu engellemek için toplumu ve bürokrasinin kılcal damarlarında organize olduğunu göstermiştir.”* Hama katliamından sonra İslamcı yapıya sahip olan İhvan artık siyasi bir alternatif olmaktan çıkmıştır ve ülke dışına çıkmak zorunda kalmıştır. (Akkaya, 2016, s.174-176)

Demokrasi talebi, yolsuzluklar, insan hakları, ekonomik sıkıntılar, toplumsal baskı gibi söylemler sebebiyle Suriye'de isyanların çıktığı dönemde Mısır ve Tunus'takine benzerlik göstermekteyken sonrasında farklı bir seyir izlemiştir. Diğer Arap ülkelerine göre daha özgür olan halkın isyan etmesinin temeli Beşar Esed'in babası Hafız Esed'in mirasıdır. Demokrasinin gözbebeği olan İngiltere'de Tıp eğitimi görmüş olan Beşar Esed

abisi öldüğü için babasından sonra partinin başına geçmek zorunda kalmıştır. Hafız Esed'in ölümünden sonra çeşitli özgürlüklerin istendiği Şam Baharı gerçekleşmiştir. Esed o dönem siyasi reformlar yapmak istese de muhalefetin güçlenip kendisinin devrilmesine zemin hazırlama tehlikesiyle bu reformlardan vazgeçmiştir. Esed, Şam Baharı sırasında Amerika ve İsrail'e karşı politika ve söylemlerden uzaklaşmış, Arap rejimlerini hedef alan söylemlerde bulunmuştur. Bu dönemde Ayrıca muhalefete de sınırlamalar getirmiş, kendi partisini kurmak isteyen kişileri de hapse attırmıştır. Bazı kesimlerce içerik olarak benzerlik taşıması dolayısıyla Şam Baharı Suriye'deki Arap Baharı'nın provası gibi algılanmaktadır. (Kepsutlu 2016, s.100-101)

Hafız Esed'in ölümünden sonra yönetime yurtdışı tecrübesi olan, liberal eğilimli, babasına göre son derece naif bir kişiliğe sahip olan Beşar Esed geçmiştir. Ülkede Beşar Esed'in bir dizi reformlar yapacağı beklentisi yüksek olmuştur. Fakat babasının sadık adamları oğlu Esed'in çok fazla ilerlemesine izin vermemişlerdir. Beşar Esed verdiği vaatlerin birçoğunu yerine getirememiştir. (Şöhret, 2016, ss.82-83)

Despot ve baskıcı politika izlemiş olan Hafız Esed'in yaymış olduğu ön yargıyı Beşar Esed reform söylemleriyle ötelemeye çalışmıştır. Beşar Esed ekonomi, politika, eğitim, Kürt halkına verilecek olan haklar gibi konularda reform yapacağını söylese de bu reformları hayata geçirecek uygun ortamı bulamamıştır. Beşar Esed Arap Baharı'nın kendi ülkesine sıçramayacağı kanaatindeyken 26 Ocak 2011 tarihinde Tunus'takine benzer bir şekilde bir gösterici kendini yakmıştır. Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Haseke bölgesinde yaşanan bu olay Şam'a sıçramıştır. İsyanın büyümesine neden olan asıl olay Beşar Esed'in kardeşi Mahir Esed'in komutanı olduğu Dera'da karşıt fikirli sivil halka yaptığı katliamdır. Bu emri Beşar Esed'in verip vermediği bir muammadır. Dera'da yapılan katliam Suriye'deki isyanların boyutunu değiştirmiş ve ülke genelinde çatışma ortamına zemin hazırlayan olayların başlangıcı olmuştur. (Kepsutlu 2016, s.102-103)

2.2.2 Suriye'de Arap Baharı

Ortadoğu'da dünyanın en önemli çekişme alanlarının başında Suriye yer almıştır. Arap Baharı öncesinde Suriye Ortadoğu'nun en önemli aktörlerinden bir tanesiydi. Arap

Baharı sonrasında Suriye, hala devam eden büyük ve acı bir iç savaşa sahne olmuştur. (Koyuncu, 2016, s.189)

Suriye’de ve Ortadoğu’da yıllardır süren anlaşmazlıkların ve çatışmanın temelini geçmişte ve günümüzde sömürgecilik politikaları izlemiş olan Birleşik krallık ve Fransa başta olmak üzere diğer batılı devletlerin etkisinde aramak ve 100 yıl öncesindeki sömürge paylaşım sürecinde aramak mümkündür. (Şöhret, 2016, s.40)

Suriye bağımsızlık sonrasında ilk sistemli anayasa 1950 yılında yapabilmıştır. Fakat bu anayasada uzun vadeli yürürlükte kalamamıştır. Bunda en büyük etken ülkenin siyasi sorunları ve aktörler arasındaki gerilimdir. 1970’ e kadar Bağımsız Suriye’de devlet güçlü ve kurumsal siyasi yapı tesis edememiştir. Hafız Esed döneminde 1973 anayasası yürürlüğe girmiştir ve devlet başkanının mutlak otoritesi altında yeni bir rejim oluşturuldu. Ve böylece kalıcı anayasanın oluşturulması sürecinde olumlu adım atılmış oldu. Mart 2011 de başlayan ayaklanmalar sonrası Şam yönetimi demokratik reform ve açılım sürecinde 2012 anayasasını yürürlüğe koyarak Suriye’ de anayasa yapımının son örneğini oluşturmuştur. Suriye’de yürürlüğe giren 1950 anayasası bağımsızlık sürecinin genişlemelerini sona erdirmiş; 1973 anayasası tek adam merkezli mutlakiyetçi bir yapı inşa etmiş; 2012 anayasası ise Suriye halkının rejime karşı başlattığı mücadeleyi bastırarak kapasitede olmuştur. (Mercan, 2016, s.100-101)

Aralık 2010 yılında Tunus’ta başlayıp pek çok Ortadoğu ve Kuzey Afrika Arap devletlerine sıçrayan büyük çaplı halk hareketlerinin Arap Baharı olarak adlandırılmasının temelinde diktatör, otoriter siyasal yönetime sahip bu ülkelerde yüzyıllardır var olan yoksulluk, işsizlik, kötü yaşam koşulları, rüşvet, adam kayırma, ifade özgürlüğünün olmayışı, baskı, işkence gibi sebepler vardır. (Şöhret, 2016, s.40)

Suriye’de isyanların çıkmasında mezhepler ya da etnik ayrım gibi sebeplerin yanında ekonomik, insani, politik ve sosyolojik sebepler de etkili olmuştur. Suriye’deki çatışmanın sebebi sadece Sünni-Alevi ayrışması değildir. Gösterilere katılanların çoğu Sünni Arap ve Kürt kesiminden oluşmaktadır. Bu da asıl sebebin ekonomik dışlanma ve yoksunluk olduğunu ortaya koymaktadır. (Kepsutlu 2016, s.105)

10 Haziran 2000’de Hafız Esed in ölümünden sonra yerine oğlu Beşşar Esed geçmiştir. Beşşar Esed iktidarının ilk yıllarında muhaliflere karşı ümit verici bir tutum benimsemiş ve yeni açılımlar yapmıştır. Yurtdışında sürgünde bulunan İhvan üyelerinin belli şartlarla

ülkeye dönüşlerine izin vermiştir. Siyasette, yönetimde daha demokratik olduğu izlenimi vermiştir. Beşşar Esed yönetiminin oluşturmaya çalıştığı ama bir yandan da sıkı kontrol altında tuttuğu hoşgörü atmosferi çok uzun soluklu olmamış, muhalifler oğlu Esed'in babasından çok farklı fikirde olmadığını görmüşlerdir. (Akkaya, 2016, s.178-183)

2000'lerin başlarında Suriye uluslararası toplumlardan dışlandığı, teröre destek vermekle suçlandığı ve Hizbullah'ın güçlenmesinde etkili olduğu düşüncesiyle eleştirildiği bu dönemde Rusya ile ilişkilerini en üst düzeyde sağlamlaştırmıştır. Bu dönemde Esed ülke içinde birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. Beklenen ekonomik gelişmeyi sağlayamaması, muhalif hareketler ve İsrail'in Ortadoğu'daki güçlü konumu ülke içinde huzursuzluklara neden olmuş ve Esed'i zor durumda bırakmıştır. Bu sıkıntılı durumdan kurtulmak için de Esed, İran ve Türkiye ile ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. Ülkesinde kalkınmayı ve istikrarı sağlamak amacıyla Esed 2010'un sonlarına doğru Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da başlayan halk hareketlerinin ülkesine sıçramasıyla bu hedefini gerçekleştirememiştir. 2011 yılında Suriye'ye sıçrayan gösteriler dış güçlerin müdahalesiyle iç savaşa dönüşmüştür. Bu yeni dönem Suriye'yi zor duruma sokmuştur. (Kiraz, 2016, s.305)

Beşşar Esed döneminde ana hedef siyasal istikrarı ve ekonomik istikrarı sağlama olması gerekirken halktan kopuk azınlık rejimin varlığını devam ettirme hedefi içine girmesi reformların yapılmasına engel olmuştur. Bu durum Esed iktidarından reform talep eden halkın sokaklarda kitlesel eylemler yapmasına neden olmuştur. (Şöhret, 2016, s.78)

Suriye halkının talep ettiği reformlar 4 başlıkta toplanabilir. (Şöhret, 2016, s.78)

1. 8 Mart 1963 tarihinden beri ülkede uygulanan olağanüstü halin kaldırılması,
2. İç İşleri Bakanlığı başta olmak üzere, çeşitli hükümet kurumlarının sivilleştirilmesi, güvenlik birimlerinin görev alanlarının yeniden tanımlanması, yasama, yürütme ve yargı organlarının yapılandırılması ve yargının bağımsızlaştırılması,
3. Bireysel hakların tanınması (Suriye kimliği olmayan Kürtlere vatandaşlık hakkı tanınması) ve ülkedeki gelir dağılımında adaletin tesis edilmesi,
4. Siyasi partiler yasasında değişiklik yapılması ve iktidardaki Baas Partisi'nin gücünün sınırlandırılması

Ortadoğu'da Arap Bahar'ın başladığı sırada Beşşar Esed, halkının fikirlerini önemseydiğini ve ülkesinde demokratik ortam olduğu gerekçesiyle bu isyanın ülkesine sıçramayacağı

düşüncesindeydi. Fakat Arap Bahar'ının Suriye' ye yansması diğer Arap ülkelerinden bile çok daha sert olmuştur. Bu isyanın ateşi sadece Suriye içinde kalmamış ABD, Rusya ve Avrupa'ya kadar uzanmıştır. (Kepsutlu 2016, s.100)

Arap Baharı 2010 yılında Tunus'ta başlayan olaylar şeklinde tüm Arap coğrafyasına yayılmış, kitlesel halk ayaklanmalarına dönüşmüştür. Bu olaylar sırasında Mısır, Tunus ve Libya'da otoriter liderler koltuğunu kaybetmiş ve binlerce insan hayatını kaybetmiş ve halen devam eden kaos ortamının oluşmasına neden olmuştur. Suriye'de Beşşar Esed rejimine karşı başlayan gösteriler sert müdahale ile karşılaşmıştır. Halen devam eden iç savaş otorite boşluğu ve büyük kaos ortamının doğmasına neden olmuştur. (Eğri, 2016, s.232)

Mart 2011'de Suriye'deki Baas rejimine karşı başlayan halk hareketi, Rejim tarafından Arap Bahar'ının etkisini ortadan kaldırmak amacıyla çok sert karşılık görmüştür. Bu süreçte halkın demokratik ve insancıl isteklerine rejimin sert cevap vermesi, askeri yöntemlere başvurusu Suriye'nin kısa zamanda büyük bir kaos ortamına sürüklemiştir. Başlangıçtaki demokratik gösterilere rejimin sert tepkisi bir müddet sonra bu gösterilerin silahlı ayaklanmalara dönüşmesine neden olmuştur. Bu silahlı ayaklanmalarda Suriye'yi diğer devletlerin de dahil olduğu iç savaş gibi görünen küresel bir savaşın içine sokmuştur. Bu savaş sadece Suriye rejimi ile isyancılar arasında olan bir savaş değil birçok küresel aktörün dahil olduğu bir savaş haline gelmiştir. (Şöhret, 2016, ss.40-41)

Beşşar Esed sınırlı da olsa bir taraftan muhaliflerin istekleri doğrultusunda reformlar yaparken diğer taraftan iktidarı devamı için gösterilere şiddetle karşılık vermiştir. Başlangıçta sadece reform isteği olan halk iktidarın yoğun baskısı ve orantısız güç kullanımı sonrasında Esed iktidarının devrilmesini talep etmeye başlamıştır. (Şöhret, 2016, s.78)

Suriye' de rejim karşıtı isyanların dini semboller, dini figürler en önemli birleşenleridir ve isyanın bu kimliklerin içinden çıkmasına neden olmuştur. Daha sonrasında İslamcı silahlı unsurlar ortaya çıkmış; dini tonu daha ağır basan bir isyan niteliğine bürünmüştür. (Özdoğan, 2016, s.123)

2011 yılı öncesinde Müslüman Kardeşler Hareketi'nin geçmişi, potansiyeli hatta ismi bile fazla bilinmiyordu. Mart 2011 de halk ayaklanması Suriye İhvanının sahneye çıkmasını sağlamıştır. Günümüzde yüzbinlerce kişinin öldüğü ve bir o kadarının da yaralandığı ayrıca milyonlarca insanın mülteci konumuna düştüğü 2011'deki bu iç savaş, Suriye

konusunda bir türlü anlaşılamayan küresel ve bölgesel aktörler ile muhalif grupların yoğun çatışmasıyla devam etmektedir. (Akkaya, 2016, s.159)

Arap Baharı öncesine kadar Suriye Ortadoğu'nun en istikrarlı ülkelerinden bir tanesiydi. Arap baharı sürecinde Kaddafi, Mübarek gibi kişileri örnek alan Esed, öngörüsüyle dini azınlıklar arkasında tek vücut haline gelip iktidarını kaybetmekten kurtulmuştur. Fakat bu kaos ortamı Suriye'yi bugün kısa vadede çözülmesi imkânsız sorun yumağı haline getirmiştir. (Koyuncu, 2016, s.187)

2.2.2.1 Rusya perspektifinde arap baharı ve suriye

Rusya, 2011'de başlayan Suriye'deki olaylarda; Libya'da uyguladığı ihtiyatlı politikasının aksine denge siyaseti izleme yoluna gitmiştir. Rusya'nın genel politikası, Suriye'nin Dera kentinde olayların başladığı andan itibaren Beşar Esed'e destek yönünde gelişmiştir. Rusya'nın önceliği, diplomatik çözüm yollarına bulunarak dış müdahalenin mümkün olduğunca engellenmesidir. Bunun içinde arabuluculuk yolu ile Suriye'de etkinliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Rusya, Suriye konusunda Libya'dakinin aksine Batıyı karşısına almaktan çekinmemektedir. Bu süreçte Suriye'nin en büyük destekçisi olmuştur.⁵

Arap Baharı sürecinde Suriye'deki muhalifler arasında radikal cihadçı İslami grupların ağır basması Rusya'nın Suriye'yi desteklemesindeki en önemli etkeni oluşturmuştur. Şangay İşbirliği çerçevesinde Rusya, ülkesi ve Orta Asya'nın güvenliği için aynı tehlikeyle mücadele etmektedir. Suriye'de çatışan muhalifler arasında Suriye rejimine karşı gönüllü olarak savaşan Rus radikal İslamcılar (Çeçen ve Tatar) olması Rusya'yı büyük ölçüde tedirgin etmektedir. Suriye'de Radikal İslam'ın başa gelmesi köktendinciliğin sınır dışına taşma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Sadece Rusya'nın Müslümanların yoğun olduğu yerlerde değil, Kuzey Kafkasya'da bulunan Krasnodarskiy Krayı ve ülkenin Avrupa tarafında yer alan megapolleri de olumsuz etkilemesi anlamına gelmektedir. Rusya'nın Suriye'deki resmi varlığı diğer ülkelerin Suriye'nin iç işlerine karışmasını engellemektedir. Rusya böylelikle Suriye'yi korurken aynı zamanda mevcut uluslararası hukuk sistemini de koruduğunu düşünmektedir. Çünkü mevcut uluslararası

⁵ <http://www.bilgesam.org/incele/104/-rusya%C2%92nin-arap-bahari%C2%92na-bakisi/#.WtiCjIhuZPY>
Erişim tarihi: 19.04.2018

sistemin ortadan kalkması durumunda kaosu hakim olacağı inancındadır. Bu sebeple de radikal İslamcılar ve terörist gruplarla işbirliği halindeki karşıt güçlerin meşru rejimleri devirmesini önlemek için mücadele etmektedir. (Ertuğral, 2015)

Suriye’de sokağa çıkan halkın en başından Beşar Esed’in reformları gerçekleştirmesi yönünde çeşitli talepleri olmuştur. Bu talepler arasında 1963’den beri devam eden olağanüstü halin kaldırılması, yargının bağımsızlaştırılması, hükümet kurumlarının sivilleştirilmesi, bireysel hakların tanınması, Baas Partisinin gücünün sınırlandırılması istenmiştir. Esed’in bu talepleri gerçekleştirmemesi sonucunda sokakta söylemler değişmiş Esed’in gitmesi yönünde baskıya dönüşmüştür. (Kepsutlu 2016, s.104)

Arap Baharı’nın Suriye’ye sıçramasıyla, Şam yönetiminin masum halka yönelik katliamları, otoriter Esed yine Suriye’de kendi otoriter rejimini korumadan başka bir hedef gütmeye başladığını ortaya koymaktadır. İnsanlık dışı Suriye politikalarına İran ve Rusya’nın da destek vermesi Suriye ve Sovyet Rusya’nın uzun yıllardan beri tesis edilen siyasi politikalarını ortaya koymuştur. Burada asıl nokta ise rejimin daimî düşmanlarının başta ABD olmak üzere Batı dünyasının da düşmanları olmasıdır. Tüm bu etkenler Suriye dış politikasının daha karmaşık olması ve derin ilişki ağlarıyla örülmesine ve çözülmesi imkânsız bir hale dönüşmesine neden olmuştur. (Mercan, 2016, s.258-259)

2011 yılında Suriye’deki halk hareketlerinde Esed’in muhaliflerin isteklerini dikkate almaması ve yapılan sert müdahaleler dolayısıyla uluslararası kamuoyunun yoğun bir şekilde tepkisini çekmiştir. Suriye bu dönemde ciddi bir yalnızlaşma süreci içine girmiştir. Suriye’ye İran, Rusya ve Çin haricinde hiçbir devlet desteklememiştir. Bu süreçte Esed ailesi ile olan tarihi bağların etkisi ve Rusya’nın jeopolitik çıkarlarının etkisiyle Suriye’ye en fazla desteği veren ülke Rusya olmuştur. Rusya Güvenlik Konseyi’nde üyeliğinden kaynaklı veto hakkını Suriye lehinde kullanması da Suriye’ye verdiği desteğini de çok net bir şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca Rusya’nın Suriye’ye askeri ve teknik yardımlarda bulunmasıyla Esed rejiminin güçlenmesini sağlayarak savaşın uzamasına neden olmuştur. (Kiraz, 2016, s.306)

Bugün Suriye’de Arap Baharı’nın etkisiyle iç savaşın çıkmasında, Suriye’nin bu hale gelmesine azınlık arasındaki ilişkiler ve yaşanan çatışmaları etkisi büyüktür. Libya’da Kaddafi’nin Mısır’da Mübarek iktidarının devrilmesi Suriye’de de muhalifleri ümitlendirmiş ve Beşar Esed’in iktidarının da çabuk düşeceği inancına girmişlerdir. Fakat bu süreç Esed’in kolay düşürülemeyeceğini göstermiştir. Esed iktidarının Rusya,

Çin ve İran tarafından desteklenmesi dış neden olarak, etnik ve dini azınlıklar arasındaki ilişkiler iç neden olarak etkisiyle Esed'in kolay düşürülemeyeceği anlaşılmıştır. (Koyuncu, 2016, s.208)

Her ne kadar Rusya barışçı bir tutum izlese de temkinli mesajlar verse de Suriye'yi desteklemiştir. Bu durumda da ABD ve Türkiye'nin bölgede rahat hareket etmesini engellemiştir. (Kiraz, 2016, s.307)

2.2.2.2 ABD perspektifinde arap baharı ve suriye

Sykes-Picot Anlaşmasının 100. Yılında Suriye'yi anlamak ve I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği sırada 16 Mayıs 1916 tarihinde İngiltere-Fransa arasında Osmanlı topraklarını paylaşmak amacıyla yapılan gizli bir anlaşmadır. Bu anlaşmanın 1917'de Bolşevik ihtilaliyle yönetimi ele geçiren rejimin çarlık rejiminin imzaladığı tüm gizli anlaşmaları kamuoyuna açıklamasıyla ortaya çıkmıştır. (Özgöker ve Yılmaz, 2016, s.32)

Sykes-Picot Anlaşması'nın Maddeleri

1. Rusya'ya, Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis ile Güneydoğu Anadolu'nun bir kısmı,
2. Fransa'ya, Doğu Akdeniz bölgesi, Adana, Anter, Urfa, Diyarbakır, Musul ve Suriye kıyıları,
3. İngiltere'ye Hayfa ve Akka limanları, Bağdat ile Basra ve Güney Mezopotamya verilecektir.
4. Fransa ve İngiltere'nin elde ettiği topraklarda Arap devletleri konfederasyonu veya Fransız ve İngiliz denetiminde tek bir Arap devleti kurulacak,
5. İskenderun serbest liman olacak,
6. Filistin'de kutsal yerleşim yeri olması nedeniyle bir uluslararası yönetim kurulacaktır.

Britanya, sömürgesi olan Hindistan'ın yolunu güvence altına almak için Osmanlı'ya karşı ayaklanan Mekkeli Şerif Hüseyin'i destekleyerek Irak ve Filistin topraklarında kendine bağımlı bir Arap devleti kurma amacı gütmüştür. Şerif Hüseyin ile özel bir anlaşma yapmıştır. Yapılan anlaşmaya göre Şerif Hüseyin, Arabistan Kralı. Büyük oğlu Abdullah Suriye Kralı, Küçük oğlu Faysal ise Irak Kralı olacaktı. Ama arka planda aslında

Arabistan yarımadasını Vahabi lider olan İbn-i Suud'a vadetmişlerdi. 1921'de de Hicaz Emiri Şerif Hüseyin'i devirmiş ve başa geçmiştir. Sykes-Picot, San Remo ve Paris konferansları ve Sevr Anlaşması ile Suriye Fransızlara bırakıldığı için Şerif Hüseyin'in oğlunu Suriye'den kovmuşlardır. Britanya'da Şerif Hüseyin'e sözünü tutmuş olmak için Suudi Arabistan Topraklarını bölmüş Şerif Hüseyin'in oğlu Abdullah'a Ürdün adında bir devlet kurdurdular. Bu devlet İngiltere ve ABD'nin desteğiyle yapay bir şekilde oluşturulmuştur. Şerif Hüseyin'in küçük oğluna ise yine kâğıt üzerinde yapay olarak oluşturulan Irak verilmiştir. (Yıldırım, 2016, s.8)

Sykes-Picot Anlaşmasıyla Ortadoğu'yu etkileyen 3 farklı sorun ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Arap siyaseti yönünü, asıl amacı sömürgecilerden kurtarmaya çalışmak olan milliyetçiliğe çevirmiş oldu. İkincisi bu anlaşma bazı ülkelerde mezhepsel çatışmalar zamanla şiddetlenmiş ve bu ülkeler zamanla küçük grupların ekonomik çıkarları tarafından kontrol edilmeye başlanmıştır. Son sorun ise bu anlaşmanın Araplardaki kimlik sorununu kışkırtmasıdır. (Yıldırım, 2016, s.9)

Ortadoğu'nun stratejik öneme sahip Türkiye, İsrail, Lübnan, Irak gibi ülkelere komşu olan Suriye hem bölgedeki gelişmelerden etkilenen hem de bölgedeki gelişmelerin seyrini değiştirebilen önemli bir aktör konumundadır. Amerikalı ünlü politikacı Henry A.Kissinger, “ *Ortadoğu'da Mısır olmadan savaş Suriye olmadan barış olmaz* ” diyerek Suriye'nin ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır. Suriye ABD'nin Ortadoğu'daki hedeflediği politikasında anahtar konumundadır. Orta Doğu coğrafyasının stratejik öneme sahip olan ülkelere komşu konumda olan Suriye, bölgedeki gelişmelerden hem etkilenen hem de bölgedeki gelişmelerin seyrini önemli bir şekilde etkileyebilecek bir aktördür.

“Amerikalı ünlü politikacı Henry A. Kissinger” Orta Doğu'da Mısır olmada savaş, Suriye olmadan barış yapılamaz” diyerek Suriye'nin bölge için önemini vurgulamıştır. Dolayısıyla Suriye'nin Orta Doğu siyasetinde azımsanmayacak kadar büyük nüfuzu olduğu görülmektedir. Kaliforniya Üniversitesi Profesörlerinden Reza Aslan ise ABD'nin Orta Doğuda elde etmek istediği dış politika hedeflerinin neredeyse tamamı için, Suriye'nin “anahtar ülke “olduğunu söylemenin abartı olmayacağını altını çizer. Çünkü Aslan'a göre “Suriye elden giderse, bütün bölge gidecektir.” (Güner, 2016, s.263-264)

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonrasında buyana küresel sistemdeki her gelişmede aktif ve etkin rol alan ABD, Arap Baharı sürecinde aşırı ihtiyatlı, ön plana çıkmayan, pasif bir

politika izlemiştir. Bu süre ABD, düşük profil sergilemiş, gelişmeleri perde arkasından izlemiş ve kritik güvenlik sorunlarını da bölgesel güçlere havale etmeyi tercih etmiştir. ABD'nin Obama yönetiminin bu tutumu uluslararası platformda tartışma yaratmaktadır. (Akgün, 2012, s.10)

ABD, Ortadoğu ülkelerinde yaşanan Arap Baharı sürecinde Obama Doktrininde öne çıkan insan hakları konusunda duyarlılık ve doğrudan askeri güç kullanımı konusunda aşırı ihtiyatlı olma yönünde hareket etmiştir ve çekingen tavır sergilemiştir. 2011 yılında Suriye Dera'da başlayan ayaklanmalar karşısında da ABD dış politikasına uygun olarak herkesin beklentisinin aksine Suriye konusunda bölgesel inisiyatifler geliştirilmesini ve diplomatik çabalara öncelik verilmesini desteklemiştir. Bu çerçevede de ABD yönetimi, Esed'in gitmesi gerektiği şeklinde politika izlemiştir ve bu doğrultudaki BM'nin gündeme getirdiği Suriye'ye müdahale konusunda her zaman Rusya ve Çin'in vetosuyla karşılaşmıştır. ABD de bu duruma karşılık olarak Arap Birliği ve İslam Konferansı Örgütü gibi çok uluslu örgütleri devreye sokarak çözüm bulma yoluna gitmiştir. ABD'nin pasif tutumu Suriye'de iç savaşın uzamasına ve iç ve dış dengelerin müdahalesiyle de bu iç savaşın mezhepsel eksene oturmasına neden olmuştur. Mezhepsel bloklaşmalar oluşmuştur ve bu durum da en çok Esed'in işine yaramıştır. 2012 yılında sünni cihadçı örgütlerin iç savaşta aktif olarak yer almaya başlaması ABD'nin Suriye'deki iç savaşa daha temkinli yaklaşmasına neden olmuştur. Rusya ve Çin'in Suriye'ye yönelik silah ambargosu da dahil olmak üzere her türlü yaptırımını veto etmesi, mezhepsel çatışmanın Ortadoğu'ya yayılma riski, etnik çatışma ve bölünmeler, cihadçı örgütlerin güçlenip komşu ülkelerde büyük tehdit haline gelmesi ABD'nin pasif tavrını bırakıp dikkatli adımlar atmasını zorunlu kılmıştır. ABD yönetimi, İŞİD'in Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne yönelmesi üzerine önce İŞİD'e karşı hava saldırısı düzenlemesine ve sonrasında da uluslararası ittifaklarda bulunmasına neden olmuştur. ABD, İŞİD ile mücadelesine başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Mısır, Sudi Arabistan ve Türkiye gibi ülkeleri de dahil etmeye çalışmıştır. Böylece ABD'nin İŞİD ile mücadelesi değil dünyanın İŞİD ile mücadelesi fikrini yerleştirmeye çalışmıştır. (Göngen, 2014, ss.1-16)

3. RUSYA’NIN SURİYE’YE GENEL BAKIŞI

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında bağımsızlık mücadeleleri sonucunda kurulan yeni devletlerin uluslararası politikaya dahil olmaları ve petrolün çıkartılmaya başlanması gibi gelişmeler uluslararası politika yönünün Ortadoğu’ya çevrilmesine neden olmuştur. Ortadoğu’da yaşanan istikrarsızlıklar, rejim değişiklikleri, Araplar ve İsrail arasındaki mücadeleler ve yaşanan petrol krizi gibi gelişmeler Ortadoğu siyasetini etkileyen önemli unsurlardan olmuştur. Ortadoğu meselelerinin çoğunda aktif politika izleyen, doğrudan ya da dolaylı olarak belirleyici olarak yer alan Suriye uluslararası sistemin en büyük güçlerinin her daim dikkatini ve ilgisini çekmiştir. Suriye bu durumdan genellikle faydalanmış ve büyük devletlerin kendi politikalarına dahil ederek siyasi konumunu pekiştirmiştir. Uluslararası sistemde kendi konumunu pekiştirmesindeki en önemli ayağını SSCB oluşturmuştur. Özellikle Soğuk Savaş mantığının etkisiyle Suriye ve Rusya arasında ciddi bir müttefiklik ilişkisi gelişmiştir. İki devlet arasındaki yakınlık Soğuk Savaş sonrasında da devam etmiştir. Günümüzde Suriye’nin en önemli destekçisi olmasının temeli Soğuk Savaş döneminde oluşan müttefiklik ilişkisine dayanmaktadır. (Kiraz, 2016, ss.291-292)

Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar uluslararası alandaki stratejik mücadeleler, Suriye ile Rusya arasındaki ilişkilerde teşvik edici olmuştur. Her iki ülkenin de Batı ile ilişkilerinde yaşadıkları gerilimler iki ülkenin birbiri ile yakınlaşmasını sağlamıştır. Bu ilişki sarmalı Suriye için hayati önem taşıırken Rusya için ise kendi çevresi dışında stratejik öneme sahip alan edinmesini sağlamıştır. Suriye’deki Arap milliyetçiliği ve Batı karşıtı fikirlerin etkinlik kazanması iki ülkenin sıkı müttefik olmasına neden olmuştur. (Çalışkan, 2016, s. 6)

Ortadoğu meselelerinin çoğunda aktif politika izleyen, doğrudan ya da dolaylı olarak belirleyici olarak yer alan Suriye uluslararası sistemin en büyük güçlerinin her daim dikkatini ve ilgisini çekmiştir. Suriye bu durumdan genellikle faydalanmış ve büyük devletlerin kendi politikalarına dahil ederek siyasi konumunu pekiştirmiştir. Uluslararası sistemde kendi konumunu pekiştirmesindeki en önemli ayağını SSCB oluşturmuştur. Özellikle Soğuk Savaş mantığının etkisiyle Suriye ve Rusya arasında ciddi bir müttefiklik

ilişkisi gelişmiştir. İki devlet arasındaki yakınlık Soğuk Savaş sonrasında da devam etmiştir. Günümüzde Suriye'nin en önemli destekçisi olmasının temeli soğuk savaş döneminde oluşan müttefiklik ilişkisine dayanmaktadır. Suriye'de bağımsızlıktan itibaren başlayıp Baas Partisi'nin iktidara gelmesine kadar olan dönemde Suriye-Rusya ilişkilerinin erken dönemini oluşturmaktadır. Bu dönemde Suriye'nin bağımsızlığını ilan etmesinden sonra yaşadığı siyasi istikrarsızlıklar sırasında iki devlet ilk münasebetlerini kurmuşlardır. Bu süreç Suriye dış politikasının ve bu politikada Rusya'nın yerinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. (Kiraz, 2016, ss.291-292)

Suriye 1950'lerin ortasından itibaren küresel alanda adını daha fazla söz ettirmeye başladı. Bundaki ilk sebep Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır'ın dile getirdiği Arap milliyetçiliği vurgusunun Suriye topraklarında fazlaca taraf bulması, ikinci sebep ise 1955 yılında Sovyetler Birliği ile yapılan anlaşmalar çerçevesinde Suriye'nin askeri ve teknolojik alanda gözle görünür bir kalkınma gerçekleşmesidir. Bu tarihten itibaren Batı dünyası Suriye'yi Sovyet blokunun bir parçası olarak değerlendirmeye başlamıştır. 1958 yılında Cemal Abdül Nasır'ın Arap milliyetçiliği adı altında tüm Arapları bir araya getirme amacıyla yürüttüğü politika neticesinde Suriye Mısır'la birleşme kararı almış ve bu yeni devletin Sovyetler Birliği ile oldukça yakın ilişkiler geliştirdiği görülmektedir. Sovyetler Birliği ile yakınlaşmanın önemli bir amacı da İsrail'e karşı daha güçlü bir ülke görünümü verme isteğinden kaynaklanmaktaydı. (Mercan, 2016, s.241)

1948 Arap-İsrail savaşının sonucunda başlayan iç kargaşalar ve istikrarsızlık Suriye'de güvenlik ihtiyacı doğurmuş ve bu yönde politikalar belirlenmiştir. Artan güvenlik ihtiyacı Suriye için önemli bir hal almıştır. Stalin'in ölümüyle Kruşçev'in gelmesiyle Suriye'ye para ve silah yardımı için Sovyet politikasını olumlu yönde değiştirmiştir. Suriye'de Dışişleri Bakanlığı'na Sovyet Rusya yanlısı Halid El-Azım'ın gelmesiyle Suriye'nin Sovyet Rusya'ya yakınlaşmasına neden olmuştur. 1955 yılında imzalanan Bağdat Paktı Suriye-Sovyet Rusya'nın yakınlaşmasındaki diğer önemli etken olmuştur. Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve Suriye'nin olası bir Sovyet saldırısının hedefinde olabileceği düşüncesiyle böyle bir güvenlik paktı inşa edilmiştir. Fakat bu güvenlik paktına katılımı konusunda Suriye'ye ikna edilememiş 24 Şubat 1955 tarihinde Türkiye ve Irak arasında temelleri atılan bu pakta İran, Pakistan ve İngiltere'de dahil olmuştur. Amerika 'da gözlemci statüsünde bu Pakta dahil olmuştur. Bağdat Paktnın imzalanması Mısır, İsrail, SSCB ve Suriye'yi rahatsız etmiştir. Suriye bu paktın kendisi aleyhine olduğunu

düşünerek SSCB ile yakınlaşma yoluna gitmiştir. Bu durum Ortadoğu devletlerinin bloklara ayrılmasına neden olmuştur. 1956 yılında yaşanan Süveyş krizinde batı devletlerine kıyasla daha adil bir tutum sergileyen SSCB'nin Ortadoğu'da popülerliğinin artmasını sağlamıştır. Bu etken de Suriye ve SSCB arasında sınırlı da olsa ideolojik yakınlaşmanın başlamasına neden olmuştur. (Kiraz, 2016, ss.294-295)

1950 ve 1960'lı yıllar uluslararası ilişkilerde Suriye'nin Sovyetler Birliği ile yakın ilişkiler kurduğu ve 1967 de Arap-İsrail savaşının kaybedilmesiyle yaraların sarılmaya çalışıldığı dönemdir. (Mercan, 2016, s.243)

Suriye ile SSCB ilişkilerinin temelini Baas Rejimine dayanır. Baas Partisi Soğuk Savaş döneminde kutuplaşmalarda hareketle Sovyetler Birliği ile iyi ilişkiler kurulmasını sağlamıştır. Fakat Suriye'de 1960'lı yıllarda yaşanan iktidar mücadelesi ve yaşanan iç kargaşalıklar bu sürecin biraz gecikmesine sebep olmuştur. Batı'nın İsrail yanlısı tutumları Baas partisi açısından SSCB'nin popüleritesini arttırmıştır. 1960'lı yıllarda Suriye'de uygulanan sosyalist politikalar iki devletin yakınlaşmasının önünü açmıştır. Fakat Baas partisi kadrolarındaki Arap milliyetçiliğinin varlığı iki devlet arasındaki yakınlaşmayı zorlaştırmış, 1966 tarihindeki Neo-Baas iktidarına kadar ikili ilişkilerde mesafeli davranılmıştır. 1967 Arap-İsrail Savaşının etkisiyle Suriye'de yaşanan iç kargaşalar ve istikrarsızlıklar ikili ilişkilerin zarar görmesine neden olmuştur. İlişkiler 1970 yılında iktidara gelen Hafız Esed ile yeniden oluşturulmaya başlanmıştır. (Kiraz, 2016, ss.296-297)

Rusya Federasyonu kurulduktan sonraki 10 yıl boyunca ekonomik kriz, politik istikrarsızlık ve Kafkasya'daki ayrılıkçı Çeçen hareketi gibi sorunlarla uğraşmıştır. Bu yüzden de Rusya Ortadoğu bölgesiyle çok fazla ilgilenememiştir. Bu dönemde ilişkiler askeri alanda yoğunlaşmış olmasına rağmen Sovyet döneminden çok geride kalmıştır. Rusya Suriye ile imzaladığı asker-teknik anlaşması ile Suriye'ye silah satmaya ve ülkenin uçak ve tanklarını modernize etmeye başlamıştır. (Kelkitli, 2016, s.363)

Soğuk Savaş sonrası Sovyetler Birliğinin dağılması ile ABD dünyanın tek hegemon gücü haline gelmiştir. SSCB'nin etrafında toplanan doğu bloku da büyük ölçüde dağılmıştır. Bu dağılma sürecinde en fazla SSCB'nin sıkı müttefiki olan Suriye'yi etkilemiştir. Aniden Batı ve İsrail'e karşı en önemli müttefikini kaybeden Suriye hızlı bir şekilde dünya gelişmelerine ayak uydurmak amacıyla dış politikasında açılım sürecine girmiş ve Suriye dönüşüm yoluna gitmiştir. Bu dönüşümünde 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nda

Irak'a karşı oluşturulan ABD öncülüğündeki koalisyona girerek net olarak ortaya koymuştur. Böylece Esed ideolojik davranmaktan ziyade ulusal çıkarlarını ön planda tutmayı tercih etmiş ve batı ile hareket etme yoluna gitmiştir. Putin ile yeniden yapılanmaya çalışan Rusya'nın önceliğini yakın çevresine ve iç siyasi yapısına vermesi Suriye'yi ihmal etmesine neden olmuştur. (Kiraz, 2016, s.301-303)

Vladimir Putin 2000'de Cumhurbaşkanı olmasından sonra Rusya'da siyasi ve ekonomik anlama restorasyon çalışmalarına başlamıştır. Bu dönemde Suriye'ye özel ilgi göstermiş siyasi, ekonomik ve askeri alanların tümüne yönelik strateji izlenmiştir. Rusya Suriye'nin Refik Hariri'nin öldürülmesi konusuyla ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafında yaptırımlara engel olmuştur. Aynı zamanda Golan Tepelerinin Suriye'ye geri verilmesi konusunda İsrail'e karşı Suriye'yi desteklemiştir. Suriye Rusya'nın yaptıklarına karşı minnet borcunu Çeçenistan, Güney Osetya ve Abhazya sorunlarında Rusya'yı kayıtsız şartsız destek vererek ödeme yoluna gitmiştir. Suriye Çeçen ayrılıkçı hareketlerini terörist olarak kabul etmesi ve Rusya-Gürcistan arasındaki 2008 yılındaki savaşta da Rusya'nın yanında yer alması ile her fırsatta Rusya'ya desteğini hissettirmiştir. Bu dönemde ekonomik olarak da Rusya-Suriye ilişkilerinde anlaşma olmuştur. Rusya şirketleri Suriye'nin petrol kuyularını elden geçirmek ve petrol arama konularında aktif rol almışlardır. Putin'in 2005 Beşar Esed'in Rusya'yı ziyareti sırasında alacaklarının yüzde 73'ünü sildiğine dair açıklaması, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiyi daha da güçlendirmiştir. (Kelkitli, 2016, ss.363-365)

Rusya'nın ABD ile küresel sistemdeki nüfuz mücadelesi Putin döneminde Suriye politikasını şekillendiren en önemli unsur olmuştur. Moskova, Soğuk Savaş sonrasında ABD ve müttefiklerine karşı ekonomik ve askeri alanda sürekli olarak zemin kaybettiğini düşünmüştür.ve bu bağlamda Arap ayaklanmalarını bu sürecin devamı gibi algılamıştır. Bu nedenle Rusya, Suriye meselesi hem bu gidişata son verme hem de Rusya'nın uluslararası arenada en az ABD kadar büyük bir güç olduğunu kanıtlaması açısından büyük bir koz olarak görmüştür. (Erşen, 2016, s. 149)

Obama yönetimi Suriye konusunu ABD çıkarları açısından ikinci konu olarak görmesi, ülkesini Ortadoğu kargaşasından uzak tutmak istemesi, diğer bir küresel güç olan Rusya'nın bölgede aktif politika izlemesine neden olmuş ve bölgede oluşan jeopolitik boşluğu kararlı bir şekilde doldurmuştur. Rusya fiilen Esed lehine politika izleyerek Esed

rejiminin devrilmesini engellemiş ve güçlü bir küresel aktör olduğunu uluslararası topluma kanıtlamıştır. (Cerrah, 2016, ss.326-327)

3.1 RUSYA’NIN ESED’ E BAKIŞI

Suriye Arap Cumhuriyeti 1946 yılında bağımsızlığını kazanmış fakat ülkede uzun yıllar siyasal ve anayasal mücadeleler devam etmiştir. 1946 yılında üç askeri darbenin olması bağımsızlığını yeni kazanmış Suriye’nin istikrarlı bir devlet yapısının kurulması engellenmiştir. Ayrıca askeri darbeler sonucu oluşan gerilim, ülkenin genel karar vericileri ilan eden kesimin zayıflayıp orta sınıfın güçlenmesine neden olmuştur. Bu toplumsal değişimde II. Dünya Savaşı sonrasında şekillenen küresel sisteme entegre olma arzusunun ortaya çıkmasında etkili oldu. Otoriter demokrasi kültürünün yerleşik olmadığı ülkelerde uluslararası ilişkilerinde devletin çıkarlarını düşünmek yerine rejimin ya da liderin çıkar ve güç algısı daha baskındır. Suriye örneğinde de olduğu gibi ulus-devlet kurumunun yerine şahsı ya da rejimin ikamesi üzerinden ülkenin uluslararası ilişkilerine dair parametreler belirlenmektedir. Genelde demokrasi kültürünün yerleşik olmadığı otoriter kadrolara sahip ülkelerin dış politikalarına yönelik yaklaşımlar dış tehdit algısını oluşturarak rejimi güçlendirme yönündedir. Buradan yola çıkarak Esed anayasal zeminde iktidarı mutlaklaştırmış ve kendi rejimini muhafaza ve sürekliliğini sağlama önceliği ile Suriye’nin dış siyasetini yönlendirmiştir. (Mercan, 2016, ss.240-247)

Rusya, Suriye’deki çıkarları açısından Esed rejiminin kalması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Batı ile ilişkileri sorunlu olan Esed rejimi sayesinde Rusya, enerjiden silaha birçok alanda rakipsiz konumda bulunmaktadır. Esed rejiminin yıkılıp Batı’nın onayını almış bir rejimin Suriye’ye iktidar olması Rusya’nın sahip olduğu bütün avantajlarını kaybetmesi anlamına gelmektedir.⁶

Ortadoğu’daki geleneksel nüfuzunun zayıfladığından endişelenen Rusya, 2003 ABD’nin Irak’ı işgali ve 2011’deki Arap ayaklanmaları sonrasında bölgedeki en sadık müttefiki olarak kabul ettiği Esed rejiminin yıkılmasını engellemeye çalışmıştır. Bu politikasına yönelik olarak da Rusya Esed’in devrilmesi durumunda Suriye’nin terörist grupların

⁶ <https://www.sabah.com.tr/dunya/2011/10/15/rusya-neden-suriye-yonetimini-destekliyor> Erişim Tarihi:03.04.2018

kontrolüne gireceğini iddia ederek haklılığını kanıtlamaya çalışmaktadır. (Erşen, 2016, s. 149)

Rusya kendisine kesin olarak bağlılığını kanıtlamış olan Beşar Esed yönetiminin yerine İslamcı gruplara sıcak bakan bir yönetimin gelmesi ve bu yeni gelen yönetimin Rusya ile yapılan tüm anlaşmaları iptal edip, milyon dolarlık zarara sebep olma ihtimaliyle Esed yönetimini desteklemektedir. Rusya Ortadoğu'daki siyasi ve ekonomik çıkarlarını korumak ve ülkesinin istikrarına yöneltilebilecek saldırıları önlemek için Esed yönetimini siyasi, ekonomik ve askeri alanlardaki destekleriyle ayakta tutmaya çalışmaktadır. Esed'a destek olduğunu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde kabul edilmek istenen yaptırımları birçok kez veto ederek ortaya koymaktadır. (Kelkitli, 2016, ss.366-367)

Rusya, BM Güvenlik Konseyi'ndeki Suriye kararını veto ederek ABD, AB ülkeleri, Esed rejimi ve Suriye muhalefetine bulduğu birçok tarafa önemli mesajlar vermiştir. Böylelikle Rusya, pozisyonunun ne kadar önemli olduğunu göstermiş, Rusya açısından stratejik öneme sahip ülkelere karşı Batı ülkelerinin müdahale etmesine Libya'dakinin aksine izin vermeyeceğini göstermiştir ve Rusya Suriye'de duruma göre davranma politikası izlediğini ortaya koymuştur.⁷

3.2 RUSYA'NIN PYD' E BAKIŞI

Rusya'nın PYD'ye desteği Esed rejiminin 2011 yılında başlattığı politikaların devamı niteliğindedir. 2011 yılında Esed rejimi bölgedeki toplum ve güvenlik istikrarını bozma amacıyla ülkenin kuzeydoğusundaki Kürtlerin çoğunlukla yaşadığı bölgelerden çekilip yönetimi PYD'ye teslim etmiştir. Fakat PYD güçleri bahsi geçen bölgelere hakim olduktan sonra Araplara ve muhalif Kürtlere karşı etnik temizlik yapmıştır. Rusya Kürt güçlerinin koalisyon güçlerinin desteğiyle sahada İŞİD'e karşı kazandığı şöhretten faydalanarak bu güçlerle olan ilişkilerinin ABD tarafından veto edilmesini önlemiştir.

⁷ <https://www.sabah.com.tr/dunya/2011/10/15/rusya-neden-suriye-yonetimini-destekliyor> Erişim Tarihi:03.04.2018

Hatta daha da ileri giderek Rusya, sembolik adım niteliğinde Batı Kürdistan (Rojova) temsilciliği açılmasını sağlamıştır.⁸

İngilizler tarafından Arap milliyetçiliği, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması amacıyla kullanılmıştır. Arap milliyetçiliği aynı zamanda Fransızların bölgedeki etkinliğini etkileyen bir faktör olması nedeniyle Fransızlar, Suriye’de Arap milliyetçiliğini zayıflatmak için ülkeyi dini açıdan bölerek kontrol altında tutmuşlardır. 1954 sonrasında darbe ile başa gelen Baas Partisi gittikçe zayıflayan Arap milliyetçiliğini yeniden inşa etme amacı gütmüştür ve Araplaştırma politikasına önem vermiştir. Baas Partisi yeni bir Suriye oluştururken Aleviler, Dürzileri ve Kürtleri yok saymıştır. 1958-1961 yıllarında Suriye ile Mısır ile birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyetini (BAC) kurulmasından sonra Kürtler ekonomik ve siyasi, açıdan çok daha güçsüz konuma düşürülmüştür. Kürtlerin Kültürel faaliyetlerini bile yerine getirilmeleri yasak hale getirilmiştir. BAC sonrasında çok fazla sayıda ülkeye çok sayıda yeni Kürt göçünün yaşandığını gören Baas Partisi tarafından bu yeni gelen Kürtleri yabancı sayarak Suriye vatandaşlığından çıkartılmıştır ve üzerinde “Ecanib” yazılı kırmızı tanıtım kartları verilmiştir. Bu durumda Kürtlerin mülk edinme, eğitim, kurumsal alanda çalışma, seçimlere katılma, pasaport, seyahat gibi birçok konuda siyasi ve kültürel anlamda hak kaybına uğramalarına neden olmuştur. Suriye’de vatandaş olan Kürtler, ecanib Kürtler yanı sıra birde ellerinde sarı kart bulunan “maktumin” adı verilen Kürtler bulunmakta idi. Maktumin kaydı olmayan kaçak anlamına gelmekte idi. Bunlarında ecanipler gibi vatandaşlıkla ilgili haklar edinmesi imkânsız kılınmıştır. (Sökmen, 2016, s.238-239)

1944 yılının sonunda Sovyetler Birliği Kürtleri ve Ermenileri kendi tarafına çekmeye başlamıştır. Büyük bir devlet desteği olmaksızın siyasi hedefine ulaşamayacağını anlayan Kürtler, uluslararası sistemdeki kutuplaşmalar ve dengeler çerçevesinde kendisine destek verecek ülke ile ilişkilerini güçlendirmişlerdir. Kuzey Irak’ta Amerikan ve İsrail desteği ön planda olmasına rağmen Suriye’de ise Rusya, İran ön plandadır. (Sökmen, 2016, s.237)

Rusya, Suriye’deki birçok noktada YPG ile ortak hareket etmektedir. Özellikle Halep’in Esed rejimi tarafından ele geçirilmesinde YPG’nin büyük katkısı olmuştur. Rusya,

⁸ <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/rusyanin-suriye-kurtleri-hesabi> Erişim Tarihi:03.04.2018

YPG'yi ABD'nin elinden alıp kendi menfaatleri için kullanmak istemektedir. Rusya kendisini YPG'ye ABD'nin alternatifi olarak gösterip YPG'nin ABD'ye karşı bağlılıklarını azaltmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda uzun vadede bölgeden çekilmesi durumunda YPG'nin hamisi olarak rol almak istemektedir.⁹

Kurucusunun Abdullah Öcalan olduğu eylemlerine 1983'te başlayan PKK'nın asıl amacı Türkiye merkezli, Suriye, Irak ve İran'ı da içine alan Marksist ideolojiye sahip bir kürt devleti kurmaktır. 1991 yılında Sovyet Rusya'nın yıkılmasıyla Marksist ideolojiden vazgeçip "demokratik özerklik" amacına yönelmiştir. Suriye rejiminin bir kısım Kürtleri dışlaması, baskı uygulaması ve hatta inkâr etmesine rağmen PKK 2004 kamışlı olaylarına kadar rejime karşı herhangi bir terör faaliyetinde bulunmamış, ayaklanma çıkarmamıştır. Rusya'dan büyük silah yardımı gören PKK, Rusya'nın Suriye'deki çıkarlarını korumak amacıyla Esed rejimine bağlılık göstermişlerdi. PKK'nın bu yöndeki politikası Kürt aşiretleri rahatsız etmiş ve kendi aralarında çatışmalara neden olmuştur. (Sökmen, 2016, s.241)

3.3 RUSYA'NIN IŞİD VE EL NUSRA'YA BAKIŞI

Suriye'ye geçen militanlar bölgede Nusra cephesi adlı grubu kurmuşlar ve El-Kaide'ye bağlılığını sürdürmüşlerdir. Bu grup diğer gruplardan farklı olarak tecrübeli olmaları ve kısa zamanda organize olma gibi özellikleri sayesinde muhalefetin en güçlü grubu haline gelmişlerdir. Bu grup daha sonra İİD ile Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD) adı altında birleşmiştir. IŞİD dini duygularını, Suriye'nin durumunu ve Arapça bilmemelerini kullanarak Kafkas kökenli savaşçıları kendi bünyesine katmayı amaçlamıştır. Aynı zamanda Kafkas kökenlilerin IŞİD' e katılmasındaki en önemli etken de IŞİD' in diğer savaşçıları kâfir ilan etmesidir. Zamanla IŞİD bölgedeki diğer gruplarla ortak kurulan şeriat mahkemelerini tanımayıp kendi şeriat mahkemelerini kurmuştur. IŞİD kendisini "devlet" diğer grupları ise örgüt yede cemaat olarak kabul etmiştir. Bu durumda da zamanla bölgedeki gruplarla ciddi gerilimlerin yaşanmasına neden olmuştur. 2012 yılından sonra Suriye dışından da yabancı katılımın artması terör faaliyetlerinin Suriye'nin dışına komşu ülkelere de taşmasına neden olmuştur. ABD'nin Irak'ı işgal

⁹ <http://www.suriyegundemi.com/2017/11/22/rusyanin-suriye-politikasinda-ypg-faktoru/> Erişim Tarihi:04.04.2018

etmesinden sonra koalisyon güçleri ile çatışması, Maliki ve Şii mezheplerine mensup milislere karşı mücadele etmesi, son zamanlarda Maliki'nin baskılarında ve mezhepçi politikalarından bunalan Sünni Arap aşiretlerin IŞİD' e destek vermesine neden olmuştur. Suriye'deki iç savaş IŞİD' in Irak'ta etkinliğinin artmasını sağlamıştır. Haziran 2014 tarihinde IŞİD Suriye-Irak sınırında etkinliğini arttırmış ve halifeliğin yeniden kurulduğunun ilanını yapmıştır. IŞİD' in ismi de İslam Devleti (İD) olarak değiştirilmiştir. Bu tarihten itibaren de IŞİD çeşitli bölgelerde kanlı terör eylemleri yapmıştır. Terör örgütlerinin büyük çoğunluğu Ortadoğu bölgesinde bulunmakta ve dini temellere dayanmaktadır. Bu durumun en temel nedeni ise bu bölgenin jeopolitik konumu, tarihi ve kültürel yapısının birçok örgütün filizlenip yeşermesine müsait olmasıdır. IŞİD de bu bölgede ortaya çıkmış büyük çaplı bir terör örgütüdür. IŞİD' in yapısı incelendiğinde üç ana gruptan oluştuğu görülmektedir. Birinci grup çekirdek yönetim kadrosu oluşturmaktadır. Bu grubun çoğunluğu Iraklılardan oluşmaktadır. 2010 yılından buyana Ebu Bekir El-Bağdadi bu grubu yönetmektedir. İkinci grup Bağdadi'ye biat etmiş ve çoğunluğunun Iraklılardan az bir kısmının da Suriyelilerden oluşturmaktadır. Bunlar Askeri ve idari görev alan gruptur. Üçüncü grubu ise yabancı terörist savaşçılar oluşturmaktadır. Bu grup örgütün silahlı gücünün önemli bir kısmını karşılamaktadır. Örgüt "vilayet" yapılanması şeklinde teşkilatlanmıştır. BM raporuna göre örgüt yönetimine bağlı sekiz vilayet bulunmaktadır ve bu vilayetler valiler tarafından idare edilmektedir. (Polat, 2016, ss.217-221)

El-Nusra Cephesi IŞİD' in Suriye cephesi olarak nitelendirilmektedir. Bunun en önemli nedeni kuruluş aşamasında finansal desteği IŞİD' den almasıdır. El-Nusra Cephesi genelde Suriye'nin Kuzeyinde ve doğusunda askeri ve idari faaliyet göstermektedir. ABD ve Rusya federasyonu tarafından terörist olarak kabul edilen bir örgüttür. Örgüt içinde şeriat kuralları geçerlidir. Örgütün temel amacı Suriye'de şeriat hukukuna dayanan bir yönetim kurmaktır. (Charles, 2016, ss.227-230)

Rusya başından beri iç savaş sürecinde ülkesinin güneyinde bulunan Müslüman nüfusun Suriye'deki İslamcı terör örgütlerine katılmasından endişe duymuştur ve ilerleyen süreçte de Rusya'nın bu endişesinde haklı olduğu ortaya çıkmıştır. Suriye'de IŞİD saflarına 2719 Rus vatandaştan savaştığı bilgisi paylaşılmıştır. (Kelkitli, 2016, s.366)

Rusya'nın her geçen gün giderek artan Suriye'deki askeri varlığı, ABD öncülüğündeki IŞİD karşıtı koalisyon güçlerini endişelendirmektedir. Rusya IŞİD ile mücadele

çerçevesinde yaptığı hava operasyonları, Suriye’ye verdiği askeri destek Rusya’nın ulusal ve bölgesel güvenlik çıkarlarının korunmasını sağlamıştır. Esed rejiminin güçlenip Suriye’ye yönelik dış müdahaleyi imkânsız hale getirmiştir. Rusya’nın Suriye’deki bu tavrı uluslararası ve küresel alanda “oyun değiştirici” bir hamle olarak kabul edilmiştir.¹⁰

Tablo 3.1 IŞİD’in İdeolojisi ve Hedefleri

Mücadele Alanı	Mücadele Alanı olarak daha bölgesel niteliktedir. Öncelikle Müslüman dünyası (Dar’ul İslam) seçilmiştir.
Devlet kurma düşüncesi	Başlangıçta Irak ve Suriye’yi içine alan bir bölgede devlet kurma düşüncesi vardı. Daha sonra bu devleti genişletmek düşüncesi vardır.
İdeoloji	Vahabi-selefi inancı temsil etmekle birlikte özellikle peygamber döneminde olmayıp daha sonra karşılaşılan her durum kötü sünnet, gelenek olarak algılanır. Ayrıca diğer mezheplere de karşıdır. Amaç; Peygamber dönemindeki değişmemiş saf Müslümanlığı yaymaktır.
Hedef Kitle	Savaşan savaşmayan (asker-sivil) ayrımı yapmaz. Uygulamalarına ve ideolojisine karşı olan herkes (Müslüman ve Müslüman olmayan) düşman olarak görülür.
Mali Kaynaklar	Irak ve Şam bölgesinde ele geçirilen rafineri ve petrol kuyuları işletmesi ve petrolün satılması neticesinde mali kaynaklarını arttırmıştır. Ayrıca Arap devletlerinde bulunan çeşitli şirketlerden de yardım alır.
Personel Kaynağı	Ortadoğu’da etkindir. Bölgeye gelen ve ülkelerine dönen yabancı savaşçılar yoluyla özellikle Müslüman nüfusunun fazla olduğu devletlerde personel kaynağı sağlamaktadır.
Etkinlik	Ortadoğu’da etkindir. Bölgeye gelen ve ülkelerine dönen yabancı savaşçılar yoluyla özellikle Müslüman nüfusunun fazla olduğu diğer devletlerde de etkinliğini arttırmaktadır. Özellikle Halifelik’in ilanından sonra etkinliğini daha da arttırmıştır. Irak ve Suriye’de ve diğer kolları da Nijerya, Libya ve Sina yarımadasında toprak sahibidir.
Medya Kullanımı	Her türlü yazılı ve elektronik medya çalışmaları mevcuttur. Özellikle kurulan sosyal iletişim ağları ve web siteleri yoluyla propaganda yapılmakta ve taraftar toplamaktadır.

Kaynak: Doğan Şafak Polat, *Irak Şam İslam Devleti, Uluslararası politikalarda Suriye krizi, s.223, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul- 2016.*

¹⁰<https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/suriye-rusya-icin-neden-onemli-952597/amp/> Erişim Tarihi: 04.04.2018

3.4 RUSYA’NIN BÖLGEDEKİ DİĞER ETNİK VE DİNİ UNSURLARA BAKIŞI

Ortadoğu’daki dönüşümler ışığında özellikle Sünni rejimlerin desteklenmesi ve hatta model olarak sunulması Rusya açısından hem iç hem de bölgesel dinamikler nedeniyle kaygı verici olmuştur. Rusya 1990’lardaki Çeçen savaşlarının etkisiyle İslam’ı tehdit olarak görmüştür. Ortadoğu bölgesinde yükselişe geçen İslami hareketler Kafkasya ve Orta Asya’da istikrarsızlık ve çatışmalara neden olma ihtimali ortaya çıkmıştır. Sünni rejimlerin Suriye’de Rusya’nın radikal gruplara karşı sağlam durması Rusya için arka bahçesinde istikrar sağlanması anlamı taşımaktadır. (Sağlam, s.216)

Rusya, kendi çıkarları doğrultusunda Esed’i desteklemektedir. Ve bu rejimin hamiliğini üstlenmiş durumdadır. Bu amaçla da Rusya, rejime karşı tehdit oluşturan Özgür Suriye Ordusu ve Bayırbucak Türkmenleri de dahil olmak üzere tüm bu unsurları yok edilmesi gereken bir hedef olarak görmektedir. (Yüce 2016, ss.284-285)

4. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN SURİYE'YE GENEL BAKIŞI

Suriye ABD ilişkileri ABD'nin Halep'e 1835'te bir konsolos ataması ile başlar. Fakat Suriye'nin Osmanlı hakimiyetinde olması bağımsız diplomatik ilişkiler kurmasına engel teşkil etmiştir. Bu nedenle de resmi diplomatik ilişkilerin başlangıcı Suriye'nin 1944 yılında Fransız mandasından kurtulduğu tarih olarak kabul edilmektedir. Soğuk Savaş sürecinde enerji kaynağı olan petrole ulaşım kolaylığı sağlanması ve yakın müttefiki İsrail'in bölgede sıkıntıya düşmemesi açısından ABD, SSCB'nin Ortadoğu ülkeleri ile yakın ilişkiler kurmasından büyük rahatsızlık duymuştur. Suriye'nin Ortadoğu'daki stratejik öneminden dolayı da ABD Suriye'ye devamlı müdahaleci politika izlemiştir. (Güner, 2016, s.264-265)

Soğuk Savaş döneminden günümüze kadar olan süreçte ABD ile Suriye arasındaki ilişkiler her zaman problemli olmuştur. İki kutuplu dönemde Suriye, SSCB'nin Ortadoğu'daki en önemli müttefiki olmuştur ve sonrasında da Rusya ile de aynı ilişkilerini devam ettirmiştir. ABD ile Rusya arasındaki güç yarışı ABD ile Suriye arasındaki ilişkileri yönlendiren önemli bir etken olmuştur. (Çalışkan,2016, ss.4-5)

Suriye ile ABD ilişkileri hem tarihi açıdan hem de Suriye konusu incelendiğinde yapısı çok farklı iki ülke ortaya çıkmaktadır. Ortadoğu'da faaliyet gösteren grupları ABD'nin terör örgütü olarak nitelendirirken Suriye'nin direnişçi olarak nitelendirmesi veya Filistin konusunda birbirinden tam zıt kutuplarda yar almaları Suriye-ABD ilişkilerinde önemli bir şekilde bozulmasına neden olmuştur. Ön yargılar, meselelerin çözümünde yokuşa sürülmesi, iki ülkenin birbirinin çıkarlarına zıt düşen politikalarda ısrarcı davranmaları ileriki zamanlarda Suriye iç savaşının sonucunu etkileyecek etkenlerdir. (Güner, 2016, s.285)

ABD Başkanı Obama dönemini önceki dönemlerden ayıran kriterlerden ilki Amerika'nın küresel jeopolitik ortamı tek başına şekillendiremeyeceğinin farkına varmasıdır. 11 Eylül saldırıları, Irak ve Afganistan'a müdahale, 2008 küresel ekonomik kriz ABD'nin tek küresel güç olma özelliğini yitirmesine neden olmuştur. Obama döneminde daha çok iç politikaya yönelmesi, yeni düşmanlar edinmeden eski düşmanlarla diyalog içine girmesi, ABD'nin Ortadoğu ve Suriye krizinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu durumda bölgede otorite boşluğuna neden olmuş ve bölgesel aktörler arasında rekabetin

artmasına neden olmuştur. Obama'nın bu politikası İsrail, Türkiye, Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri gibi geleneksel müttefiklerini rahatsız ederken İran ve Rusya gibi diğer aktörlerin bölgede etkinlik kurmasına teşvik edici olmuştur. Obama'nın Ortadoğu başta olmak üzere Kuzey Afrika, Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu'da sorunların çözümünde diğer bölgesel ve küresel aktörlerin sorumluluk alması yönündeki ikinci politikası Suriye özelinde vekalet savaşlarına yol açmıştır. (Cerrah, 2016, s.326)

4.1 ABD'NİN ESED'E BAKIŞI

1970'lerde ABD Suriye ilişkileri kısmen sorunsuz geçse de 1980 ve 1990'lı yıllarda Suriye'nin terörü destekleyen ülkeler arasında yer alması Suriye ABD ilişkilerinin bu eksende gelişmesine yol açmıştır. ABD'nin terör örgütü olarak tanımladığı Hizbullah, Hamas, Filistin İslami Cihat, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi gibi grupların Suriye içinde faaliyet göstermesine Esed yönetimi tarafından izin verilmesi ABD'nin Suriye'ye yaptırımlar uygulamasına neden olmuştur. ABD'nin Suriye'ye uyguladığı yaptırımlardan ilki 1979 yılındaki ihracat idaresi yasasıdır. Bu yasaya göre ABD Ticaret Bakanlığı Uluslararası Terörizmi desteklediği düşünülen ülkelere yapılacak 7 milyon doları aşan mal ve teknolojik ihracat için izin vermeden önce, Amerikan Kongresi'ne bilgi vermek ve Kongre'den onay almak zorundadır denilmiştir. 1986'daki Diplomatik Güvenlik ve Terörle Mücadele Yasası da ABD'nin Suriye'ye yaptırımlarını içermektedir. Bu yasaya göre uluslararası terörizmi destekleyen ülkelere askeri mühimmat satışı yasaklanmıştır. ABD'nin bu ülkelere yardım fonu açması da tamamen engellenmiştir. Esed rejimi bahsi geçen grupları “terörist” değil de “özgürlük savaşçısı” yada “direnişçi” olarak adlandırmışındaki ısrarcı tutumu yaptırımların uzun süre devam etmesine, ABD ile Suriye ilişkilerinde genel anlamda gergin seyre sahip olmasına neden olmuştur. Fakat Sovyet Rusya'nın dağılmasıyla Şam yönetimi ABD'ye karşı daha ılımlı yaklaşmış, ikili ilişkiler tamir edilmeye çalışılmıştır. (Güner, 2016, s.269-270)

Suriye'yi 30 yıl boyunca yöneten ve bu süreçte ülkeyi toplumsal, ekonomik ve kültürel anlamda önemli bir şekilde etkileyen simge bir lider olan Hafız Esed'in ölümüyle yerine oğlu Beşşar Esed geçmiştir. Beşşar Esed başa geçtiği ilk dönemlerde siyasi ve ekonomik alanda özgürlük vadetmiştir. Bu anlamda da ABD'ye yakınlaşma yoluna gitmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırıları sırasındaki terörle mücadeledeki destek sözü Suriye-ABD

arasında yakınlaşma sağlamıştır. Fakat 2003 yılındaki Irak savaşında babasının aksine Beşşar Esed'in Irak'ı desteklemesi ABD Suriye arasındaki kısa süreli yakınlaşmanın son bulmasına neden olmuştur. (Kiraz, 2016, ss.302-303)

Beşşar Esed döneminde Suriye dış politikasında çeşitliliğe gidilmiş ve hem İran hem de Türkiye ile ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır. Esed'in ilk zamanlarda acemi olduğu dönemlerde 11 Eylül saldırılarının gerçekleşmesi ile Suriye ABD tarafından haydut devlet sınıfına dahil etmiştir. (Kepsutlu 2016, s.102)

2000 yılında Beşşar Esed'in, 2001 yılında da George w. Bush'un göreve gelmesi Suriye-ABD ilişkilerinin yeniden gerilmesine neden olmuştur. Beşşar Esed'in ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrasında uluslararası terörizme karşı başlattığı savaşta umursamaması ve Lübnan'daki askeri güçlerini geri çekmemekte ısrarcı davranması ABD-Suriye ilişkilerinin gerilmesine neden olan başlıca konular arasında ter almaktadır. Ayrıca Bush'un Suriye'nin baskı, izolasyon ve tehdit ile Suriye dış politikalarını yönlendirme politikaları da ilişkilerin olumsuz etkileyen etmenlerdendir. ABD başkanı Bush 11 Eylül'den sonra İran, Irak ve Kuzey Kore'yi terörizmi destekleyen ve kitle imha silahı edinme amacıyla olan üç ülkeyi "şer eksen" olarak tanımlamaktaydı. 2002 yılında ise Küba, Libya ve Suriye'yi ise "şer ekseninin ötesi "olarak nitelendirmiştir. Bu devletler aynı zamanda "Haydut Devlet" olarak kabul etmiştir. Bu adlandırmadaki en önemli sebep ise bu devletler kitle imha silahı geliştirme uğraşısı içerisinde olduğu düşünülmektedir. (Güner, 2016, ss.272-273)

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD başkanı W. Bush tarafından Suriye Haydut Devlet sınıfına sokulmuştur. Sonrasında da İsrail lobisinin etkisiyle Suriye üzerindeki baskı arttırılmıştır. ABD Suriye ilişkilerinin olumsuz olmasının temeli Soğuk Savaş döneminde Suriye'nin Rusya ile birlikte hareket etmesine dayanmaktadır. 1957 yılında Suriye'ye karşı darbe planı yaptığının ortaya çıkmasıyla ABD Şam'dan Büyükelçisini çekmek zorunda kalmıştır. Bu durumda ABD'ye olan güvensizliğin daha da artmasına neden olmuştur. Sonrasında Suriye, ABD ile direkt muhatap olma yerine ABD'nin karşısında yer alan ülkelerle ilişkilerini geliştirme yoluna başvurmuştur. İran-Irak Savaşı'nda İran'ın yanında yer alması, İsrail'e karşı mücadele eden Hamas ve Hizbullah'a desteğini arttırması da ABD karşıtlığı politikasına yönelik hamleleri arasında yer almaktadır. ABD'de Suriye'nin bu politikalarına karşılık Suriye'yi teröre destek veren ülkeler listesine sokmuştur. (Kepsutlu 2016, s.221)

Irak’a savaşmak için giden kişiler için transit ülke konumunda olan Suriye’nin bu durumu engelleyecek tedbirler almaması, Saddam Hüseyin zamanından kalan Iraklı direnişçileri desteklemesi, Lübnan politikacılarına Hizbullah’ı bahane ederek fazlaca müdahale etmesi, Şam’da bulunan Filistinli direnişçi liderlerin korunması, insan hakları konusunda ihlaller, Şam yönetiminin kimyasal silahları geliştirme çabaları gibi sebepler 11 eylül sonrasında Suriye-ABD ilişkileri yaptırımlar uygulanmasına ve ilişkilerin gergin geçmesine neden olmuştur. (Güner, 2016, s.273)

Uluslararası kamuoyu IŞİD in Esed’den daha tehlikeli olduğunu anlamış ve Esed’li geçiş süreci tartışmaya başlanmıştır. Suriye’de İslami kanadın iktidara gelmesi durumunda ABD ve İsrail karşıtı söylemler artabilir ve terör örgütleri daha da güçlenebilir. Dolayısıyla bu ihtimal karşısında doğusuyla batısıyla ilgili tüm ülkeler Suriye konusunda strateji değiştirmiş, Suriye’nin geleceğinde Esed’li geçiş süreci ön plana çıkmıştır. (Kepsutlu 2016, s.109)

ABD’ye göre sahadaki gerçekliklerin dayattığı duruma dayanarak Esed Suriye merkezi yönetiminin başında kalmaya devam edecektir. Esed’siz bir Suriye politikası için artık çok geç kalınmıştır. Bundan sonra Esed’siz Suriye politikasını devam ettirmek ABD’yi oldukça maliyetli ve sonucu öngörülemeyen bir güç mücadelesinin tarafı kılacaktır ve ABD’yi zora sokacaktır.¹¹

4.2 A.B.D.’NİN PYD’ E BAKIŞI

Kürtler Ortadoğu’da Türkiye, İran, Irak ve Suriye’de yoğun olarak yaşamaktadırlar. I. Dünya savaşı sonrasında imzalanan Sevr Anlaşması’nda Kürtlere yerel yönetim hakkı sağlamışken 1922 de saltanatın kaldırılıp Osmanlı’nın yıkılmasıyla Sevr geçersiz bir anlaşma haline dönüşmüştür ve bu bölgedeki Kürtler bölünmek durumunda kalmışlardır. (Kepsutlu 2016, s.153)

Suriye farklı mezhep ve etnik grupları barındıran bir nüfus yapısına sahiptir. Bu nedenle de tarih boyunca bölgesel açıdan önemli bir konuma sahip olmuştur. Suriye’nin siyasi yapısının belirlenmesindeki ve bugünkü çatışmaların ortaya çıkmasındaki en temel faktör

¹¹ <https://www.setav.org/deas-ve-pkk-arasina-sikisan-abdnin-suriye-politikasi/> Erişim Tarihi: 25.04.2018

ülkedeki farklı mezhep ve etnik grupları barındırılan nüfus yapısıdır. Kürtler, Suriye’de asli unsur olarak görülmemiş, Türkiye’den ve Irak’tan göç etmiş ABD’nin ve İsrail’in politikalarını gerçekleştirmek için kullandıkları vesayet aracı gibi görmüşlerdir. Kürtlerin aslı ülke halkı olarak değerlendirilmemesinin, dışarıdan gelenler olarak değerlendirilmesinin en temel nedeni 1925’teki Şeyh Sait İsyanını gerçekleştiren kişilerin o dönemde Suriye’ye göç etmesidir. 1970 yılında yönetimi ele geçiren Hafız Esed ve oğlu Beşar Esed’da baskıcı otoriter yönetimlerinde sınır ötesi ilişkileri dolayısıyla Kürtleri iç düşman olarak görmüştür ve Suriye’nin toprak bütünlüğü açısından tehlike olarak kabul edilmiştir. 1997 yılında Kürtlerin bulunduğu bölgelere Arap Nüfusu yerleştirilmiş, yer adları Araplaştırılmıştır. Arap olmayı kabul eden Kürtler olmuştur ve bunlara iktidarda görev alma imkânı sağlanmıştır. Arap olmayı seçen iyi olarak kabul edilen Suriye Kürtleri, rejime karşı çıkan, ayrılıkçı Kürtlere karşı kullanılmıştır ve böylece kürdün kürde karşı şiddeti meşrulaştırılmıştır. 1982’de Hama isyanı sırasında ayaklanmanın bastırılmasında iyi Kürtler etkili olmuştur. Bu da yıllar sonra 2011 yılındaki iç savaş sırasında İslami terör örgütlerini ülke içindeki alanlarını genişletirken Kürtlerin yoğun olduğu bölgelerde katliam yapmalarına neden olmuştur. Kürtlere yönelik katliamın diğer sebebi ise Amerika’nın 2003’teki Irak işgali sonrasında direnen Sünni gruplara karşı, Kürtlerin Amerikalılara destek vermesidir. Bu iki sebep Kürtler ile Sünni Arapların arasında ezeli düşmanlığın oluşmasına neden olmuştur. (Sökmen, 2016, s.237-240)

ABD’nin Soğuk Savaş sonrası uyguladığı stratejik öngöründen uzak politikalarının sonucunda Rusya Suriye’deki savaşa dahil olma fırsatı bulmuştur. Ayrıca ABD’nin uyguladığı yanlış ve öngörüsüz politikalar bölgede DAESH terör örgütünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna rağmen ABD halen acı tecrübelerinden ders çıkarmayıp Suriye’de PYD/YPG gibi terör örgütleri üzerinden politikalar geliştirmeye devam etmektedir. (Cerrah, 2016, s.323)

Suriye’de çatışmaların artması, kaosu oluşması nedeniyle Suriye geneline yayılmış olan Kürtler tek bir bölgeye toplanmışlar ve PYD’nin çatısı altında birleşmişlerdir. Bu da Kürtlerin dağılmadan tek bir siyasi hareket altında toplanmaları onlara avantaj sağlamış, koordineli hareket etmelerinde etkili olmuştur. Esed rejimine ve IŞİD’e karşı ABD, Kürtlere her daim desteğini hissettirmiştir. PYD’nin Suriye’de IŞİD’e karşı verdiği mücadele uluslararası alanda sempati kazanmasına dolayısıyla destek alınmasına ve

ABD'nin gözünde artı puan almasına bunun yanında destek olmasına neden olmuştur. (Kepsutlu 2016, s.155-157)

ABD, 1990-2003 yıllarındaki Irak operasyonlarında defalarca kullandığı bölgedeki Kürt yapılanmalarını yıllar içerisinde dış politikasında da kullanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda ABD, Suriye sorununda YPG/PYD'yi silahlandırarak bu konudaki tutumunu netleştirmiştir.¹²

YPG, bir taraftan Esed ile işbirliği yaparken diğer taraftan da rejim karşıtları ile ortak hareket etmektedir. ABD, İŞİD ile mücadelede Kürtleri önemli bir destekçisi olarak görmektedir ve YPG'yi hem hava saldırıları ile hem de silah sevkiyatı ile büyük ölçüde desteklemektedir.¹³

PYD, İslam ülkeleri açısından bir terör örgütü kabul edilmesine rağmen Avrupa'nın çeşitli kentlerinde temsilciler açmasına izin verilerek bir nevi PYD'nin varlığı kabul edilmiştir. ABD ise PKK ve YPG'nin bağlantısını kabul etmiştir. Fakat merkezi hükümet olmadığın için bu tip yerel güçlerin terörle mücadele etmesine önem verdiğini belirtmiştir. (Sökmen, 2016, ss.249-250)

4.3 A.B.D.'NİN İŞİD VE EL NUSRA'YA BAKIŞI

Uluslararası terörizm Soğuk Savaş sonrasının en önemli sorunlarından biri olmuştur. Özellikle Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) Arap Baharı ve Suriye iç savaş ortamında etkinliğini arttırmıştır. İŞİD siyasi istikrarsızlık sonucunda ortaya çıkmış, Irak'ta filizlenmiş ve kısa zamanda etki alanını genişletmiş bir örgüttür. Aynı zamanda İŞİD gücü ve yaptığı kanlı eylemler sebebiyle Suriye ve dünya için büyük bir tehlike haline gelmiştir. Çeşitli ülkelerin mücadelesiyle etkinliği az da olsa İŞİD' in daha uzun yıllar varlığını devam ettireceği ön görülmektedir. İŞİD' in ideolojisinin temeli İslami Cihat anlayışı esastır. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali sırasında ABD, Suudi Arabistan ve Pakistan destekli cihatçıların Sovyet askerlerine karşı mücadele etmesi Sovyetler Birliği'nin büyük kayıplar vermesine ve geri çekilmesine neden olmuştur.

¹²<https://www.hurriyet.com.tr/amp/yazarlar/burak-kuntay/suriyede-abd-rusya-ittifaki-mumkun-mu-40465366> Erişim Tarihi: 05.04.2018

¹³<http://m.dw.com/tr/suriyede-kim-kime-kar%C5%9F%C4%B1-sava%C5%9F%C4%B1yor/a-19011631> Erişim Tarihi: 03.04.2018

Sovyetler Birliği'nin bu geri çekilişı dağılma sürecine girmesine neden olmuştur. Afganistan'da kazanım sağlayıp motive olmuş olan bu eğitimli mücahitler ülkelerinde hücreler halinde örgütlenmişlerdir. Biraz zaman sonra da yüzyılın en büyük terör eylemi olan 11 Eylül 2001 saldırılarını düzenlemişlerdir. Bu saldırı sonrasında ABD, Taliban ve El-Kaide'yi en tehlikeli düşmanı ilan etmiştir ve Afganistan'a silahlı kuvvetleriyle girmiştir. ABD Başkanı George W. Bush, 19 Mart 2003 tarihinde Irak işgalini başlatmıştır. Kısa zaman içinde de Saddam Hüseyin yönetimi yıkılmıştır. ABD'nin Irak'a müdahalesi sırasında izlediği politikalar sonucunda ciddi bir otorite boşluğu oluşmuş, güvenlik sorunu yaşanmıştır. ABD'nin profesyonel Irak ordusunun istihbarat ve özel kuvvetler birliklerini terhis etmesi ve o kişilere hiçbir kurumda çalıştırılmaması, yaklaşık 300.000 kırgın, hoşnutsuz eğitimli askerin birçoğunun terör örgütlerine kaymasına ve potansiyel militan olmasına neden olmuştur. Bu eğitimli Irak askerleri IŞİD' in çekirdek kadrosunu oluşturmaktadır. Bu askerlerin yanı sıra örgüte El-kaide militanlarının ve yabancı savaşçıların katılması IŞİD' in gücünün giderek artmasına neden olmuştur. IŞİD' in kullandığı askeri mühimmatların çoğunluğu da Irak ordusunun cephaneliğinden yağmalanması sonucunda edinilmiştir. Irak'ta son zamanlarda daha da etkinleşen Şiiler Sünnilere karşı operasyonlarda ABD ile birlikte hareket etmişlerdir. Bu da Şiilerin örgütün birinci hedefi haline gelmesine neden olmuştur. Irak Sünni toplundan destek bulan Irak İslam Devleti (İİD) ABD işgal güçlerine karşı saldırılarını arttırdınca ABD yeni Bush Doktrinleri çerçevesinde Irak'taki Sünnilere karşı baskı politikasından vazgeçerek Sünnileri yanına çekme ve direnişi çökertme yoluna başvurmuştur. ABD'nin bu yeni stratejisi etkili olmuş ve İİD hariç bölgedeki neredeyse bütün gruplar silah bırakmıştır. ABD'nin bu yeni politikası İİD' ye büyük kayıplar verdirmiş zamanla neredeyse gücünü tamamen kaybetmesine neden olmuştur. Yeniden yapılanma içerisine giren İİD tövbe eden Baas kadrolarını bünyesine katmıştır. Hacı Bekir de bu kapsamda İİD' ye katılmış ve askeri yetenekleriyle örgütü yükseltmiştir. Bu dönemde Tunus'ta başlayıp diğer Kuzey Arap ülkelerini etkileyen Arap Bahar'ının Suriye'ye sıçrayıp iç savaş başlaması ve ABD güçlerinin Irak'tan ayrılması İİD' i etkileyen iki önemli bölgesel gelişme olmuştur. ABD'nin Irak'tan çekilmesinde sonra başkan seçilen Maliki'nin Sünnileri dışlaması İİD' nin yeniden toparlanmasına ve sonrasında El-Bağdadi'nin yönlendirmesiyle birlikte Suriye'ye geçmeye başlamasına neden olmuştur. (Polat, 2016, ss.211-216)

Obama seçim sırasında “demokratikleşme” “terör” ya da “güvenlik” gerekçeleriyle Amerikan güçlerinin farklı ülkelerde bulunmayacağını sözünü vermiştir. Ve seçildikten sonra da sözünü tutmuş Amerikan birliklerini bu ülkelere geri çekmiştir. Dolayısıyla da Obama dış politikada barışçıl ve diyalog temelli bir politika izlemiştir. Bu durum Suriye için ABD’nin dünyanın farklı bölgelerindeki insan hakları ihlalleri karşısında duyarlı olması pozitif etki yaratırken doğrudan askeri güç kullanımında aşırı ihtiyatlı davranması nedeniyle yavaş ve etkisiz hamleler yapılması ise negatif etki oluşturmuştur. Aşırı ihtiyatlı davranması Suriye’de kaos ortamının oluşmasına ve bunun sonucunda da terör örgütlerinin güçlenmesine müsait bir ortam oluşmasına neden olacağı anlaşılmış fakat önleyici adım atılmasını engellemiştir. Sonrasında da kontrol neredeyse imkansız hale gelen IŞİD karşısında Esed ile ABD iş birliği yapmak zorunda kalmıştır. (Güner, 2016, ss.284-285)

ABD’nin Obama yönetimi Amerika’nın çıkarları doğrudan etkilenmedikçe askeri güce başvurulmaması ve gerekirse de uluslararası hukuk çerçevesinde çözülmesi gerektiği yönünde politikası izlemiş ve Suriye’ye doğrudan askeri müdahale etmekten kaçınmıştır. (Cerrah, 2016, s.327)

Obama yönetimi IŞİD terör örgütünü başlangıçta dikkate almamış, bölgede hali hazırda var olan kaos ve kargaşa ortamının bir parçası olarak nitelendirmiş ve durumun ciddiyetini göz ardı etmiştir. IŞİD’in Irak’ta ve Kuzey Irak Bölgesel Kürt Yönetimi’nin bulunduğu bölgeye ilerlemeye başladığı ve bu bölgeyi güvenlik kısılcasına soktuğu zaman ABD müdahale etme gereği duymuştur. IŞİD terör örgütüne Amerikalı ve Avrupalı kişilerin dahil olmaya başlaması ve bu durumun batı için tehdit unsuru oluşturması da ABD’nin IŞİD’e mücadele etmesinde önemli bir etken olmuştur. (Kepsutlu 2016, s.269)

Soğuk Savaş sonrasında oluşan Amerika karşıtlığını azaltmak amacıyla Obama yönetimi İslam dünyası ile doğrudan karşı karşıya gelmekten kaçınmıştır. Fakat IŞİD terörünün Suriye’de ABD ve diğer aktörleri ciddi şekilde tehdit etmesi sonucunda Obama yönetiminin IŞİD ile mücadele stratejisi geliştirmesine neden olmuştur. (Cerrah, 2016, ss.327-328)

Obama 10 Eylül 2014 tarihinde IŞİD ile mücadele etme konusunda izleyeceği stratejiyi dört ana başlıkta toplamıştır. Bunlardan ilki IŞİD’e karşı hava saldırılarının devam edeceği, ikincisi; IŞİD ile mücadele eden gruplara desteğinin arttıracağı, üçüncüsü; IŞİD

saldırılarını önlemek için terörle mücadele kapasitesinin kullanılacağı ve son olarak ta IŞİD saldırıları yüzünden yerlerinden olan kişilere insani yardım yapılacağıdır. (Kepsutlu 2016, s.269-270)

Esed, ABD'nin hava müdahalesiyle IŞİD' in bitirilemeyeceğini IŞİD' in stratejisini iyi bilen kara kuvvetleri ile bitirilebileceğini ifade etmiştir. Bunun için de kendisiyle anlaşmaya varılmadan, iş birliği yapılmadan başarılı olunamayacağı konusunda ABD'ye telkinde bulunmuştur. Obama'nın o dönemde yaptığı açıklamalarda Esed'in bu konuda başarılı olduğunu ispatlanmıştır. (Güner, 2016, s.283-284)

4.4 A.B.D.'NİN BÖLGEDEKİ DİĞER ETNİK VE DİNİ UNSURLARA BAKIŞI

Suriyeli Türkmenler iç savaşta Baas Rejimine karşı muhalif saflarda mücadele etmesiyle uluslararası gündemde yer almışlardır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra ve Osmanlı'nın dağılmasıyla Türkmenlerin sosyopolitik durumunda olumsuzluklar ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Hafız Esed döneminde gelindiğinde ise toprak reformu adı altında Türkmenlerin toprakları devletleştirilerek buralara Arap nüfusu yerleştirilmiştir. Türkmenler kasıtlı olarak savaşlarda cepheye sürülerek nüfusların azalması amaçlanmıştır. Aynı zamanda Suriye'deki Türkmenler genel itibariyle fakir ve kültür seviyeleri düşük olması sağlanmıştır. (Abbasov, 2016, ss.258-261)

Suriye'de ikinci büyük azınlığı oluşturmalarına rağmen Suriyeli Türkmenler kimliklerini ve haklarını hiçbir zaman özgürce yaşayamamışlardır. Esed rejimi Arap birliği politikası ile Türkmenler de dahi olmak üzere hiçbir azınlığı millet olarak görmemiştir. Türkmenler Esed sonrası kurulacak olan demokratik Suriye devleti içinde diğer etnik gruplar ile barış ve eşitlik içinde yaşayabilmek için mücadele etmektedirler. Suriye Türkmen ordusu IŞİD ve Rusya ile çatışmaları sırasında büyük kayıplar vermelerine rağmen haklı mücadelelerine devam etmektedirler. (Abbasov, 2016, ss.278-279)

Esed 'sız Suriye'nin kendi aleyhine riskli sonuçlar doğuracağını farkında olan Obama yönetimi Suriye içindeki muhalefeti askeri anlamda desteklemekten kaçınmıştır. Sadece Esed ve Rusya üzerinde baskı kurmak amacıyla Suriye'deki muhaliflere sınırlı lojistik destek verme yoluna başvurmuştur. (Kepsutlu 2016, s.268)

Obama yönetimi her ne kadar Esed'in gitmesine yönelik açıklamalar yapmış olsa da Suriye'de yönetimin başına geçip ülkedeki kaosla başa çıkabilecek güçte bir grubun olmadığı kanaatinde olmuştur. Bu yüzden de muhalif gruplara desteğini sınırlı tutmuştur. Ayrıca Esed ile mücadele eden grupların zamanla güçlenerek ABD ve İsrail aleyhine politika uygulama ihtimali de Obama yönetiminin temkinli davranmasına neden olmuştur. (Kepsutlu 2016, s.273)

5. RUSYA’NIN SURİYEDEKİ GÜNCEL POLİTİKALARI, ASKERİ VE SİYASİ HAMLELERİ

2005 yılında Lübnan’daki Suriye’nin varlığını eleştiren Hariri’nin öldürülmesi sonrasında uluslararası baskı gören Suriye ABD ile iyi ilişkilerinin önünü tamamen kapatmış ve yeniden Rusya ile yakınlaşma politikası izlemek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda Rusya ile ilişkilerini düzeltmek amacıyla ilk yurtdışı gezisini 2005 yılında Moskova’ya düzenlemesiyle başta askeri olmak üzere pek çok konuda iş birliğinin temellerini atmıştır. Bu yöndeki en önemli gelişme de Suriye’nin Rusya’ya olan borcunun yüzde 73’lük kısmı silinmiş ve kalan kısmı da 20 taksite bölünmüştür. Ayrıca bunun dışında Rusya-Suriye arasında füze alım anlaşmaları yapılmış Suriye’ye çeşitli imtiyazlar verilmiştir. Oluşan bu yakınlaşma ABD ve İsrail’in tepkisini çekmiştir. Rusya teröre destek veren bir ülke olarak ilan edilmiş ve yaptırım tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Fakat bu tepkilere rağmen yeniden güçlenmek ve etkin bir aktör olmak isteyen Rusya Suriye ile yaptığı anlaşmalardan vazgeçmemmiş ve Suriye ile ilişkilerine devam etmiştir. Rusya Suriye ile yakınlaşmasıyla dünyaya; Akdeniz’de askeri varlığını güçlendirdiğini dolayısıyla da NATO’nun genişlemesine ve Akdeniz’deki ABD hakimiyetine meydan okuduğunun mesajını vermiştir. Bu nedenle de Suriye-Rusya ilişkileri sadece Suriye için değil Rusya içinde büyük önem taşımaktadır. Karşılıklı çıkar ilişkisi söz konusudur. Bu sayede de Suriye Rusya’dan önemli derecede destek görmüş ve Rusya’nın yardımıyla ordusunu modernize etme çalışmalarına başlamıştır. (Kiraz, 2016, s.304-305)

5.1 RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALE GEREKÇELERİ

Rusya’nın Suriye’ye müdahalesinin ilk günlerinden buyana izlediği politikaların stratejisini üç ana hedefe dayandırmaktadır. Bunlardan ilki Esed rejiminin son sığınağı olabilecek ve Rusya’ya fayda sağlayabilecek Suriye’nin sınırlarını çizmek. İkincisi rejim ve müttefiklerinin sınırlarını kuvvetlendirmek, silahlı muhalifleri büyük kent

merkezlerinden uzak tutmak. Üçüncüsü ise silahlı muhalefetin özellikle Türkiye'deki iç ve dış lojistik hatlarını kesmektir.¹⁴

Rus kaynaklarından elde edilen bilgilere göre; Tarsus limanı, Ortadoğu'da radikal İslam'ın güçlenmesini engelleme amacı, Suriye'nin en önemli silah tedarikçisinin Rusya olması ve bu silahların bölgedeki başka tehlikeli yapıların eline geçmesinin istenmemesi, Libya'da olduğu gibi Rusya'nın müdahale sonrası devreden çıkarılma ihtimali, SSCB'den kalan prestijin yok olmasını engellemek ve ABD ile yürütülen güç savaşı gibi etkenler Rusya'nın Esed yönetimini desteklemesini gerekli kılmaktadır. Öte yandan zamanla Esed'in orantısız güç kullanımı ve ülke içinde şiddetin artması nedeniyle uluslararası kamuoyunda tepkiyle karşılaşması Esed'i Rusya'ya daha çok yakınlıştırmıştır. Tek amacı Suriye'de rejimini devam ettirmek olan Esed, Rusya'ya her türlü beklentisini karşılayacak imtiyazları vermekten kaçınmamıştır. Her iki devlette son zamanlarda yaşanan gelişmeleri ikili ilişkiler için fırsata dönmüş ve diplomatik ilişkilerini zirveye taşımışlardır. (Kiraz, 2016, ss.307-308)

Suriye ve Rusya arasında askeri ve teknoloji alanlarında sıkı bir işbirliği ve yakın ekonomik ilişki bulunmaktadır. Suriye ordusunun büyük kısmı Rus silahları ile donatılmıştır. İran ve Libya'ya uygulanan ambargoların Suriye'ye de uygulanması durumunda silah ihracatının sıkıntıya girme ihtimali Rusya'yı endişelendirmektedir. Bunun dışında Suriye'nin Rusya'nın önemli ticaret ortağı olması ve iki ülke arasındaki enerji alanındaki sıkı işbirliği, Suriye'nin Jeopolitik konumu, Rusya'nın Tartus Limanı'nda kiraladığı deniz üssü gibi etkenler Rusya'nın Suriye'ye müdahalesini gerekli kılmıştır. Aynı zamanda Suriye'ye sağladığı desteğin Rusya'nın Ortadoğu özelinde hala etkili ve güçlü ülke imajı verme amacı da Rusya'nın müdahalesinin diğer önemli sebebini oluşturmaktadır. Son olarak Rusya, bu tip ayaklanmaları devletlerin iç meselesi olarak görmekte ve güç kullanma hakkına sahip olan otoritenin devlet olduğunu düşünmektedir. Rusya, ülkesine yakın olan Kafkasya ve Orta Asya devletlerindeki devrimler ile Arap Baharı'nı aynı kategoride görmektedir. Dolayısıyla da Rusya'nın Arap Baharı'na karşı tutumu da olumsuz olmuştur ve bu yönde Esed rejimini destekleyici bir politika izlemiştir. (Kayrak, 2011)

¹⁴ <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/rusyanin-suriye-kurtleri-hesabi> Erişim tarihi: 03.04.2018

Suriye'deki istikrarsızlıktan ve çatışma ortamından faydalanan IŞİD'in yükselmesi, o zamana kadar geri planda kalmayı tercih eden Obama yönetiminin Suriye politikasını değiştirmesine ve ABD'nin koalisyon güçleri ile birlikte Suriye'ye hava operasyonları yapmasına neden olmuştur. Bölgedeki operasyonlar için İncirlik Üssü'nün Koalisyon güçlerine açılması Rusya'da rahatsızlık oluşturmuştur. Koalisyon güçlerinin IŞİD'e karşı düzenlediği bu hava hareketleri sonuçsuz kalmıştır. Bu durum Rusya'nın Suriye'de operasyonlara başlamasına neden olmuştur. Esed'i destekleyen Rusya'nın devreye girmesi ABD ve NATO'yu kaygılandırmıştır. Rusya bu operasyonuyla Suriye'nin konumu, Tarsus'taki Rus askeri üssü ve Lazkiye limanının stratejik bakımından önemli olması sebebiyle Suriye'nin Batı müdahalesine tek başına kalmasına izin vermek istememiş ve bölgedeki gücünü göstermek istemiştir. Bölgedeki otorite boşluğu ve kargaşa Soğuk Savaş döneminden beri mücadele içinde olan iki büyük gücün tekrar karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. (Kepsutlu 2016, s.267)

Arap Baharı'nda birkaç devlet dışında çoğu devlet başarıyla, sorunsuz demokrasiye geçmeyi başaramamıştır ve hatta hala çoğunluğu acılarla boğuşmaktadır. Rusya, Suriye'de de böyle bir sorun oluşmasından korkmaktadır. Öte yandan Rusya Esed'in reform sözünü yerine getirmesini istemektedir. Kısacası Rusya Suriye'deki terör tehdidini tamamen ortadan kaldırdıktan sonra adil bir seçim olmasını istemektedir.¹⁵

5.2 RUSYA'NIN SURİYE'YE MÜDAHALESİNİN ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2011 yılında başlayıp hala devam eden iç savaşta şimdiye kadar yüz binden fazla insan hayatını kaybetmiş, binlerce insan da yaralanmıştır ya da binlerce insan Türkiye, Ürdün gibi ülkelere göç etmek zorunda kalarak mülteci durumuna düşmüştür. Suriye'de yaşananlar uluslararası toplumda tepkiyle karşılanmakta ve zaman zaman Suriye'ye yönelik askeri operasyonlar seçeneği gündeme gelmiştir. Fakat Rusya ve Çin'in BM güvenlik Konseyi'nde Suriye ile ilgili karar tasarısını veto etmesinden sonra cesaretlenen Esed, kimyasal silahlar da kullanarak sivil halka yönelik katliam yapmaya devam

¹⁵ <http://www.emrecetinblog.com/rusyanin-suriyede-ne-isi-var-rusya-suriye-iliskileri-ve-rusyanin-suriyede-beklentisi/> Erişim Tarihi:02.04.2018

etmektedir. Sivilleri hedef alan bu saldırıların ardından ABD tarafından Esed rejimine yönelik askeri müdahale seçeneği ortaya çıkmaktadır. Bir devletin ülkesindeki hukuka aykırılıkları giderme konusunda isteksiz veya aciz olması durumunda uluslararası toplumun sorumluluğunu beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda ilgili ülkeye yönelik siyasi, hukuki, iktisadi tedbir alma yoluna gidebileceği gibi askeri müdahale yoluna da başvurabilmektedir. Fakat şu durumda bağımsız ve egemen bir devlete karşı müdahale kararının kim tarafından verilmesi gerektiği sorusu karşımıza çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası BM Antlaşması'nın kabulü ile bir devlete karşı tek taraflı kuvvet kullanma yasağı getirilmiştir. Fakat Suriye özelinde uluslararası hukukta meşru müdafaa hakkı ile uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla Güvenlik Konseyi gerekli tedbirleri alana kadar saldırıya uğrayan devletin tek başına ya da müştereken kuvvet kullanımına başvurabilmektedir. Burada amaç devam etmekte olan saldırıyı sonlandırmaktır. Suriye'de devam etmekte olan çatışmaların ve gerçekleştirilen sivil katliamlarının BM anlaşması 39. Maddesi uyarınca müdahale edilebilir fakat Rusya ve Çin'in Birleşmiş Milletler Güvenlik Komisyonu'nun veto etmesi buna engel durum teşkil etmektedir.¹⁶ Putin, iki bine yakın Rus vatandaşının İŞİD içerisinde çarpıştığını ifade etmişti. Bu belki Rusya'nın Suriye'ye müdahalesinin Rus iç hukuku açısından meşrutiyet kaynağı olabilir. Rusya terörle mücadelede başarı elde etmek için önleyici saldırı dediğimiz müdahalenin yapıldığını söylemek mümkündür.¹⁷

Suriye'ye yönelik etkin tedbirler alınmasını isteyenler de Suriye'deki rejime karşı eylemsizliği savunanlar da savunduklarının uluslararası hukukun gereği olduğunu ifade etmektedir. Suriye'deki olaylar veya ihlallere uluslararası insancıl hukuk ile uluslararası ceza hukuku olmak üzere iki türlü hukuk tatbik edilebilir. İki tür hukuk da sadece devletler arasındaki değil devlet dışındaki aktörlerin de müdahil olduğu silahlı çatışmalara uygulanabilir. Cenevre Sözleşmelerinin ortak üçüncü maddesinde "Uluslararası nitelikli olmayan silahlı çatışma durumunda da devletin sorumlu olduğuna dair ifadeler insancıl hukukun en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Uluslararası suçlarda bireysel sorumluluğu düzenleyen Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü de

¹⁶ <http://www.dunyabulteni.net/m/makale-yorum/273164/suriyeye-askeri-mudahalenin-hukuk-dayanaklari-ahmet-hamdi-topal> Erişim Tarihi:02.04.2018

¹⁷ <https://tr.sputniknews.com/columnists/201510011018093691-rusya-suriye-isid-operasyon/> Erişim Tarihi: 02.04.2018

Uluslararası nitelikli olmayan silahlı çatışmalarda uygulanabilen bu üçüncü maddenin ihlalini bir savaş suçu olarak kabul etmektedir. (Çakmak, 2012, s.53-54)

Rusya'nın Suriye'ye müdahalesini “Kuvvet Kullanımı” ve “Müşterek Meşru Müdafaa” prensipleri açısından analiz etmek mümkündür. Devletlerin egemenliği ilkesi uluslararası hukukun en köklü ilkesidir ve bu ilke herhangi bir devletin başka bir devletin toprak bütünlüğünü bozacak müdahalede bulunamayacağını ya da silahlı saldırıda bulunamayacağını ifade etmektedir. Bu hüküm devletlerin iç meselelerini kapsamamakta olup uluslararası ilişkiler düşünülerek ele alınmıştır. Uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanımına müsaade edilebilmesinin ön koşullarından birisi müşterek meşru müdafaa hakkını gerektirecek durumların oluşması şartı iken diğeri ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kuvvet kullanımına müsaade etmesi şartıdır. 11 Eylül saldırıları sonrasında uluslararası hukukta terörizm ile mücadelede meşru müdafaa çerçevesinde kuvvet kullanımı tartışmaları başlamıştır. Uluslararası hukukta terörist bir saldırının meşru müdafaa hakkı doğurup doğurmayacağı yeni bir konu olmakla birlikte tartışmalı bir konudur. Rusya da Suriye'ye askeri müdahalesini terörizm ile mücadele faktörüyle meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Rusya her fırsatta terörizm ile mücadele kapsamında Suriye'de Esed rejimini desteklediğini ve bu desteğini meşru müdafaa temelleri üzerine inşa ettiğini ifade etmektedir. İŞİD terörüne karşı en büyük mücadeleyi Esed rejiminin verdiği iddiasıyla Rusya, Esed'i desteklemektedir. Nasıl ki Irak'ın davetiyle İŞİD ile savaşmak için bir koalisyon kurulduysa Rusya da aynı şekilde Suriye'nin davetiyle bölgeye asker gönderdiğini belirtmektedir. Böylelikle Rusya, şu anki Suriye'deki pozisyonunun uluslararası hukuka uygun olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır. Fakat Rusya'nın Suriye'ye müdahalesi meşru müdafaa hakkının kullanılması için gerekli olan silahlı saldırı şartı ya da BM Güvenlik Konseyi yetkilendirmesi şartı söz konusu olmadığı için uluslararası hukuka uygunluğu bulunmamaktadır.¹⁸

5.3 RUSYA'NIN SURİYE'YE MÜDAHALESİ SONRASI MUHTEMEL KAZANIMLARI VE KAYIPLARI

Rusya, Suriye'ye yaptığı operasyonlara Suriye ordusunun neredeyse dünyanın her yerinden gelen militalanlarla savaştığı oldukça zor bir dönemde başlamıştır. O dönemde

¹⁸ <http://www.tlck.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/TLCK.5.2.B009.pdf> Erişim Tarihi:01.04.2018

Suriye ordusu için pek çok cephe açılmıştır; Lazkiye ve Tartus gibi şehirler de tehlike altına girmiştir. Rusya tam da bu zor koşullar altında en doğru zamanı kollayarak Suriye'ye müdahale etmiştir.¹⁹

Rusya, ABD'nin desteğiyle Suriye'de çatışan grupları bir araya getirip kalıcı barış ortamını oluşturmak istemiştir. Rusya, Suriye'nin petrolünü satın alıp, borç para ve kredi tesis ederek ekonomik anlamda destek olmuştur. Bunun yanında Rusya ülkesindeki dini kuruluşları ve sivil toplum örgütlerini harekete geçirerek Suriye'ye düzenli insani yardım gönderilmesini sağlamıştır. Askeri ve teknik alanda da Rusya Suriye'ye önemli derecede destek vermiştir. Silah ve askeri ekipman satışı yapmasının yanı sıra Suriye'de özellikle Salma, İdlip ve Hama' ya yönelik hava bombardımanı yaparak gerileyen rejim güçlerine alan açmış Palmira kentinin tekrar alınmasını sağlamıştır. (Kelkitli, 2016, ss.368-369)

Dünyada enerji akışının kontrolü için enerji kaynaklarının geçiş noktalarının kontrol altında tutulması gerekmektedir. Suriye krizi sonrasındaki değişimler Ortadoğu'daki oluşacak yeni enerji hattının paralelinde yeni ülkeler çıkmasına sebebiyet verecektir. Rusya, Doğu Akdeniz'deki gaz üzerinde söz sahibi olabilmek için Suriye krizinde etkin olarak yer almaktadır. Suriye krizi ile bölge farklı amaçlarla birçok ülkenin toplandığı bir coğrafya halini almıştır. Bu sebepten de bölgede yeni bir düzen kurulup karışıklıkların giderilmesi uzun zaman alacağını göstermektedir. Küresel güçlerin menfaatleri açısından enerji arzının ve enerji pazarını kontrol edilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple de ABD ve Rusya arasındaki ekonomik ve siyasi rekabetin stratejik olarak süreceği beklenmektedir. (Alınak ve Bolat, 2016, ss.533-534)

Rusya'nın Suriye'ye müdahalesi Suriye'deki batılı devletlerin çözüm umudu tekelinin kırılmasına ve çözüm ekseninin batıdan doğuya kaymasına neden olmuştur. Rusya'nın Suriye'ye müdahalesinin iki önemli sonucu olmuştur. Suriye'ye militan gönderen veya Suriye'deki bu tür grupları destekleyen ülkelerin yeniden pozisyon almasına ve daha dikkatli davranmak zorunda kalmalarına neden olmuştur. Rusya Suriye'ye müdahalesinde en başından beri belirgin bir şekilde İŞİD ve El Nusra'yı hedef almıştır.

¹⁹ <https://tr.sputniknews.com/analiz/201709291030358815-rusya-suriye-ikinci-yil-barisa-cok-yakin/>
Erişim Tarihi:01.04.2018

Rusya aynı zamanda müdahalesiyle Suriye ordusunun ülkenin çok büyük alanına yeniden hakim olmasında büyük rolü olmuştur.²⁰

5.4 ESED'İN RUSYA MÜDAHALESİNE KARŞI TUTUMU

Suriye dış politikasında genel olarak ABD, Avrupa devletleri ve bölgesel diğer ülkelerle inişli çıkışlı, dalgalı ilişkiler olmasına rağmen, Sovyetler Birliği ile derin ve genelde istikrarlı ilişki içinde olmuştur. (Mercan, 2016, s.257)

Beşşar Esed Suriye'nin sıkıntılı dönemden geçtiği yol ayrımında olduğu süreçte başa geçmesinden dolayı farklı eğilimlerde bulunması gerekiyordu. 11 Eylül saldırılarından sonra yeniden şekillenen küresel sistemde Ortadoğu'da önemli kilit role sahip olan Suriye'nin Başkanı Beşşar Esed bölgesel ve küresel güçler tarafından yakından takip edilmiştir. Beşşar Esed'in Batıyı yakından tanınması ve yenilikçi imaja sahip olması sebebiyle Suriye'nin siyasi ve iktisadi özgürleşmenin arifesinde olduğu ümitleri doğmuştur. Hafız Esed'in yönetim kadrosunun değişim ve açılıma karşı olması Beşşar Esed'in köklü değişiklikler yapmasına engel oluşturmıştır. Esed sadece ufak açılımlar yapabilmıştır ve birçok devlet ile güçlü ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Küresel sisteme uyum sağlama isteği Beşşar Esed'in yeni politikalar geliştirmesi ve Batı ile yakın ilişkiler kurmasını zorunlu hale getirmiştir. Başkanlığa geçmesinden hemen sonra gerçekleşen Arap Zirvesi'nde Beşşar Esed açılımdan yana, şeffaf, insan haklarına saygılı ve uluslararası hukuka uyumlu politika izleyeceğini vurgulamıştır. Arap Zirvesi'nden sonra gerçekleşen İslam Ülkeleri Zirvesi'nde de bu vurgusunu yenileyip İsrail hususunda taviz verilmemesi gerektiğinin üzerinde durarak hem yeni dönemin sinyallerini vermiş hem de Arap ülkelerini yönlendirici mesajlar vermiştir. (Mercan, 2012, ss.141-144)

Esed, 16 Temmuz 2016 tarihinde BBC'ye verdiği demeçte Suriye'deki savaşın seyrini değiştiren en büyük etkenin Rusya'nın müdahalesi olduğunu belirtmiştir. Rusya'nın

²⁰ <https://tr.sputniknews.com/analiz/201709291030358815-rusya-suriye-ikinci-yil-barisa-cok-yakin/>
Erişim Tarihi:01.04.2018

Suriye’deki iç savaşıa dahil olmasıyla muhaliflerin güç kaybetmeye başladığını ve ibrenin yönünün kendi zaferine doğru dönmesine yardımcı olduğunu düşünmektedir.²¹

²¹ <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-36793871> Erişim Tarihi: 30.04.2018

6. A.B.D' NİN SURİYEDEKİ GÜNCEL POLİTİKALARI, ASKERİ VE SİYASİ HAMLELERİ

ABD, Ortadoğu'da Sünni yönetimlere dayanan Şii yönetimleri dışlayan bir politika izlemiştir. ABD, 1979 yılında SSCB'nin Afganistan'ı işgali sırasında Afganistan'da radikal Sünni yapılar oluşturmuş ve desteklemiştir. Fakat daha sonra 21. Yüzyılın başlarında bu Sünni yapılarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. ABD ve Batı'nın bugün tehdit olarak algıladığı ve mücadele ettiği radikal Sünni hareketlerin çıkış noktası ABD'nin Afganistan'da SSCB'ye karşı yürüttüğü vekalet savaşı ve ABD'nin Ortadoğu'ya Soğuk Savaş sonrası yaptığı askeri müdahalelerdir. (Cerrah, 2016, ss.320-322)

II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya üzerinde hâkim güç ABD olmuştur. Özellikle ABD 1990'ların başında SSCB'nin çökmesiyle tek süper güç haline gelmiştir. Bu politikaya yönelik olan dünya sistemi "Pax-Americana" yani Amerika Barışı olarak adlandırılmaktadır. (Özgöker ve Yılmaz, 2016, s.35)

Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD, uluslararası sistemde tek ve rakipsiz aktör konumuna yerleşmiştir. ABD Ortadoğu bölgesinde Sünni yönetimlere dayanan, Şii yönetimleri dışlayan bir politika izlemiştir. SSCB'nin Soğuk Savaş sonrasında geri çekildiği bölgelerde güç ve jeopolitik boşluk sebebiyle önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ABD'nin arzuladığı ve şekillendirmeye çalıştığı şekilde Orta ve Doğu Avrupa, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Avrupa liberalleşme sürecine girmiş ve küreselleşme süreci hızlanmıştır. (Cerrah, 2016, ss.321-322)

Suriye krizinde başlarda Obama yönetimi ülkeye doğrudan askeri müdahaleden uzak durma ve Suriye'de Esed 'sız bir yönetim kurma yönünde politika izlemekteydi. Obama'nın uyguladığı bu politika küresel bölge aktörlerin Suriye krizinde askeri güç kullanarak dahil olması mülteci krizinin kronikleşmesine neden olmuştur. Obama yönetimi Suriye krizinin başında ülkede reformlar yapması hususunda eleştirilerde bulunmakta iken Esed'in halkına karşı silah kullanması sonrası Suriye'nin geleceğinde Esed'a yer olmayacağına dair açıklamalarda bulunmuştur. Esed'ın kimyasal silah kullanımı ile ABD'nin kırmızı çizgisini ihlal etmesi sorasında ABD, Esed rejimine karşı

savaşan muhaliflere silah yardımı yapmıştır ve Doğu Akdeniz’deki askeri gücünü arttırmıştır. ABD’nin Suriye’ye askeri müdahalede bulunacağı sırada Rusya’nın bütün kimyasalları Suriye’den çıkarma garantisi vermesiyle müdahaleden vazgeçmiştir. Böylelikle Rusya, Suriye’yi Amerikan müdahalesinden korumuştur. 2014 yılına kadar Obama yönetimi askeri müdahaleden uzak durup sorunlara siyasi çözüm bulma yoluna başvurmuştur. Fakat IşİD’ in bölgede etkinlik kazanması ABD’yi bölgeye çekmiştir. Esed’in da IşİD ile mücadele etmesi hem geleceğini garanti altına almasını hem de ülkesinde terörle mücadele ettiğini ifade ederek elinin rahatlamasını sağlamıştır. IşİD tehdidinin gün geçtikçe büyümesi üzerine 2014 tarihinden itibaren ABD’nin IşİD’ e karşı hava harekt düzenlemesine neden olmuştur. ABD’nin IşİD’ e karşı doğrudan kara harektından kaçınmış, PYD/YPG’ ye destek vermiştir. Böylece ABD bir terör rgt ile mücadele ederken diğer bir terör örgütünü kullanma yoluna başvurmuştur. Tüm bu etkenler doğrultusunda ABD başlangıçta savunduğu Esed ’sız Suriye politikası, Rusya’nın bölgeye müdahalesi, IşİD tehdidi, Esed sonrası Suriye’nin geleceği, Esed’in yerine kimin geleceği kaygıları Obama yönetiminin bu politikasını değiştirmesine neden olmuştur. (Cerrah, 2016, ss.328-329)

Obama ABD’nin i sorunlarına daha çok odaklanmıştır. Obama, ABD’nin Soğuk Savaş sonrası Ortadoğu’ya yapılan askeri müdahalelerin bölgede Amerikan karşıtlığına yol açtığı ve uluslararası terörizme zemin hazırladığı görüşündedir. Ayrıyeten yapılan bu askeri müdahalelerin uluslararası politikalarda eleştirilere maruz kalmıştır. Bu nedenle Obama ülkesini doğrudan tehdit eden bir durum olmadıkça askeri müdahaleden uzak durulması yönünde politika izlemiştir. Sorunlar daha çok müzakerelerle çözülme yoluna başvurulmuştur. Obama, Ortadoğu bölgesindeki sorunların çözümünde bölgesel ve küresel diğer aktörlerin de sorumluluk alması gerektiği üzerinde durmuştur. (Cerrah, 2016, s.332)

Tunus ve Mısır’daki halk ayaklanmalarından etkilenen Suriyeli genç aktivesiler 15 Mart 2011 tarihinde “fke günü” olarak belirlediler ve halka çağrıda bulundular. Bu gösterilerde sokak kana bulanmış ve 100’e yakın protestocu hayatını kaybetmiştir. Bu müdahaleler Suriye’yi iç savaşa götüren yolda ilk ölümle sonuçlanan müdahaleler olmuştur. Bu tarihten birkaç gün sonra güvenlik güçlerinin sivil göstericilere ateş açması, protestolara katılanların ev baskınları ile aranması, su ve telefon bağlantılarını kesilmesi ve sokaklarda faili meçhul ölümlerin artması Suriye’de iç savaşın daha da büyümesine

etkili olan diğer sebepler arasında yer almaktadır. Bu yaşananlar karşısında ABD basınında Obama, Suriye yönetiminin tavrından rahatsızlık duyduğunu ifade eden açıklamalar yapmıştır. Akabinde de yaptırım uygulama kararı çıkmıştır. Yaptırım kararı alınmasındaki en önemli sebep ise gösteriler süresince sivil halka karşı kullanılan orantısız güç kullanımı ve sınırını aşan şiddet uygulanmasıydı. ABD'nin bu tavrına Esed'in verdiği karşılık ise direnmeye devam edeceğinin mesajını vermiş ve konuyu BM'ye taşımıştır. Sonrasında ise Kofi Annan modaratörlüğünde bir Suriye olanı hazırlanmıştır. Annan'ın Esed'a sunmuş olduğu altı maddelik yol haritası ve karşılığında aldığı taahhütlere büyük umut bağlansa da Esed yönetiminin kendi bildiğini okumaya devam etmesi, uluslararası hukuku ihlal etmesi Annan planının yaramayacağını ortaya koymuştur. Hazırladığı barış planının başarısızlığa uğrayan Kofi Annan BM'deki Arap Ligi Suriye Özel Temsilciliği görevinden istifa etmiştir. Annan planının başarısız olmasından sonra ABD, 2011 yılının sonlarına doğru Suriye'ye uyguladığı yaptırımlara ek olarak muhaliflere verile desteği artırma yoluna gitmiştir. ABD Suriye'deki muhalifleri desteklemiş fakat muhalif tarafında bulunan El-Kaide'ye karşı da oldukça tedbirli bir tavır sergiliyordu. Çünkü El-Kaide bu kaos ortamından beslenip, Suriye'deki belirsizlikten faydalanıp daha da güçlenmesi yüksek bir ihtimaldir. Bu doğrultuda da ABD yönetimi El-Nusra adlı muhalif grubu da Terör listesine dahil etmiş ve örgütte etkili olan kişilere yaptırım uygulama kararı almıştır. Yaşanan bu süreçte ABD'yi tedirgin eden en önemli konu muhaliflere yaptıkları silah yardımının ve Esed'in silahların bahsi geçen terör örgütlerini eline geçmesi ve sonrasında bu silahları kendilerine karşı kullanılmasıdır. (Güner, 2016, ss.276-280)

ABD'nin Suriye politikasında Suriye krizinin başlangıcında Esed'dan reformların talep edildiği dönem ile IŞİD (DEAŞ) tehdidinin büyümesi nedeniyle hava hareketlerinin yapıldığı dönem olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. (Cerrah, 2016, ss.332-333)

ABD'nin Afganistan ve Irak'a müdahalesi sonrası bölgede istikrar sağlanmadığı gibi Rusya'nın da uluslararası sistemde farklı tutum içeresine girmesine neden olmuştur. ABD'nin Irak Müdahalesi öncesi 27 dolar olan petrol varil fiyatı müdahale sonrasında 147 dolar civarına çıkmıştır. Bu durum petrol ve doğalgaz ihracatı yapan Rusya'nın işine gelmiş gücünü pekiştirmiştir. Rusya bu avantajı kullanarak siyasi, askeri ve ekonomik anlamda güçlenmiştir. Rusya stratejisi olarak enerji kaynakları ve enerji kaynaklarının aktarım hatlarını kontrol altında tutma yolunu seçmiştir. Bu noktada Rusya, Doğu

Akdeniz’de Suriye’de Güney Kafkasya’da ve Orta Asya’da güç kullanma kapasitesine ulaşmıştır. ABD’nin Ortadoğu bölgesindeki yerel dinamikler ve hassasiyetleri dikkate almadan uyguladığı stratejileri, bugün uluslararası sistemin istikrarsız duruma düşmesine neden olmuştur. (Cerrah, 2016, ss.322-323)

6.1 ABD’NİN RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİNE KARŞI TUTUMU

2003 yılında ABD’nin Irak’ı işgal etmesinden sonra Irak’ta siyasi istikrarsızlık olmuş, kaos ve çatışma ortamı oluşmuş, terör eylemleri yaşanmaya başlanmıştır. Irak’taki dengeler bozulmuştur. Bu durum bölgedeki diğer ülkeleri de etkilemiş ve bölgedeki dengelerin alt üst olmasına neden olmuştur. En nihayetinde de mezhepsel çatışmaların artmasına ve yeni terör örgütlerinin oluşmasına zemin oluşturmıştır. (Kepsutlu 2016, s.111)

Hafız Esed dış politikasını güvenlik esaslı ve çıkar algısı çerçevesinde rejimin sürekliliğini sağlama hedefine yönelik belirlenmiştir. Bu da aynı aktörlere karşı farklı zamanlarda farklı siyaset izlemesine neden olmaktadır. Hafız Esed AB ile ilişkilerinde rejimin güvenliğini tehlikeye sokacak adımlardan uzak durarak her zaman dikkatli tavır sergilemiştir. Sovyet bloğuna yakın dursa da tam olarak kendisini o bloğun tam bir mensubu gibi görmemiştir. Genel Anti-Amerikancı söylemlerine rağmen 1991 yılındaki Körfez Savaşı esnasında ABD’nin yanında yer almıştır. Hafız Esed’in bu tavrı Suriye-ABD ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. (Mercan, 2012, ss.144-145)

Suriye krizinin ulusallıktan çıkıp uluslararası boyuta varmasının en önemli sebebi ABD ve Rusya’nın bölgedeki çıkar çatışmalarıdır. Suriye Ortadoğu bölgesinde dengeleri sağlaması açısından iki büyük gücün çıkarlarının çatışmasına neden olmaktadır. Suriye Rusya açısından stratejik açıdan önemli bir ülke konumundadır. ABD için ise Suriye Ortadoğu bölgesinde denge politikalarının sağlanması, bölgedeki Arap müttefiklerinin ve İsrail’in güvenliğinin sağlanması, İran’ın Suriye ile yakınlığı ve ABD’nin Irak’ın kuzeyinden itibaren oluşturacağı Kürt bölgesinin Akdeniz’e açılan kısmı olması dolayısıyla büyük önem taşımaktadır. Her ne kadar IŞİD’e karşı ortak mücadele etseler de ABD ve Rusya arasında çıkar çatışması söz konusudur ve ABD’nin Rusya aleyhine

atacağı bir hamleye karşı Rusya karşı manevra yapmak için hazır bulunmaktadır. (Kepsutlu 2016, s.107)

Barak Obama seçim kampanyası sırasında Ortadoğu'da barış ve istikrarın sağlanması yönünde çalışmalar yapılacağını söylemesi Batı ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmek isteyen Beşar Esed'i umutlandırmıştır. Suriye krizinin Obama yönetimi tarafından başlarda kısa süreli olacağı ve Arap Baharı benzeri bir isyan gibi düşünülüyordu. Bu nedenle de ABD Suriye krizine ilişkin ilk dönemlerde müdahale etmemiş dışarıdan izlemiştir. Obama yönetimi Irak ve Afganistan savaşlarının vermiş olduğu kötü tecrübe ile Suriye'ye askeri müdahale bulunmaktan kaçınmıştır. ABD yönetimi İran ve Rusya ile bile uzlaşma yolunu tercih etmiştir. Bu durum hem ABD'nin ekonomik olarak Suriye'ye müdahaleye hazır olmadığını hem de küresel anlamda tek başına hareket etme kabiliyetini kaybettiği konularda ipuçları vermektedir. Obama yönetiminin Suriye konusunda mesafeli durmasındaki diğer bir sebep ise Arap baharı sonucunda devrilen liderin yerine geçenlerin ABD yönetimini rahatsız etmesidir. Esed yıkıldıktan sonra başa geçecek kişinin ABD'ye karşı nasıl tavır takınacağı bilinmediği için Obama yönetimi askeri müdahaleden kaçınmıştır, temkinli davranılmıştır. Suriye'de uzun zamandır tek adam yönetimi söz konusu olduğu için nasıl muhalefet oluşturulacağı konusunda yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla da Obama'nın Suriye içindeki muhalif güçleri Esed'e karşı birleştirerek devirme çabası boşa çıkmıştır. Amerikan yönetimi bölgede ne olup bittiğini anlamaya çalıştığı sıradaki takındığı yavaş hareketini, sivil ölümlerin artması nedeniyle artan uluslararası kamuoyunun tepkisi üzerine hızlandırmak zorunda kalmış ve Esed'in istifa etmesi gerektiğine dair açıklamalarda bulunmuştur. Obama yönetimi Ortadoğu konusunda doğrudan askeri müdahalede bulunmak yerine bölgede bulunan güçlerini, onları iç meselelerin çözümünde kendi hallerine bırakma yolunu tercih etmiştir. Suriye konusunda da özellikle bu tutumunda ısrarcı davranmıştır. Doğrudan müdahale etmemiş bölgedeki koalisyon güçlerini kullanarak geri planda kalmıştır. (Kepsutlu 2016, ss.264-266)

6.2 RUSYA’NIN SURİYE’YE MÜDAHALESİNDE ABD’NİN MUHTEMEL KAZANIMLARI VE KAYIPLARI

Obama yönetimi Suriye’ye müdahale edilirse İran, Rusya ve Çin de gireceğini bilmektedir. Böyle bir durumda da mezhepsel çatışmanın tüm Ortadoğu’ya yayılabileceği ve ABD’nin çıkarlarının tehlikeye girebileceğinin farkındadır. Bu yüzden de Suriye’deki durumu karmaşık olarak nitelendirmektedir. Bu nedenle de İran, Rusya ve Çin gibi ülkeleri karşısına almaktansa, Arap Birliği ile birlikte mülteci sorununda rahatsızlık duyan AB’yi ve Türkiye’yi yanına alarak geri planda kalıp sorunu çözmeye çalışmıştır. (Kepsutlu 2016, s.266)

Obama yönetiminin Rusya’nın müdahalesine karşı etkin bir tavır sergileyememiş olması Rusya’nın dominant bir aktör olarak bölgedeki etkinliğini arttırmasına neden olmuştur. Çünkü iki büyük güç olan ABD ve Rusya’nın rekabet ortamında birinin kaybı kolayca diğerinin kazancına dönüşmektedir. ABD’nin olaylara hızlıca müdahale etmemesi kayıp olarak değerlendirildiğinde karlı çıkan taraf Rusya olmuş ve ABD’nin Ortadoğu’daki etkinliğini kaybetmesine sebebiyet vermiştir. (Yüce 2016, s. 276)

Suriye’nin geleceği konusundaki görüşmelerde Batı ve Suudi Arabistan Esed ’siz bir geçiş sürecinde ısrarcı olmasına karşın İran ve Rusya Esed’li süreci desteklemiştir ve görüş ayrılığı barış görüşmelerinin sonuçsuz kalmasına neden olmuştur. Bu süreçte IŞİD eylemlerinin Avrupa’ya kadar sıçraması, gittikçe artan mülteci sorunu, Paris katliamı, Lübnan’da gerçekleşen intihar saldırıları, Mısır’da Rus uçağının düşürülmesi gibi yaşananlar sonrası IŞİD’in tüm dünya için bir tehdit oluşturduğu konusunda hemfikir olunmuştur. Rusya ile ABD birlikte hareket etme kararı almışlardır. ABD Obama yönetimi Suriye konusunda mesafeli davranmayı tercih etmiştir. ABD halkının ve güvenliğinin direkt tehdidi olmadıkça askeri müdahale seçeneğinin düşünülmediğini her fırsatta dile getirmiştir. ABD, bölgeye ilişkin dengeleri koalisyon güçleri ve lokal güçler aracılığıyla sağlamaya çalışmıştır. (Kepsutlu 2016, ss.108-109)

6.3 ESED'İN RUSYA'NIN SURİYE'YE MÜDAHALE SÜRECİNDE A.B.D. YE KARŞI TUTUMU

ABD'nin Irak'ı işgal etmesi Suriye'de güvenlik konusunda endişe yaratması sebebiyle Suriye Hizbullah ve Hamas ile ilişkilerini geliştirmiştir. Bu ilişkilerin gelişmesi de ABD'nin İsrail-Suriye arasındaki arabuluculuk rolünün ortadan kalkmasına neden olmuştur. İsrail Suriye arasında yaşanan Golan Tepeleriyle ilgili anlaşmazlık konusunda Bush yönetiminin arabulucu tavrının dışına çıkarak İsrail'i desteklemesi ilişkileri oldukça gerilmesine neden olmuştur. Bush yönetimi Suriye'yi ötekileştirmesi, her türlü diyalogu kesmesi Suriye'nin İran'a yakınlaşmasına ve yeni alternatif müttefik anlayışı içine girmesine neden olmuştur. (Kepsutlu 2016, s.222-223)

Hafız Esed dış politikasını güvenlik esaslı ve çıkar algısı çerçevesinde rejimin sürekliliğini sağlama hedefine yönelik belirlenmiştir. Bu da aynı aktörlere karşı farklı zamanlarda farklı siyaset izlemesine neden olmaktadır. Hafız Esed, AB ile ilişkilerinde rejimin güvenliğini tehlikeye sokacak adımlardan uzak durarak her zaman dikkatli tavır sergilemiştir. Sovyet bloğuna yakın dursa da tam olarak kendisini o bloğun tam bir mensubu gibi görmemiştir. Genel Anti-Amerikancı söylemlerine rağmen 1991 yılındaki Körfez Savaşı esnasında ABD'nin yanında yer almıştır. Hafız Esed'in bu tavrı Suriye-ABD ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. 11 Eylül 2001 tarihindeki Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a gerçekleştirilen saldırılar sonrası Suriye-ABD ilişkilerinde önemli derecede yakınlaşma olmuştur. 11 Eylül saldırısı sonrasında teröre karşı küresel mücadelede Beşar Esed'in ABD'yi desteklemesi ABD'yi çok memnun etmiştir. Beşar Esed'in teröre karşı küresel mücadelede ABD'ye destek vermesindeki en önemli sebep El-Kaide'nin Suriye'ye verebileceği zararı önlemektir. Suriye'nin bu konudaki desteği ABD ile müttefik olma arzusu değil tamamen rejim çıkarlarını gözetten bir adımdır. Esed ABD ile ilişkilerini "karşılıklılık" ilkesine dayandırmıştır ve ABD'nin tavrına göre hareket belirlemiştir. (Mercan, 2012, ss.144-146)

7. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE RUSYA’NIN SURİYE KONUSUNDAKİ HEDEFLERİ, ÇATIŞMALARI, ORTAK ÇIKARLARI VE MUHTEMEL SONUÇLAR

ABD, Suriye politikalarında İsrail konusu belirleyici olmuştur. Suriye’nin bölgede İran ve Rusya ile yakın ilişki içinde olması Suriye’yi İsrail için tehdit oluşturmaya neden olmuştur. Bu nedenle de ABD genelde İsrail-Suriye arasında arabulucu yol izlemiştir. (Kepsutlu 2016, s.222)

ABD henüz Esed rejiminin yerini tutacak gücü bulamadığı için Esed’i ortadan kaldırma sürecini erteleme yoluna gitmiştir. Çünkü ABD, Esed sonrasında iç savaş yaşanacağını farkındadır ve böyle bir durumda İran, Rusya gibi devletlerin daha etkin rol almasından çekinmektedir. Rusya’nın da Suriye’yi boş bırakmayacağı ortadadır ve bu doğrultuda Rusya da ABD’nin Ortadoğu’da bir mevzi daha kazanmasından çekinmektedir.²²

7.1 ABD VE RUSYA’NIN SURİYE KONUSUNDAKİ HEDEFLERİ

Jeopolitik konumu ve çok kimlikli yapısı nedeniyle Suriye, Arap Cumhuriyeti Ortadoğu’nun yönünü etkileyen en önemli aktörlerden biridir. (Mercan, 2016, s.119)

7.1.1 ABD’nin Suriye Konusundaki Hedefleri

Doğu Akdeniz stratejik olarak büyük öneme sahip deniz havzasıdır. Suriye’de Doğu Akdeniz’e geniş bir kıyıya sahip olması bakımından coğrafi öneme sahiptir. Suriye’de yaşanan gelişmeler bu havzada bulunan diğer ülkeleri de etkilemektedir. Doğu Akdeniz ABD için de önemlidir. Doğu Akdeniz Asya, Afrika ve Avrupa’yı birbirine bağlaması açısından ABD’nin Ortadoğu, Balkanlar ve Kuzey Afrika Politikası ve stratejilerinin ağırlık merkezini oluşturması bakımından önem taşımaktadır. Doğu Akdeniz Süveyş Kanalı’nı da içinde barındırmaktadır ve uluslararası ticaretin merkezini oluşturmaktadır. Doğu Akdeniz Ortadoğu ve Hazar Havzası enerji kaynaklarının batıya taşınmasında en

²² <http://www.yukseovahaber.com/> Erişim Tarihi: 13.04.2015

güvenli yol olması bakımından da büyük önem taşımaktadır. Doğu Akdeniz Havzası'nın hem enerji kaynağı alanı hem de bir enerji aktarım hattı olması, bölgeyi küresel ve bölgesel aktörler olması açısından önemli kılmasının yanında Suriye krizini de büyük ölçüde etkilemektedir. Rusya'nın Tarsus'ta deniz üssü ve Lazkiye'de hava üssünün bulunması ve Suriye krizi ile bölgedeki askeri varlığını büyük ölçüde pekiştirmiş ve yenilemiştir. Bölgedeki en büyük ve güçlü askeri varlık ise ABD'ye aittir. ABD Girit ve İncirlik'te hava üslerine sahiptir ve İncirlik hava üssünden IŞİD' e hava operasyonları düzenlemektedir. (Cerrah, 2016, ss.330-331)

Doğu Akdeniz, enerji kaynaklarına AB ve ticari müttefiki ABD'nin güvenli erişimi için büyük öneme sahiptir. Doğu Akdeniz enerji kaynaklarının Rusya enerji kaynaklarına alternatif oluşturabileceği tehlikesine karşı Rusya Ortadoğu bölgesinde var olmuştur ve Suriye krizinde de etkin rol oynamaktadır. ABD'nin Suriye krizine yaklaşımının temeli ise İran, Rusya, Körfez Ülkeleri, Türkiye, İsrail ve Mısır enerji güvenliğini sağlama ve IŞİD tehdidini ortadan kaldırma amacına dayanmaktadır. (Cerrah, 2016, ss.331-332)

Obama yönetiminin tutumu ABD'nin iki geleneksel uluslararası güvenlik stratejisinin birleşimi olan; genel olarak mevzilenme stratejisi olarak adlandırılan tutumdur. Diğer bir ifade ile Obama izolasyonculuk ve liberal kurumsalcılığın karışımını kullanmaktadır. Bunun sebebi de şu şekilde açıklanabilir. Obama yeniden kalkınma ümidi içinde ABD'nin ekonomik rehabilitasyonu ve güç biriktirmesini hedeflemektedir. Tekrar kalkınma sağlama yolunun maliyetleri kısmak olduğunu düşünen Obama bunun içinde Uluslararası güvenlik olaylarına müdahil olmama yönetimini gerekli görmektedir. Bu yüzden Obama ABD'yi tıpkı 19.yy. olduğu gibi dünya politikasından tamamen uzaklaştırmayı istemektedir. Fakat bu günümüz Uluslararası sistem içinde sistemi sürdürme görevini yürütecek bir aktör olmadığı için 19.yy. deki kadar olması kolay bir durum değildir. İşte tam da bu durumda Obama gerekli olan izolasyonculuk için uluslararası kurumsalcılığı dahil etmektedir. Böylece ABD'nin çekileceği bölgelerde yaşanacak gerilimler bölge aktörlerinin birbirlerini denetlediği bir sisteme dönüştürecek ve bunlar arasındaki gerilimlerde uluslararası düzenin kurumlarına aktaracak ve orda ABD'nin nüfuz alanında sıfır maliyetle çözüme kavuşturacaktır. Obama yönetimi bu çerçevede Irak'tan çekildi. Obama Bush döneminin sert, müdahaleci ve tek taraflı politikası yerine çok fazla müdahil olmayan, yumuşak ve aynı zamanda çok taraflılık ilkesine sahip bir politika tercih etti. İlk zamanlarda bu politika çerçevesinde Obama

yönetimi Ortadoğu'daki demokratik dönüşümlere pasif destek verdi. Fakat zamanla Libya'da yaşananlar ve Mısır'daki olaylar ABD'nin Suriye'de takınacağı aktif tavrın önüne geçti ve Obama Suriye konusunda pasif desteğini çekerek aktif kaçınma yöntemine geçiş yaptı. O günden bugüne de geleneksel müttefiklerin karşısına geleneksel rakiplerini ileri sürdü. Müttefikleri kontrolünde tutmak için baskı yapan Obama müttefiklerinin uzaklaşmalarını engellemek için de yerine getirmeyi düşünmediği sözler verdi. Buradaki amacı oyalama, zaman kazanma idi. Uluslararası Müzakereleri ve çok taraflılık ilkelerini de oyalama taktiğine zemin olarak kullandı. Birçok grup Suriye iç savaşına müdahale olup mücadele ederken ABD kenardan izleyerek gücünü ve konumunu yükseltmiştir. Kendi maliyetini azaltıp diğer aktörlerin maliyetlerini arttırmıştır. Obama Suriye'ye dahil olmamak için her yolu denemiş ve başarmıştır. Obama sonrasındaki yönetimden de ABD müdahalesi beklenmemektedir. (Yalçın, 2016, ss.25-26)

7.1.2 Rusya'nın Suriye Konusundaki Hedefleri

Sovyetler Birliği II. Dünya Savaşı'nın son döneminden itibaren Ortadoğu bölgesine özel ilgi göstermiştir. Bağımsızlık hareketlerini güçlendiği dönemde Ortadoğu ülkelerinde kontrolü sağlayıp ABD'den önce davranarak kendi tarafına çekmeyi amaçlamaktadır. Sovyetler Birliği bu amacına yönelik Fransa ve İngiltere'nin Suriye'den çekilmesi konusunda Suriye hükümetine destek vermesine yönelik 1946 yılında Suriye ile anlaşmaya varmıştır. Stalin'in 1953'te ölümünden sonraki dönemde Sovyetler Birliği yönetimi 1950'den sonra bağımsızlıklarını ilam eden Ortadoğu devletleri ile politik, ekonomik ve kültürel ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. Suriye 1950'nin hemen başında Batı karşıtı bir çizgiye yönelmiştir. Bu özelliği itibarıyla Suriye Sovyetler Birliğinin gözünde potansiyel müttefik haline gelmesine neden olmuştur. İlerleyen dönemlerde de Suriye ve Sovyetler birliği ekonomik, Askeri ve kültürel konularda iş birliği içine girmişlerdir. Bu iş birliği ABD'yi rahatsız etmiş ve karşı hamle olarak da Eisenhower doktrinini yayınlamıştır. Bu doktrine göre ABD, uluslararası komünizmin kontrolündeki bir devletin silahlı tehdidiyle karşılaşan herhangi bir devlete talep etmesi halinde her türlü yardımı yapacağını garantisini vermekteydi. Suriye ise komünizmin kendisi için bir tehdit oluşturmadığı kanaati içinde olmuştur. 1957 yılındaki ABD ile

Suriye arasındaki sınır harbinde Moskova, Şam'ı desteklenmiştir. Aynı zamanda Moskova Suriye'nin Türkiye'ye karşı Birleşmiş Milletlerdeki çabalarını desteklemiş, askeri müdahale olması durumunda karşılık vereceğine dair tehdit etmiştir. Suriye'nin bu krizi atlattığında Rusya'nın büyük etkisi olmuştur. Fakat Baas Partisi Suriye'deki komünist parti etkisini arttırıp Pan-Arabist ideallerinin zarar görme ihtimali üzerine Mısır ile 1958 yılında birleşme anlaşması imzalamıştır. Kurulan Birleşik Arap Cumhuriyeti 3 yıl gibi bir zaman devam edebilmiştir. Mısır Enver Sedat'ın etkisiyle ABD ile yakınlaşması, ekonomide liberalleşme politikası, ülkedeki Sovyet danışmanlarının sınır dışı edilmesi sebepleriyle Sovyet Rusya için Suriye en önemli müttefiki haline getirmiştir. 1985 yılında Mihail Gorbaçov döneminde Sovyetler Birliğinin Suriye Politikası bambaşka bir dönem başlamıştır. Ülke genelinde yaptığı yeniden yapılandırma çerçevesinde Gorbaçov Suriye'ye yapılan askeri teçhizat, silah ve danışmanları yarı yarıya indirmiştir. Aynı zamanda Suriye'den aldığı malzemelerin parasını nakit ödenmesini istemiştir. (Kelkitli, 2016, s.362-363)

Pek çok uzmana göre Suriye'ye yapılacak bir dış müdahale ülkenin bölünmesine neden olacaktır. Bu durum da Suriye'nin Rusya ile tarihi ittifak ilişkisinin sona ermesine ve sonrasında Rusya'nın Akdeniz'deki tek asker limanı olan Tartus'u kaybetme ihtimali ortaya çıkmaktadır. Bu durum da Rusya'nın uluslararası sistemde aktif dış politika izlemeye başladığı dönemde Rusya için büyük sıkıntı teşkil etmektedir. (Yazıcı, 2012, s.43)

2011 yılında Suriye'de başlayan protestolar kısa zamanda yıkıcı bir iç savaşa dönüşmüştür. Suriye'de iç savaş çok uzun sürmüştür. Bunun temel nedeni hem hükümetin hem de muhalif unsurların çatışmanın devam etmesi için farklı küresel ve bölgesel güçlerden ekonomik ve askeri yardım almalarıdır. Rusya, İran, Irak ve Hizbullah örgütü Esed rejimini desteklerken, ABD, AB, Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar ise muhalif grupları desteklemektedir. Rusya Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde Çin ile birlikte Suriye'ye uygulanacak yaptırımların karar tasarısını veto ederek Esed yönetimine verdiği desteği alenen sergilemiştir. (Kelkitli, 2016, ss.359-360)

Rusya jeopolitik anlamda asıl mücadeleyi Suriye'nin istikrarının sağlanması anlamında vermektedir. Kuzey Kafkaslarda yaşanan Kırgızistan İç Savaşı, Gül devrimi ve Turuncu Devrim gibi olaylar Rusların yakın çevresindeki etkinlik alanlarına darbe vurmasına

neden olmuştur. Suriye’de Esed’in gitmesi ve olası bir hükümet değişikliği radikal islami grupların güçlenmesi ve Rusya’nın yakın çevresinde islami genişleme yaşanması ihtimali karşı Rusya’yı endişelendirmektedir. Rusya, Suriye’yi ve Ortadoğu’yu Akdeniz’deki çıkarları bağlamında değerlendirmektedir. Rusya, Suriye ile yaptığı ekonomik ve askeri anlaşmaların sürelerini uzatarak bağımlılık ilişkileri sürdürmüştür. Suriye, Rusların bölgedeki en önemli silah alıcısıdır. Rusların Tartus’taki askeri üssü her ne kadar sembolik olsa da Akdeniz’e açılan liman olması bakımından Rusya için büyük önem taşımaktadır. Suriye’nin kaybı Rusya için onur kırıcı olacaktır ve Ortadoğu’da itibarını kaybetmesine neden olacaktır. Bu bağlamda da Suriye Ruslar açısından he daim çıkar sahası olma özelliği taşıyacaktır.²³

7.2 ABD VE RUSYA’NIN SURİYE KONUSUNDAKİ ÇATIŞMALARI

ABD, “Büyük Ortadoğu Projesi” ile terörizme yol açan sebeplerin, söz konusu olan coğrafyada demokratikleşme yoluyla yok edilmesini ve dünyanın en zengin enerji kaynaklarına sahip olan bölgede enerji hattının güvenliğini sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu projesi ile ABD, aynı zamanda kendi ekonomik ve siyasi fikirlerine yakın ülkelere destek vererek Soğuk Savaş sonrasında oluşan güç boşluğunu, güvenlik bölgeleri oluşturarak doldurma çabası içerisinde. ABD’nin BOP çerçevesinde Ortadoğu’ya demokrasi getirmek için uyguladığı müdahaleci politikasına Afganistan ve Irak’ta ses çıkarmayan Rusya bugün ise tarihi müttefiki Suriye’yi yalnız bırakmak istememektedir. Rusya, Suriye vasıtasıyla ABD’nin önceliğinin Asya-Pasifiğe kaymasını engelleme amacındadır. Zira çevreleme politikasının gerçekleşmesi kenar kuşak bölgesine hakim olunması ile sağlanabilmektedir. Bu politikalar çerçevesinde Rusya’nın Suriye konusunda Birleşmiş Milletler nezdinde takip ettiği politika, Esed rejimini daha da cesaretlendirmiş ve şiddetini arttırmasına neden olmuştur.²⁴

²³

http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/SUR%C4%B0YE_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_PERSPEKT%C4%B0F%C4%B0NDE_GE%C3%87M%C4%B0%C5%9ETEN_G%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CZE_SUR%C4%B0YE_RUSYA_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LE_.pdf_fe7aa30c-c5d4-45a4-99cb-d94c3a0d34a2.pdf Erişim Tarihi:01.04.2016

²⁴

http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/SUR%C4%B0YE_%C4%B0%C3%87_SAVA%C5%9EI_PERSPEKT%C4%B0F%C4%B0NDE_GE%C3%87M%C4%B0%C5%9ETEN_G%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CZE_SUR%C4%B0YE_RUSYA_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LE_.pdf_fe7aa30c-c5d4-45a4-99cb-d94c3a0d34a2.pdf

2013 yıllarında Suriye’de kimyasal silah kullanıldığı sonucuna varılması konusun Suriye krizinde en önemli gündem maddesini oluşturmuştur. Obama, kimyasal silah kullanımının Amerikan yönetimi için “kırmızı çizgi” olduğunu ve böyle bir durum söz konusuysa askeri müdahale edilebileceğini ifade etmiştir. Fakat kırmızı çizginin çoktan aşılmış olmasına rağmen Başkan Obama’nın askeri müdahale seçeneğine başvurmaması uluslararası kamuoyu tarafından eleştiri almasına neden olmuştur. Başkan Obama’da bu eleştirilere karşılık askeri müdahale kararı kongre onayı olmadan alamayacağı gerekçesini öne sürmüştür. Bu tartışmalar çerçevesinde Suriye’de kimyasal silahların denetlenmesi konusunda ABD ve Rusya anlaşmaya vardı. Suriye krizinin başlangıcından beri ABD, Rusya ve Çin’den farklı bir kutupta yer almıştır. Rusya ve Çin’in BM güvenlik konseyinde veto hakkına sahip olması ABD’nin karar alma konusunda tek söz sahibi olmamasında önemli bir engel olmuştur. Fakat ABD’nin kimyasal silahlar konusunda ısrarcı tutumu BM Güvenlik Konseyi’nin daimî üyelerinin anlaşmasını sağlamıştır ve Suriye’de bulunan kimyasal silahların imhası kararı verilmiştir. Böylece ABD konseyin desteğini alarak yapılacak müdahalenin meşruiyet problemini de çözmesine sebep olmuştur. (Güner, 2016, ss.280-281)

Tek üssünün Tarsus şehrinde bulunması Lazkiye limanları Akdeniz konusunda büyük önem arz etmesi dolayısıyla Rusya uluslararası alanda Suriye konusundaki hassasiyeti sürekli olarak dile getirmektedir. Stratejik önemi bakımından Rusya ve Çin’in Esed yönetimine baskın etkinlik kurmaları ABD’nin doğrudan askeri müdahalede bulunmasını engellemektedir. Bu sebeple ABD daha ziyade Suriye üzerinde ekonomik yaptırımlar yoluna gitmek durumunda kalmıştır. (Kepsutlu 2016, s.106)

Kaos ortamından beslenen terör örgütlerinin güçlenmesi sonucunda IŞİD terör örgütü ortaya çıkmıştır. Batı ülkelerinden de ciddi katılımlar alan, her geçen gün daha da tehlikeli hal alan, akla gelmeyecek işkence metotları ve infaz yöntemleriyle baskı kuran IŞİD’ e karşı Amerikan güçlerinin hedefi haline gelmiştir. 2014’ün Ağustos ayında ve 23 Eylül’de olmak üzere ABD askeri güçleri IŞİD’ i iki kez hava operasyonu düzenlemiştir. Bu operasyondan rahatsız olan Rusya, Suriye hükümetinin onayı ya da BM Güvenlik Konseyi’nin kararı olmadan tek taraflı müdahale olması durumunda uluslararası hukuki

sonuçlarına da katlanması gerektiği uyarısında bulunmuştur. Bu konuda ABD ile Rusya birbirlerine ters düşmüşlerdir. Bu durum ilk değildir. Rusya Esed yönetiminin kalması taraftarı olarak ve PYD-El Nusra denklemine El-Nusra'nın tarafını tutarak daha öncesinde ABD ile ters düşmüştür. (Güner, 2016, ss.282-283)

Özellikle Bill Clinton döneminden sonra ABD stratejik olarak önem arz ettiği için özellikle Irak'taki Kürtlerin varlığıyla özellikle ilgilenmiştir. Saddam'ın Kürtlere baskıcı politikalarına karşın ABD, daima Kürtleri koruyucu bir tavır almıştır. O dönemde ABD'nin izlediği Kürt politikasının temel amacı bölgedeki güç dengesini tehdit eden Saddam Hüseyin yönetiminin devrilmesini ve İsrail'in güvenliğini sağlamaktır. ABD, bölgede Kürtlerin varlığını ya da kimliğini koruma amacından ziyade bölgede kendi çıkarlarına hizmet edecek, İsrail güvenliğini sağlama konusunda istediğinde kullanabileceği bir müttefik elde etme amacı içerisinde olmuştur. O dönemdeki Türkiye'deki, Suriye'deki ve İran'daki Kürtlerin bu amaca hizmet etmesi mümkün olmayacağı için o dönemde huzursuzluk içinde olan ve Saddam'ın baskıcı politikalarında sıkılmış olan Irak'taki Kürtleri ABD'nin bu politikalarını gerçekleştirmede kullanmıştır. Irak'ta Saddam yönetiminin baskılarından sıkılan Kürtler de ABD'ye yaklaşmayı çare olarak görmüşlerdir. Günümüzdeki Suriye'deki Kürtler de ABD'nin politikalarının gerçekleştirmesinde uygun olsalar da Rusya'nın bölgede daha aktif bulunması buna engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla Suriye'deki Kürtler ABD ve Rusya arasında paylaşılamamaktadır. Çünkü Kürtlerin Suriye'de bulundukları bölge Akdeniz'e açılan bir kapı konumundadır. (Kepsutlu 2016, s.115-155)

ABD, BM ve İslam İş birliği Teşkilatı tarafından terör örgütü kabul edilen PYD'nin bu şartlar altında devlet kurması mümkün değildir. Irak'ın kuzeyi ile Suriye'nin kuzeyinden Akdeniz'e bağlanma stratejisi olan Kürt koridorunun ana hedefi yeni enerji güzergahı oluşturmaktır. Fakat tek güzergahtan geçen enerjinin tek alıcısı İsrail'dir. Şiilerin ve ABD'nin bile destek vermediği bu enerji satış koridoru bu koridora destek vermemektedir. Bu da bu koridorun oluşmasındaki en büyük engeli oluşturmaktadır. Rusya enerji güzergâhını kendi tekelinde tutmak istemektedir. Çok yakınında ABD destekli bir Kürt enerji koridoru kurulmasına izin vermeyecektir. (Sökmen, 2016, s.251)

7.3 ABD VE RUSYA’NIN SURİYE KONUSUNDAKİ ORTAK ÇIKARLARI

Suriye’deki kaos sürecinde bölgedeki İslamcı gruplardan Hizbullah Esed’in yanında yer alırken, El-Kaide, El-Nusra ve Müslüman Kardeşler Esed’in karşısında yer almışlardır. Türkiye’nin bu gruplardan Müslüman Kardeşleri ve benzeri dini grupları destekleme ihtimaline hem ABD hem de Rusya karşı çıkmaktadır. (Kepsutlu 2016, s.107)

ABD’nin Suriye’de önceliğini IŞİD ile mücadele olmuştur. Kendi askerlerini bölgeye sevk etmeden YPG/PYD’yi IŞİD ile mücadele noktasında kullanmak istemiştir. Rusya’nın da bu bölgedeki önceliği IŞİD ile mücadele olmuştur. Bunu da eskiden beri süregelen politikasının etkisiyle Beşar Esed’in yanında yer alarak ortaya koymuştur. Bu noktada da YPG/PYD’yi IŞİD sonrası süreçte Esed’e karşı kontrol sağlayabilmek için desteklemektedir.²⁵

El-Kaide, IŞİD gibi terör örgütlerinin yükselmesi hem ABD hem de Rusya için büyük tehdit oluşturmaktadır. Bu noktada her iki ülke de ortak paydada buluşmaktadırlar. Rusya için Esed’in varlığından önce Suriye’nin bütünlüğü çok önemlidir. Bölünmüş Suriye, Rusya’nın müttefikliğinden ve üs olma durumundan çıkması anlamına gelmektedir. El-Kaide ve IŞİD gibi radikal grupların yükselmesi hem Rusya hem de ABD açısından Esed’i alternatifsiz kabul edilmesine ve iki ülke arasında diyalogun başlamasına, Suriye konusunda ABD’nin Rusya ile iş birliği içine girmesine neden olmuştur. Bu da ABD’nin Rusya’nın destek ve yardımına ihtiyacı olduğunu kanıtlar. (Kepsutlu 2016, s.268)

7.4 SURİYE KONUSUNDA OLUŞMASI MUHTEMEL SONUÇLAR

Suriye Muhalefeti; geleneksel Suriye muhalefeti, sivil toplum hareketleri, gazetedeki manifestolar, küçük tartışma grupları ve 2010 yılındaki sokak ayaklanmaları şeklinde kategorize etmek mümkündür. Geleneksel muhalefet ılımlı muhaliflerden oluşurken sokağa çıkan genç nüfus daha çok dinamik ve isyankâr olmuştur. Muhalif gruplar

²⁵ www.hurriyet.com.tr/amp/yazarlar/burak-kuntay/suriyede-abd-rusya-ittifaki-mumkun-mu-40465366
Erişim Tarihi:05.04.2018

arasında kopukluk ve farklı çıkarlar doğrultusunda farklı talepler Suriye’de kargaşanın içinden çıkılmaz hal almasına neden olmuştur. (Kepsutlu 2016, s.104-105)

Hafız Esed döneminde uygulanan baskıcı politikalar, ekonomik eşitsizlikler, insan hakları ihlalleri gibi durumların Beşar Esed döneminde reform adı altında düzeltilmesinde geç kalınması Suriye’de çıkan isyanların temel nedenlerini oluşturmaktadır. Beşar Esed her ne kadar daha ılımlı olsa da Arap milliyetçiliği adı altındaki farklı fikirleri önemsememiş, Suriye’nin ve Arap rejim anlayışının etkisinde kalmıştır. Bu durum Suriye’deki isyanın bu derece büyümesine neden olmuştur. (Kepsutlu 2016, s.110)

Suriye krizi konusunda yeni çözüm yolları aranırken BM ve Arap Birliği, BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan’ı devreye sokmuşlardır. Kofi Annan Suriye’deki savaşın sona ermesi için hem Esed yönetimine hem de muhalefete yönelik altı maddelik barış planını hazırlamıştır. Kofi Annan Barış Planının ana hatlarıyla şu şekildedir.

- 1- Halkın istek ve kaygıları dikkate alınmalıdır.
- 2- Şam yönetimi insanların bulunduğu bölgelerde ağır silah kullanılmasını derhal durdurmalıdır ve çatışmalara son verilmelidir.
- 3- İnsani yardımların ulaştırılması için Esed ordusunun günde iki saat iki saat duraklamayı kabul etmelidir.
- 4- Rastgele tutuklanmış kişilerin serbest bırakılması gerekmektedir.
- 5- Suriye genelinde gazetecilere hareket özgürlüğü sağlanmalıdır ve vize politikasında ayrımcılıktan uzak durulmalıdır.
- 6- Sivil halkın barışçı bir şekilde gösteri yapma haklarına saygı duyulmalıdır.

Suriye yönetimi bu plana uyacağını açıklayıp ve 14 Nisan 2012 tarihinde ateşkes ilan etse de 25 Mayıs 2012 Hula saldırısı sonrası Özgür Suriye Ordusu ateşkesi bozmuştur. Böylece planın fiilen devre dışı kaldığı kesinleşmiştir. (Kepsutlu 2016, s.267)

Suriye’nin geleceğine ilişkin birbiriyle çatışan iki proje ön plana çıkmaktadır. Bu projelerden ilk senaryo şimdiki Şam yönetimi ile makul bir muhalefetin koalisyon oluşturarak Bağdat modeli bir yapı kurmalarıdır. Bu modelde belirli yerlerde özel yönetimler kurulsa bile merkezi yapının esas oyuncu olarak korunduğu bir modeldir. Bu senaryo en çok Rusya ve ABD’ye makul gelmektedir. Kürtlerden ve ılımlı kesimlerden kurulacak koalisyonun ABD tarafından Şam yönetiminin de Rusya tarafından

gözetlenmesi söz konusu olacaktır. Fakat hem İD' in varlığı hem de PYD' nin ılımlı koalisyona sıcak bakmaması bu senaryonun gerçekleşme ihtimalini zorlaştırmaktadır. Bir diğer senaryo ise Bosna modelidir. Bu senaryo der etnik ve dini grubun kendi devletini kurmasını öngörmektedir ve Avrupa devletlerinin birçoğu tarafından desteklenmektedir.²⁶

2015 yılının Ekim ayında gerçekleşen Viyana görüşmelerinde toplantıya AB ülkelerinin yanı sıra Arap Birliği'nden de katılım sağlanmıştır. Suriye'nin katılımı gerçekleşmeden yapılan bu toplantı da Suriye'nin geleceğine ilişkin kararlar alınmıştır. Bu kararlar arasında altı ayda geçiş hükümeti kurulması, on sekiz ayda da seçim yapılması vardı. Esed'in ne olacağı konusunda ortak bir karara varılamaması Suriye sorununun Esed 'siz çözülemeyeceği anlaşılmıştır. Batı için IŞİD le mücadele Esed'in gidişinin önüne geçmiştir. (Kepsutlu 2016, s.108-109)

Suriye'de Beşar Esed'i Ayakta Tutan Unsurlar (Şöhret, 2016, ss.79-80)

1. Heterojen Nüfus Yapısına ve Azınlığın Devleti Kontrol Eder Durumda olması; Suriye'de nüfus homojen değildir ve iktidarın büyük bir bölümü azınlık durumda olan Nusayrilerden oluşur. Bu grup Baas ideolojisine sahiptir ve devletin bütün kurumlarında etkilidir.
2. Esed Rejiminden Çıkarı Olan Grupların rejime Desteği; Suriye'de Esed rejimini varlığıyla çıkarları örtüşen bir kitle vardır ve bu kitle varoluşu mücadelesi vererek iktidarın değişmesine engel olmaktadır.
3. Azınlıkta Bulunan Grupların Ordu ve İstihbarat Üzerindeki Etkinliği; Suriye'de Nusayri azınlığı ordunun üst kademesinde ve üst düzey subay sınıfında etkin bir şekilde görev yapmaktadır. Bu sebeple de muhalif hareket başladığında Nusayri azınlığı çıkarları doğrultusunda üst bürokratların büyük çoğunluğu Esed iktidarında ayrılmamıştır. Ordu komutasının Nusayri azınlığının elinde olması Esed iktidarının muhalefete karşı silahlı karşılık vermesine imkân sağlamış, ordunun muhalefete destek ihtimalini ortadan kaldırmıştır ve rejimin gösteri yapanlara müdahalesini hızlandırmıştır.

²⁶<http://www.star.com.tr/yazar/suriyede-yeni-evre-ihtimali-yazi-988464/> Erişim tarihi: 30.04.2018

4. Uluslararası Toplumun İlgisiz Kalmasına Rağmen Rusya'nın ve Çin'in BM Güvenlik Konseyindeki Veto Desteği; Esed Rejiminin dışarıdan aldığı destek bu zamana kadar yıkılmamasındaki en önemli etkenlerden bir tanesidir. BM Güvenlik Konseyi'nde Rusya ve Çin'in Esed rejimini kınayan karar tasarısını veto etmesi Esed Rejimin varlığını sürdürmesinde önemli bir etken olmuştur. Rusya devamlı Esed'e silah ve mühimmat desteğinde bulunmuştur ve hatta IŞİD ile mücadele bahane ederek muhaliflere karşı zaman zaman askeri operasyonlar düzenlemiştir.

5. İran ve Hizbullah'ın Esed Rejimi 'ne Destek Amaçlı Silah ve Ekonomik Yardımları; Esed'a destek vermek diğer bir ülke de İran'dır. Uluslararası platforma Esed'e destek vermiş, Suriye'ye dışarıdan müdahaleye karşı çıkmış, Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'ne taşınmasına karşı çıkmıştır. İran Esed rejimine mühimmat yardımı ile kalmayıp devrim Muhafızları'nı göndermiştir. Aynı zamanda Lübnan'da faaliyet gösteren Hizbullah milisler de Esed rejimine destek vermiş, birçok yerde muhaliflere karşı savaşmıştır.

6. Muhalifler Arasında Birlik Sağlanmaması; Muhalifler arasında birlik sağlanmaması Özgür Suriye Ordusu'nun (ÖSÖ) erken kurulması halk hareketinin başarılı olmasını engellemiştir.

Esed'in eski gücüyle Suriye'nin tamamını yönetmesi ya da Suriye'nin güçlü bir merkezi otoriteyle yönetilmesi kısa vadede zor görünmektedir. Uzun vadede de ise nüfus oranlarına göre bölünmüş bir Suriye devleti kurulması muhtemeldir. Bu bölünmüş Suriye devletinin içinde Kürtlerin nasıl konumlandırılacağı ABD için büyük önem taşımaktadır. (Kepsutlu 2016, s.111)

Tablo 7.1: Suriye’de yaşayan etnik nüfus

Etnik Yapı	%77-83 Arap %7-8 Kürt %5-6 Türk %2 Ermeni %1Çerkez %1Diğer (Ayrıca Suriye topraklarında Filistinli Mülteciler de bulunmaktadır.)
------------	--

Kaynak: Suriye Krizinde bölgesel ve küresel aktörler, 2012 Stratejik Düşünce Enstitüsü yayını

PYD’nin IŞİD’e karşı kendi öz savunmasını yapması Suriye Irak Kürtlerinin aralarındaki bölünmüşlüğü ortadan kaldırmıştır. PYD, 2011 yılında Suriye’deki iç savaş sırasında Kürt bölgesinde silahlı mücadelesiyle kontrolü sağlaması, yeniden çizilecek olan Suriye haritasında var olduğunu ortaya koymuştur. (Sökmen, 2016, ss.244-245)

PYD kantonları PYD ve PYD’nin askeri kanadı olan YPG’nin haritadaki toprak kontrolünü sağlamlaştırmak amacıyla bölgedeki Arap, Türkmen ve Hristiyan sivillere saldırıp onları göçe zorlaması Uluslararası Af Örgütü tarafından insan hakları ihlali yaptıkları ve savaş suçu işledikleri belirtilmiştir. Esed Rejiminin Araplaştırma politikasıyla dışladığı Kürtlerin yaşadığı bölge PYD tarafından tekrar Kürtleştirilerek Irak’ın Kuzeyi ile birleşecek Kürt koridoru oluşturma çabası içine girmiştir. (Sökmen, 2016, s.246)

8. SONUÇ

Soğuk Savaş yıllarında Suriye Sovyetler Birliği'ne yakın dursa da her zaman ulusal çıkarların yönünde hareket etmiş ve hiçbir zaman Sovyet bloğunun koşulsuz-şartsız üyesi olmamıştır. Suriye genellikle denge politikası izlemiştir. ABD ile gergin ilişkileri karşısında Rusya'ya yakın durmuştur.

Ulusal çıkar uluslararası alanda devletlerin dış politikalarını belirleyen ana unsurdur. Bu çerçevede realizmin uluslararası sistemin doğasında güç ve güvenlik temelleri üzerine kurulmuş bir dış politika oluşturma arzusu ve çıkar kavramının oluşmasına neden olmuştur. Aynı şekilde devletlerin uluslararası sistemdeki genel kabulü ve bu çerçevede çıkar algılamaları realist eğilimler elde etme sonucunu doğuran konstrüktivist yaklaşımın genel kabulleridir. Son olarak çıkar çatışmaları çerçevesinde Liberalizm, çatışmaların güvenlik ve ülke refahı için iş birliği yoluyla barışçıl bir şekilde çözülebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ortadoğu'da başlayan değişim rüzgarlarının Suriye'ye sıçrayıp yeni bir süreci başlatmasına ana sebep Suriye'de rejimin uzun yıllar uyguladığı baskıcı politikalara dayanmaktadır. Bu sebeple de Suriye ciddi bir krizle yüz yüze kalmıştır. Arap Baharı'nın etkisiyle devlet yapılarının tamamen değiştiği bu süreçte Soğuk Savaş dönemi şartlarıyla inşa edilmiş bir rejimin ayakta kalması zor görünmektedir. Bununla birlikte rejime uluslararası alanda fazlaca destek veren ülkelerin olması, muhalefetin ortak hareket edememesi ve rejimin manevra kabiliyeti Suriye krizini daha da içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Bu durum da Esed rejiminin gidişini zorlaştıran faktörlerin başında gelmektedir.

Arap Baharı tüm dünyayı etkilediği gibi Rusya'da önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu etkinin istikametini olumlu yöne çevirmek adına Rusya politikalar ve stratejiler izlemiştir. Uyguladığı bu politikaları her zaman büyük devlet olma psikolojisi içerisinde uygulamıştır.

Arap Baharı sürecini Rusya yakından takip etmiştir ve bu sürecin hemen başlarında reaksiyon göstermek yerine bekle ve gör politikası izlemiştir. Bu sebepten de bölgedeki birçok dost ve müttefiklerini kaybetmiştir. Fakat sürecin Suriye'ye sıçramasıyla Rusya pasif politikasından vazgeçip aktif politika izlemeye başlamıştır. Rusya Suriye için

kalkan görevi görmeye başlamış, Esed rejimini korumuştur. Çünkü kendi çıkarlarına uygun hareket eden Esed rejiminin yıkılması ve buna bağlı olarak Akdeniz'deki tek limanı olan Tarsus limanının tehlikeye girmesi Rusya'nın hiç istemeyeceği bir durumu oluşturmaktadır. Rusya'nın Esed rejimini desteklemesindeki diğer önemli sebep de Rusya'nın Ortadoğu merkezindeki kendisine yakın bir müttefikini kaybetmesi, o bölgenin ABD'ye terk edilmesi anlamına gelmektedir. Arap Baharı ile bölgede İslami söylemlerin artması konusunda Rusya'nın çekinceleri ve Rusya'nın Suriye ile silah ticaretinin sıkıntıya girme ihtimali Suriye'yi desteklemesinde önemli etken olmuştur.

Esed rejiminin muhaliflere karşı kimyasal silah kullanması ABD'nin kırmızı çizgisi olmuştur. Pasif ve barışçıl yollarla çözüm üretme yolunda politika izleyen ABD'nin Suriye'ye müdahale etmesine neden olmuştur. Fakat ABD, Rusya'nın garanti vermesiyle Suriye'ye müdahalesinden vazgeçmiştir. Arap Bahar'ının Suriye'ye sıçraması sonrası olayların başladığı dönemde ABD'nin politikası Esed 'siz bir Suriye yönünde iken yakın zamanda Esed gittikten sonra sürecin nasıl olacağı yönündeki belirsizlik, oluşması muhtemel güç boşluğu ve güç boşluğu sonucu terörizmin daha çok büyümesi ihtimalleri ABD'nin Esed 'siz Suriye politikasının yumuşamasına neden olmuştur.

Suriye iç savaşı tüm hararetiyle devam ederken Suriye'nin sonunun ne olacağı konusu tartışma konusu olmuştur. Sürecin sonucunda ne olabileceği yönünde üç ihtimal söz konusudur. Bunlardan ilki Suriye'de Esed rejimi ile devam edilmesidir. Bu durumda Suriye iç savaşında Rusya'nın galip gelmesi anlamını taşımaktadır. İkincisi Suriye'de Esed rejiminin düşmesidir. Bu durumda Rusya'nın bölgeden ilelebet çekilmesi anlamına gelmektedir. Rusya'nın Ortadoğu'daki etkinliğini kaybedip ABD'nin bölgedeki en önemli aktör olması sonucunu doğurmaktadır. Üçüncüsü ise Suriye'nin bölünmesidir. En çok konuşulan ihtimal de budur. İki hegemon güç olan Rusya ve ABD'nin ortak sonuca varamaması durumunda her iki tarafın da razı olabileceği şekilde bölünmesi gerçekleşebilir. Çözumsuzlüğün devam etmesi Suriye'nin bölünmesini hızlandırabilir.

Bu çalışma boyunca yapılan araştırmalar sonucunda varılan nihai sonuç; şu anki sürecin iki ülkenin ulusal çıkarlarının çatışması sebebiyle ABD ve Rusya'nın ortak paydada buluşamayacakları yönünde olmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Abbasov, E., 2016. Suriyeli Türkmenler, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.253-265, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.) İstanbul: Beta Yayınları.
- Akkaya, G.N., 2016. Suriye’de Müslüman Kardeşler Hareketi, *Bağımsızlıktan Arap Bahar’ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.159-187, Okur M.A. ve Salık N. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akgün, B., ABD’nin Suriye Politikası, *Suriye Krizi’nde Bölgesel ve Küresel Aktörler*, ss.10-16, Akgün B. (Ed.) Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz.
- Alınak, M.O. ve Bolat, P., 2016. Uluslararası Enerji Politikaları Çerçevesinde Suriye Krizi, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.523-534, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Arı, T., (2013). *Uluslararası ilişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İş birliği*. Bursa: MKM
- Buçukcu, Ö., Genel Bilgiler, *Suriye Krizi’nde Bölgesel ve Küresel Aktörler*, ss.4-10, Akgün B. (Ed.) Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz.
- Çakmak, C., Suriye’de Kriz ve Uluslararası Hukuk, *Suriye Krizi’nde Bölgesel ve Küresel Aktörler*, ss.53-59, Akgün B. (Ed.) Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz.
- Çalışkan, B., 2016, Küresel Bilek Güreşi, ss.1-28, İnsani ve sosyal Araştırmalar Merkezi yayını, İstanbul: Analiz.
- Cerrah, U., 2016. ABD’nin Suriye Politikası, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.319-334, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Charles, Y.Ö., 2016. El-Nusra Cephesi, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.227-230, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul: Beta Yayınları.

- Erşen, E., 2016. Rusya'nın Suriye Politikası, *Küresel ve bölgesel aktörlerin Suriye stratejileri*, ss.149-174, Yalçın H.B. ve Duran B. (Drl.). İstanbul: Seta Yayınları.
- Eğri, T., 2016. Suriye'de Ekonomi Politigi:1970-2014, *Bağımsızlıktan Arap Bahar'ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.213-234, Okur M.A. ve Salık N. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güner, R., 2016. Bitmeyen Kavga: Suriye-ABD ilişkilerinin Dünyü, Bugünü, *Bağımsızlıktan Arap Bahar'ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.263-291, Okur M.A. ve Salık N. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kelkitli, F.A., 2016. Soğuk Savaşın Günümüze Rusya'nın Suriye Politikası, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.359-370, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Kepsutlu, B., 2016. *Amerika'nın Ortadoğu politikası*, İstanbul: İnkılap Kitapevi
- Yalçın, H.B., 2016. A.B.D.'nin Suriye Stratejisi, *Küresel ve bölgesel aktörlerin Suriye stratejileri*, ss.25-52, Yalçın H.B. ve Duran B. (Drl.). İstanbul: Seta Yayınları.
- Koyuncu, A.A., 2016. Suriye'de Azınlıklar ve Azınlıklar Arası İlişkiler, *Bağımsızlıktan Arap Bahar'ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.187-213, Okur M.A. ve Salık N. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kiraz, S., 2016. Bağımsızlıktan 21. Yüzyıla Suriye-Rusya Siyasi İlişkileri, *Bağımsızlıktan Arap Bahar'ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.291-312, Okur M.A. ve Salık N. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mercan, M.H., 2012. *Suriye rejim ve dış politika*. İstanbul: Açılım Kitap yayınları.
- Mercan, M.H., 2016. Modern Suriye'de Anayasal Gelişmeler, *Bağımsızlıktan Arap Bahar'ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.99-122, Okur M.A. ve Salık N. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mercan, M.H., 2016. 1970'den Günümüze Suriye Dış Politikasının Temel Parametreleri, *Bağımsızlıktan Arap Bahar'ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.239-262, Okur M.A. ve Salık N. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Okur, M.A. ve Salık N., 2016. Osmanlı İdaresi ve Fransız Manda Yönetimi Altında Suriye, *Bağımsızlıktan Arap Bahar'ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.1-28, Okur M.A. ve Salık N. (Drl.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özdoğan, T., 2016. Suriye'de Din ve Siyaset, *Bağımsızlıktan Arap Bahar'ına Suriye: iç ve dış politika*, ss.123-159, Okur M.A. ve Salık N. (Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özgöker, U. ve Yılmaz, S., 2016. Sykes-Pikot Anlaşması'nın 100. Yılında Suriye'yi anlamak, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.32- 38, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Polat, D.Ş., 2016. Irak Şam İslam Devleti, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.211-226, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Sökmen, A.İ., 2016. Suriyeli Kürtler, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.231-251, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Şöhret, M., 2016. Suriye'nin Siyasal Yapısı, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.39-85, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.) İstanbul: Beta Yayınları.
- Yazıcı, A., Rusya'nın Suriye Politikası, *Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler*, ss.40-44, Akgün B. (Ed.) Stratejik Düşünce Enstitüsü Analiz.
- Yıldırım, Z., 2016.Suriye'nin Siyasi Tarihi, *Uluslararası politikalarda Suriye krizi*, ss.3-29, Çomak H., Sancaktar C. ve Yıldırım Z. (Ed.). İstanbul: Beta Yayınları.

Sürekli Yayınlar

Göngen, M.A. (2014, Aralık). Arap Baharı Karşısında ABD'nin Tutumu, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: **33**, ss.1-18

Yüce, S., (2016, Ocak). Rusya'nın Suriye'deki Varlığının Nedenleri, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:**11**, ss. 269-289

Diğer Kaynaklar

Alptekin, H., 2017 DEAŞ ve PKK arasında sıkışan ABD'nin Suriye Politikası,
<https://www.setav.org/deas-ve-pkk-arasina-sikisan-abdnin-suriye-politikasi/>
[Erişim Tarihi: 25.04.2018]

BCC Haber, 2016, Esad: Savaşı birkaç ay içinde kazanabiliriz,
<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-36793871> [Erişim Tarihi: 30.04.2018]

Çetin, E., 2015, Rusya'nın Suriye'de Ne işi Var? Rusya-Suriye İlişkileri ve Rusya'nın Suriye'deki Beklentisi, Emre Çetin kişisel web sitesi,
<http://www.emrecetinblog.com/rusyanin-suriyede-ne-isi-var-rusya-suriye-iliskileri-ve-rusyanin-suriyede-beklentisi/> [Erişim Tarihi: 02.04.2018]

Dedeoğlu, B., 2015, Suriye'de Yeni Evre İhtimali,
<http://www.star.com.tr/yazar/suriyede-yeni-evre-ihtimali-yazi-988464/> [Erişim tarihi: 30.04.2018]

Dünya Haberleri, 2011, Sabah Gazetesi
<https://www.sabah.com.tr/dunya/2011/10/15/rusya-neden-suriye-yonetimini-destekliyor> [Erişim Tarihi:03.04.2018]

Ertuğral, Y., 2015, Rusya'nın Arap Baharı Politikası (2010-2014), Bilgesam,
<http://www.bilgesam.org/incele/104/-rusya%E2%80%99nin-arap-bahari%E2%80%99na-bakisi/#.VvkX48YS8dU> [Erişim Tarihi: 28.03.2016]

Hamann, G., 2016, Suriye'de Kim Kime Karşı Savaşıyor?
<http://m.dw.com/tr/suriyede-kim-kime-kar%C5%9F%C4%B1-sava%C5%9F%C4%B1yor/a-19011631> [Erişim Tarihi: 03.04.2018]

Kahraman, İ., Suriye’de Kim Ne İstiyor?, <http://www.yukseovahaber.com/> [Erişim Tarihi: 13.04.2015]

Kayrak, S., 2011, Rusya’nın Arap Bahar’ına Bakışı, Bilgesam, <http://www.bilgesam.org/incele/104/-rusya%C2%92nin-arap-bahari%C2%92na-bakisi/#.WtiCjIhuZPY> , [Erişim Tarihi: 19.04.2018]

Küntay, B., 2017, Suriye’de ABD-Suriye İttifakı Mümkün mü? Hürriyet Gazetesi, <https://www.hurriyet.com.tr/amp/yazarlar/burak-kuntay/suriyede-abd-rusya-ittifaki-mumkun-mu-40465366> [Erişim Tarihi: 05.04.2018]

Mercan, G.N., 2014, Liberalizim, Tuic Akademi, <http://www.tuicakademi.org/.liberalizm/> , [Erişim Tarihi: 01.11.2017]

Örnek, E., 2015, Rusya’nın Operasyonları Uluslararası Hukuka Uygun Mu? <https://tr.sputniknews.com/columnists/201510011018093691-rusya-suriye-isid-operasyon/> [Erişim Tarihi:02.04.2018]

Özkizilcik, Ö., Rusya’nın Suriye Politikası YPG Faktörü, Suriye Gündemi, <http://www.suriyegundemi.com/2017/11/22/rusyanin-suriye-politikasinda-ypg-faktoru/> [Erişim Tarihi:04.04.2018]

Sarıkaya, B., 2015, Suriye İç savaşı perspektifinde Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri,Tasam, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/SUR%C4%B0YE_%C4%B0%C3%87_SA VA%C5%9EI_PERSPEKT%C4%B0F%C4%B0NDE_GE%C3%87M%C4%B0%C5%9ETEN_G%C3%9CN%C3%9CM%C3%9CZE_SUR%C4%B0YE_RUSYA_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LE_.pdf_fe7aa30c-c5d4-45a4-99cb-d94c3a0d34a2.pdf [Erişim Tarihi:01.04.2016]

Samir, İ., 2016, Rusya'nın Suriye Kürtleri Hesabı, Al Jazeera,

<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/rusyanin-suriye-kurtleri-hesabi> [Erişim Tarihi:03.04.2018]

Solak, H., 2016, Rusya'nın Suriye Müdahalesinin Uluslararası Hukukta “Kuvvet Kullanımı” ve “Müşterek Meşru Müdafâ” Prensipleri açısından Analizi, Türkiye Lisans Üstü Çalışmalar Kongresi internet adresi,

<http://www.tlck.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/TLCK.5.2.B009.pdf> [Erişim Tarihi: 01.04.2018]

Sudagezer, E. Hayatsever, H. ve Durgun H., 2017, Rusya'nın Suriye'deki İkinci Yılı, <https://tr.sputniknews.com/analiz/201709291030358815-rusya-suriye-ikinci-yil-barisa-cok-yakin/> [Erişim Tarihi:01.04.2018]

Taş, S., 2013, Geçmişten Günümüze Rusya-Suriye İlişkileri, Akademi Perspektif,

<http://akademikperspektif.com/2013/11/25/gecmisten-gunumuze-rusya-suriye-iliskileri/> [Erişim Tarihi : 19.04.2018]

Topal, A.H., 2013, Suriye'ye Askeri Müdahalenin Hukuki Dayanakları, Dünya Bülteni,

<http://www.dunyabulteni.net/m/makale-yorum/273164/suriyeye-askeri-mudahalenin-hukuk-dayanaklari-ahmet-hamdi-topal> [Erişim Tarihi:02.04.2018]

Türkoğlu, S., 2015, Suriye Rusya İçin Neden Önemli, Sözcü Gazetesi,

<https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/suriye-rusya-icin-neden-onemli-952597/amp/> [Erişim Tarihi: 04.04.2018]